2.

CLAVDII GALENI PERGAMENI LIBER DE *plenitudine.*

POLYBVS de ſalubri victus ratione priuatorum.

GVINTERIO IOANNE *Andernaco interprete.*

APVLEIVS PLATONICVS DE HERBARVM *uirtutibus.*

ANTONII BENIVENII LIBELLVS DE ABDITIS *nonnullis ac mirandis morborũ & ſanationum cauſis.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PROSTANT IN VICO *Iacobæo, apud Chriſtianũ VVechel, ſub ſcuto Baſileienſi.*

M. D. XXVIII.

GVINTERIVS IOANNES ANDERNACVS
Iacobo Omphalio Andernaco ſuo S.D.

Cogitaram paucis hinc diebus, Iacobe chariſſime, calamum prorſus à ſcribendo retrahere, nihilq; uel amplius commentari, uel in publicum mittere. Quorſum enim attinet tantis animum laboribus frangere, tot curis, uigilijsq; angi, ubi tam malè fortuna reſpondet? Poterat certè me nunc ſtudiorum meorum, & propè dixerim uitæ etiam pœnitere, tam graui fortunæ percuſſum uulnere, niſi uirtus quędã animo meo inſideret, quæ noctes & dies illũ ad maiora ſtimularet. Nam quid hoc tempore me calamitoſius, quid infelicius excogitari poteſt? ὤμοι ὦ Ζεῦ, καὶ θεοὶ ἄτῃ συγκατέζευγμαι κακῇ. τὸ γὰρ δὴ πρὸ τὰς μούσας ἡμῶν ξίφος, οἴμοι ἀπόλωλε. οὕτως ἀτρείδῃ Ἀγαμέμνονι ὑπὸ θυμῷ. Fortes hactenus ad quęuis uitæ infortunia perferēda fuimus, at in hoc caſu acerbiſſimo, quæ conſtantia, quæ uiuendi alacritas etiam uiro grauiſſimo ſupereſſe queat? Literæ & ſtudia multos animi dolores, aut extinguere, aut lenire ſolent: ubi uerò his ipſis præſidia tolluntur, aut exitium imminet, unde quæſo poſtea conſolationem capias? Nemini ergo mirum uidebitur, ſi muſæ noſtræ nihil magni, nihil memoria dignũ poſthac efficiant: quibus adhuc iuuenalis Mecœnas & altor iuuenis quoque, ſed conſtans tam ſubitò interijt. Proinde mi Iacobe, quicum mihi, utì ſtudia omnia, ſic dolor hic communis eſt, ne totum hoc qualecunq; ingenium tot alioqui moleſtijs oppreſſum periret, GALENI commentarium DE PLENITVDINE, ipſe licet τῇ ἄκρᾳ ἀηδίᾳ laborem, è græco in latinum conuerti. Adhæc Polybi opuſculũ de ſalubri uictus ratione priuatorum, longè utiliſſimum. Quem laborem tuo nomini in hoc potiſſimum conſecrare uolui ut eſſet, quod mutuam noſtram conſuetudinem aliquando teſtaretur. VALE.

C. GALENI PERGAMENI

LIBER DE PLENITVDINE,

Guinterio Ioanne Andernaco interprete.

QVemadmodum omnes ferè huius ætatis medici, nullũ quàm plenitudinis nomen in ore habent frequẽtius, ſic cuius vim magis ignorent, aliud in vniuerſa illorum arte non reperias. Plurimi ſiquidem ex illis qui reddere rationem poſſunt, & accipere, interrogantibus quid plenitudo ſibi velit, reſpondent non aliter, quàm ſi nomen ad aliquid relationem habeat: ſicut multitudo & paucitas. Hinc menſura ipſam comprehendere nemo poteſt. Quod enim huic multũ, hoc interim illi minus eſt. Deinde cum rem ipſam, ad quam plenitudo referatur, ex eis rogites, nõnulli quidẽ magis muti, quàm piſces fiunt: Alij tam multa, ea'q; parum cohærentia nugantur, vt vix quæ dicant poſſis aſſequi. Pauciſſimi verò multitudinem & paucitatem ex facultate ſeu potentia æſtimandam putant: cuius vocabulo quid ſignetur, ſi rurſus queratur, hi prorſus tacent: alij qui pronunciare quid auſi fuerint, inter ſe non conueniunt. Bona illorum pars omnia potius, quàm potentiam interpretatur. Porrò ſi quis eò veniſſe eruditionis, ac ſapientiæ deprehenſus, vt facultatem effectricem, vel ſubſtantiã, vel cauſam eſſe dicat, rogetur poſtea, quidnam eiuſmodi aliqua ſit ſubſtãtia, quæ animal gubernet, nequaq̃ hũc in modum reſpondebit ad ea, quę nondum comperta habet. Verum, aut omnino tacebit, aut abſurdã adeò proferet orationem, vt tacuiſſe fuiſſet ſatius. Iterum ſi alius ex his qui tantum ingenij nactus, vt licet quæ poteſtatis ſit ſubſtantia ignoret: quòd autem ſit ex actionibus deprehẽdere ſe dicat: interrogetur an Aſclepiadis, eiúſque ſectatoꝝ & Methodicorum ſcripta de eo, quòd nulla in animantibus inſit potentia perſcrutatus fuerit, diſcuſſeritq;: apparet mihi ne quidem vtrum ab illis ſint dicta, cognitum habere. Cæterum, quòd inter illos ipſos nonnulli plenitudinem ex facultate tum æſtimari, tũ conſtitui debere negent, qui nullam eſſe affirmant, nemo haud dubiè ignorat. Qui enim fieri poteſt, vt ex habitu, qui plane non eſt conſideretur, conſtituatúrq;, cum ceu ad ſolas vaſorum capacitates multitudinem & paucitatem ſpectare contendant? Interdum ipſi minime omnium plenitudinis vocabulũ ſonant, nec ab ea aliquam euacuationis indicationem accipiunt, ſed à ſola meatuũ obſtructione quam στέγνωσιν Græci nominant. Quam, quòd nemo illorũ pari modo recenſet, alibi demonſtrauimus. Iam verò tertius quidam alius chorus illorum reſtat, qui neq; norunt facultas ne aliqua ſit, an minus: neque ſe inquirere fatentur, verum ſignis quibuſdã euidenter apparẽtibus ex ægrotantis habitu, per longum vſum ſeſe inueniſſe dicunt. Hi ſi rogentur, quæ

tandem id genus exiſtant indicia, vaſorum, inquiunt diſtentio, tum rubor, totiúsq; corporis grauitas, poſtremò mouendis atq; extendendis membris pigritia. Nonnulli eorum & vlceroſum, & laſſitudinis ſenſum adiiciũt. Ad hæc otioſam vitæ prioris rationẽ ex liberaliore cibo potúq;, tum conſuetarum excretionum retentionem. In hac nanq; ſyndrome (ſic enim appellandam cẽſent ſymptomatũ congeriem) venæ ſectionem ex vſu eſſe. Hi quidem igitur non ſolùm à ſe, verùm ab vniuerſis aliis hominibus etiam rationem auferunt, dum vſu & experientia reperta eſſe cuncta aſſerant. Alii rurſus, quemadmodum modò diximus ratione vtendum eſſe pronunciãt. Facultatem quoq; hi nullam planè eſſe, illi eſſe quidem, ſed eius eſſentiam à nullo cognoſci cenſent. Quo factum eſt, vt vix pauci facultatũ ſubſtantiam pronũciare audeant. Imò nec harum numerum, nec eſſentiam eandẽ omnes oſtendunt. Quin etiam ex illis, qui commentarios poſteris reliquerunt, quidam minore labore tanq̃ de vna potentia animal regente diſputãt, nulla ratione adhibita. Alii id probare conantes, plureis quàm vnam non eſſe aiunt. Proinde neceſſe eſt iam illum, qui in ægro corpore plenitudinẽ eſſe iudicet, à medicis Empiricis vt vocantur, & Methodicis, ſiue ad vires, ſiue ad vaſa multitudo reſpiciat, diſſẽſiſſe. Atq; hic quidẽ cõtra Empiricos, & Methodicos ſermo in aliud tempus differatur. Illos nũc aggrediamur, qui ratione artem adminiſtrari docent. Ex quorum numero nõnulli huius tempeſtatis eò procedunt audaciæ, vt etiam ſectarum nomina ſibi imponant: ſcire autem nihil omnino poſſunt. Audire etenim frequenter licet plurimos coram ægris dicentes, hic homo plenus eſt: vena incidẽda eſt. At vbi de ratione mentio inciderit, Empiricos ſe, vel Methodicos appellant. Sed quod diximus, ad rationales digreſſi, cum illorum pręcipuis manũ cõferamus: qui ex potentia copiam æſtimant. Arguuntur enim hi neq; vtres, neq; culeos immodicè impletos vidiſſe, imò ne cibi quidẽ iuſto plus aliquando ſumpſiſſe, vt venter turgeſceret, neq; vrinam in veſica impendiò copioſiorem collegiſſe, aut ſtercus in aluo. Nam in huiuſmodi corporis ſtatu ſingula, quæ diximus, inſtrumenta ſic euidenter obſtruuntur, vt niſi deijciant ſuperfluũ, dolor hominem inuadat. Nõ tamen idem extat ſenſus eius quod aggrauat, aut mordet, aut indicibili quadã qualitate cruciatũ affert. Nunquid audimus idiotas quoq; idem ſibi accidens citra eruditionis contentionem interpretari: vt nunc quidem tanquam alimentis quantumvis parcè aſſumptis grauentur, ſtringantur'q;: nũc verò quaſi mordeãtur, ac penitus vulnerentur. At ſæpius vbi nõ exactè, quid acciderit, poſſunt cognoſcere, plenum eſſe aiunt. Nullus ſiquidem iſtorum ſenſuum propter immodicã ciborum copiam, qua venter extentus, diſtentus'q; plurimũ eſt, idem apud homines illos apparet. Hinc eſt, quòd in huiuſmodi corporis conſtitutione ventrem rumpi metuant, cum nos eum vehementer intentũ conſpicimus.

Vbi

Vbi verò grauari dicũt, attractum interim videmus. Hac ratione de veſica quoq; iudicabis. Siquidem alia diſpoſitio eſt eius quæ humidi plurimũ, alia illius, quæ parum continet, aut quæ grauatur. Atqui etiam excrementorũ nõ mediocrẽ prouentũ collegiſſe ipſam dũ nimis intenditur, quiuis nouit: dum grauatur paucũ adeò, ſed id craſſiſſimũ. Non enĩ impletionis tempus expectat: verùm protinus id, quod moleſtat, cupit reddere. Simili modo, vbi à qualitate ipſius mordetur, tunc etiam recrementum parit continuum. Itaque quum grauatur tanquam onere detento, non rectè malè habitam eſſe dixeris: copiam verò oneri eſſe, tunicam licet omnino non diſtendat. Iſta iam ſi huiuſce opinionis principes prorſus affirmant, illis qui contrà ſentiant, negantibus: vtrique denuo interrogandi ſunt, vtrum dolorem eundem veſica diſtenta adeò vt ruptionis periculum timendum ſit, & imbecillis vt recremento ſuſtinendo eſſe non poſſit, nempe grauata onere, & commorſa percipiat. Hic rurſ⁹ qui ad lata vaſorum ſpatia plenitudinẽ ſemper æſtimant, ex facili cõſentiũt: qui ex viribus, quæſtiones huiuſmodi abominantur, ſuccenſéntq; varijs modis, ſurſum & deorſum renitentes, ne hanc eſſe plenitudinem concedant. Nos itaq; vtranque partem precibus à contentione ad concordiam adhortati ſumus: hos qui copiam non ad ambientis regionem vnquam reſpectum habere putant, quibus cum primum diſputationem incepimus, monentes veritati ne obſtreperent, memores particulas ex copia diſtentas doloribus affici: Illos qui hoc ſolum pacto plenitudinem conſtitui autumant, vt exuberantiam corpori, quod grauatur, onus eſſe permitterẽt. Iterum vtros'que manifeſtis indicijs reconciliantes, repetamus ſeorſum, qui ex viribus copiæ conſiderationem capiunt, idq; peritonęo rupto, ac præ nutrimenti abundantia dilatato: à rebúsque externis demonſtrationem ſumamus. Vtribus enim, & veſicis hoc accidit, imò nõnunq̃ dolijs ipſis, cum ſpiritus violentiam abundantia produxerit. Quęramus autem de his, qui ex pulmone ſanguinem propter vaſis rupturam, non ex ictu, vel ruina, vel alia quadã id genus extranea violentia extuſſiunt, an non putant immodicam illis copiam vas diſtendentem, cruciatum hũc cõciliare? Cæterum alios ſeparatim admoneamus, puerum vehementer puſillum idem oneris cum adoleſcente bono corporis habitu prædito ferre nequaq̃ poſſe. Quod enim puero, arbitror, fuerit grauiſſimũ, hoc adoleſcẽti leuiſſimum erit. Vtrũ igitur nec onus omnino, quod quis ferre nequit, nec copiam, quod grauat adeò, vocabimus? An onus quidẽ & grauitatem: plenitudinẽ verò nuncupari non permitttemus? Hoc modo, de dictione, non de re diſceptatio erit. At, quod ad alium modũ pertinet, ne homo quidem cenſendus eſt, qui ſe nunquã, viginti licet talenta ſcapulis eius impoſueris, grauari dicat. Nam ijs, qui ſeſe opinioni ſeruili veluti emanciparunt, nihil ſatis dici poteſt. Quamobrem pertinaces illos omittẽtes, imò ſi verũ oportet

tet dicere,hinc faceſſere iubentes,cum illo, quicunq; ingenuus, & veritatis amator extiterit,diſſeramus.Duas igitur plenitudinis notiones,& habitus ſubiunxim9.Partim vt ad vires, & facultatē ſuſtinentis eam.Partim quaſi ad locum continentem.Atq; his ſubiectis , tū quot vniuerſæ animalis ſint facultates,tum qua ratione cuiuſq; plenitudinem vel cognoſcemus , vel curabimus,deinceps inſpitiamus.Inſuper quot in ſumma humorum ſpecies exiſtant qui vel grauant vires,vel in vaſis non contineantur. Cōuenit enim hic medicum eſſe inſigniter ſtudioſum, & excellentem,nō vt euidentia cōtemnat , quæ omnis demonſtrationis initia ſunt , ſed nihil admiratione dignum ignoret.Et hæc modò ſunt dicta ijs,qui operam parum ſeriam demonſtrationi collocarunt,nihil inuenerunt,nihil didicerunt, nihil exercuerūt.Adeò enim ſunt ſtolidi.Forſan igitur illorū quiſpiā cōmentarij huius lector factus ſperat me primùm hoc ſermone oſtenſurū,quæ eum nouiſſe oportet,qui de plenitudine exactè quid conſideraturus eſt: Dein iudicium eius & curationem traditurū:ignorans,ſi res tā arduæ vno libro doceri poſſent,artem longam non eſſe.Ego ſanè , quòd alia quædam in arterijs , alia in neruis & venis facultas inueniatur,in libris de Hippocratis & Platonis placitis abūde exequutus ſum. In eodem opere demonſtratum eſt,arteriarū potentiæ veluti fontem quendam eſſe cor : neruorum cerebrum : venarū iecur.Porrò in eo volumine,quod de Elementis ex Hippocratis ſententia inſcripſimus, indicauimus ſubſtantiā generationi, corruptelæ'q; ſubiectā, pro qualitatū quatuor ratione,putà humidi,ſicci,frigidi, & calidi per totā ipſam immutari.Præterea propriam corporis cuiuſq; ſubſtantiam in certa quadam harum temperatura conſiſtere.Huius rei gratia etiam facultatum animal gubernantiū eſſentia, temperamenti proprietas exiſtit. Oſtēdimus hæc in libro de Naturę facultatibus,necnon alibi priuatim.Quinetiam in pluribus commentarijs dicta ſubinde nobis ſunt vtriuſq; copiæ generis dignoſcēdi indicia:tum ſinguli ex vtroq; ſeorſum. Dico itaq; vtriuſq;,nempe virium ſeu potentiæ,& euchymatis. Vocant enim ſic alterum plenitudinis genus,cuius menſura ex loco continente ſumitur. Conſiſtit aūt non in animantibus ſolùm, ſed inanimatis itidem , velut pannis , crinibus, pellibus, vaſis tum fictilibus,tum æreis,ac ferreis,atq; huiuſmodi alijs,quę ex terra, argento,& ſtagno fiūt.Hęc etenim rumpuntur etiam,ſi multum ſpiritalis ſubſtantiæ intus in ſe concluſum habeant : niſi quis forſan id genus plenitudinē ex contentrice potētia pendere velit,oblitus ſententiæ , cuius antea meminimus in facultatis nomine , dicentes eandem eſſe cauſam effectricem, Nihilq; referre δραστικὴν an ποιητικὴν dicas græcè. Neq; verò ſi quis ſubſtantiam non eſſe cauſam quæ faciendi vim habeat, velit dicere , reclamamus. Illud tantùm in hoc ſermone obſeruari volumus,quod potentia effectrix dicitur,idē non valere paſſiuā eſſe,& materialē vel cauſam,vel ſubſtā

tiam. Quod ſi obſeruemus, liquet facultatem actionis cauſam fore. Neceſſitas autem exigit, vt actio ipſe quoq; ſit agentis ad id quod patitur motus. Quemadmodũ & affectus in patienti motus eſt, ab agente ad id quod patitur, perueniens. Potentia itaq; in relatione ad aliquid dicitur. Subſtãtia in habitu, qui ad aliud reſpectum habet, verſatur. At facere quodcũq;, aut agere in ſe, cum dixeris, præter intellectum eſt. Similiter & continere ſeſe. Qui enim maximè cõtentricem potentiam, ſicut Stoici inſtituerunt, continens diuerſum ab eo, quod continetur, faciunt. Siquidem ſpiritus eſſentiã continens: materiam quod continetur appellarunt. Hinc eſt, quòd aerem & ignem continere dicant: terram verò & aquam ab illis contineri. Quãq̃ nonnulli ex his, qui ſe nunc Herophileos appellant, hęc, cum ne per ſomnũ quidem audiuerint, ſumma pronunciant confidentia de naturali facultate: confitentes quidem ſe ignorare vtrum aer, aut ignis, aut vtrunque, lapides, ligna, & ſi quid eſt huiuſmodi contineat: affirmantes autem ſimpliciter facultatem quãdam eſſe, quæ huiuſmodi omnia comprehendat. Nã diſſolui poſſe, & diffluere, nullo ea contrahente, aut complectente. Poſtea rogati, nunquid in oratione, tali audeant vti axiomate, omnia eo quod continet opus habent, aut ſecus, ilico quidem & alacriter reſpondent, quæſtionem aſſeuerantes. At inde ad abſurditatem abducti, redeunt ad propoſitum, & indignãtur interrogantibus, tanq̃ ſuperuacaneis ſophiſtis. In vſu enim eſt apud huius ſeculi medicos, ſi quid aliud, vt de maximis diſciplinis ferant ſententiã. Reprehenſi verò doleant, corripientésq; ipſos ſophiſtas vocitẽt. Hoc igitur modo orationem in abſurdum quippiam decidere neceſſarium eſt, dum nos omneis res cõtentricem cauſam requirere contendimus. Iam tibi recẽſebo quęnam illa fuerit. Herophilei ſiquidem fatẽtur ſe ignorare, an ex his quæ ſunt aliquid, aut quę non ſunt eam debeant accipere. Si ex iis quę ſunt, aliquid ſumũt, demiror virorum ſtoliditatem, quòd vnũquodq; eorum quæ ſunt, illorum quæ non ſunt operã deſiderare dicãt. At ſi illoꝝ quę ſunt, continendi cauſam ſtatuunt: recordẽtur ſe dixiſſe, omneis res cõtentrice cauſa indigere vt ſubſiſtãt. Accidet enĩ ita, vt & cauſa ipſa, alterius quoq; cauſæ quò conſiſtat, opem poſtulet. Et illa rurſus alterius, idque ſic in infinitum. Quod ſi res quaſdam aliam cauſam deſiderare, quaſdam ex ſe habere ad conſiſtendum, aiunt, primùm intelligant ſe nequaq̃ axioma, quod initio vt longè veriſſimũ propoſuerunt, obſeruare: Nempe res cũctas vt ſint, cauſam contentricẽ requirere. Dein prolixiſſima vtẽtes ratione cur quædam ea indigeant, quædam minus, vel qualia ſint ex his ipſis vtraque. Certè nec Herophileorum pleriq;, nec recentiores Stoici, quibuſcunq; argumentis ſpiritum & ignem ſemet, tum alia continere: Aquam atque terram ex alio continente pendere demonſtrant. Quàm etenim prompta imaginatione ac ſenſu euidente durum, rigidum, & denſum ſe continere dicatur,

ſtidem,rarum,molle, & cedens alterius poſtulare comprehenſionem. Iam verò cũ non ſolũ nullam cauſæ ſuę afferant demõſtrationem,ſed etiã inter ſe diſſentientes prorſus,contraria ponant,fidem ſibi adhibendã eſſe cẽſent. Nam aerem,& ignem, omnibus videlicet tenuiora,molliora,& quę faciliꝰ tractari poſſunt corpora,terrę duritiẽ & ſoliditatẽ parere dicũt,quaſi verò aliud alij aut poteſtatem, aut naturam, aut actionem, aut qualitatem eam poſſit communicare,quam ipſum nondum receperit. Atqui ignẽ non modò nihil continere,ſed omnia conſumere luce clarius eſt. Verũ contra Stoicorum opiniones multa alibi ſcripſimus. Nunc ad Herophileos reuertor. Atq; aduerſus hos in præſentia dixiſſe ſatis erit:anteſignano videlicet illorũ & pręſidi longè diuerſa accidiſſe, quòd in permultis adeò quæ prõptas demonſtrationes habeant addubitet: de alijs verò, quæ probabile nihil oſtendunt,quorúmq; falſa eſt hypotheſis, ſententiam proferat. Quin igitur his omiſſis rurſus dicamus, ꝙ diſtentio, & ex plenitudine facta ruptio vaſorũ ipſorum continentium,non facultatis illius affectus eſt. At grauitas ad ſenſibilem potẽtiam pertinet,nec id ſermone abſoluto. Naturalis ſiquidem potentię morbus grauitas non eſt. Quapropter ſi rectè in commentario de facultatibus naturalibus demonſtraui,vnam idoneorum attractricẽ eſſe virtutem, alteram illorum omnium retentricem, tertiam alteratricem,quartã, quæ alieni ſit ſegregatrix: alias quaſdam plenitudinis notas in ſingulis prędictis facultatibus quærere oportet,dum grauitas ſatis eſſe non poteſt. Non enim,quemadmodum malè affectus venter quæ grauant immodici ſenſus vitio non percipit, ita venæ,atq; arteriæ,non eundem ſed diuerſum ſenſum obtinent:an idem quoq; genus in neruis exiſtit pluribus verbis ad fidem faciendam opus eſt. Venarum igitur plenitudinis,vt virium notæ ſcientificę, in libro de pulſibus traditæ ſunt. Nouerunt aũt ex his planè nihil, qui nunquam non plenitudinis vocabulum vſurpant. Quanquam huius cognoſcendæ in venis indicia nec ipſe inueni, nec alterius ſcriptis adſequi mihi licuit. Quippe cum omnino nemo ante nos vel ipſas facultates ſcitè tractauerit. Pauca enim nimis Philippus, & Archigenes, abſolutè verò ne vnus iſtorum quidem,ſed præſens hic ſermo non de his ſolũ eſt,ſed de ſingulis etiam corporis particulis,vti iocinere,corde,renibus,colo,cerebro,& oſſe. Quæ igitur ex illis aut difficilem, aut nullum habent ſenſum, hæc nõ ſimili modo cum ventre,& veſica in ipſis recrementa ſentiunt. Quædam autem prorſus nihil,quædã aut omnino obſcurè,aut nihil. Obſcurè quidẽ nimium,vt in plenitudine immodica. Nihil,vt in modica. Quin etiam pulmoni,iocineri,& renibus grauitatis ſenſus interim innaſcitur. Etiam quis grauari os ſed obſcurè admodum percipit. In cerebro ſæpe non obſcura ſolũ grauitas,ſed manifeſta etiam apparet. Inſenſilibus particulis nullum nec grauitatis,nec alterius cuiuſpiam accidẽtis ſenſum videre licet. Ex oſſibus

quędam

quædam ſenſu carere vidētur, tum adeps, & quidam adenes. Adhæc medullæ omnes ex inſenſilium numero cenſentur. Cerebrum ſanè & ſpinalis quibuſdam autoribus ſenſu fruuntur. Quidam etiam carnem circa gibbas iocineris partes ſitam, quā Græci παρέγχυμα vocant, ſenſilem aſſerūt. Neq; enim omnino vſquam ei neruus inſeritur. Dubitaueris quoq; de illa quæ ſimis eius locis adiacet. Tam enī breuia ſunt, quę iocineris portis innaſcuntur vt membranæ eius ſolùm annexa videantur. Idem accidit in liene, & renibus, multò magis in pulmone. Atq; forſan, ſi quis in hiſce viſceribus grauitatis ſenſus exiſtat, non ipſorum viſcerum, ſed tunicarū membranarū'q; ea continentium eſſe dixeris. Præſertim quæ à pulmone, & iocinere ſuſpenſę ſunt, nec firmiter eis adhærent. Frequenter enim ægroti manifeſtā ſurſum ad clauiculam intenſionem quandam, vt in hepatis tumoribus, tū ipſius viſceris grauitatem ſentiunt. Nam vt totus eſt felix ille qui per omnē vitę ætatem hoc mali nunq̄ percepit, ita ſubinde oēs eo laborant. Dicit alibi Hippocrates: Renum dolor grauis eſt, quemadmodum pulmonis vitium. Dicta ſunt hęc ab omnibus ferè medicis, cum viſcera phlegmone correpta fuerit. Sed hoꝝ nihil pleriq; inquiſierunt, imò quidam neq; plenitudinem aliquando in vniuerſo animante eſſe poſſe, ſed vna quapiam particula, aut pluribus temerè prōnunciant. Sed agè, ſi placet, omni dubitatione remota in certioribus exerceamur. Certius autem eſſe mihi videtur, rurſus à grauitate initium capere. Hæc enim ſenſoriæ virtutis copiæ euidentiſſimum eſſe ſymbolū apparet. Igitur verū ne eſt quod dicitur, grauitatem neceſſariò copiam ſequi, vel hanc illam præcedere? Non enim perinde eſt in oratione vel ſequi grauitatem, vel præcedere. Veritas etenim, cui humorum quorūdā abūdātia eſt in corpore, huic grauedinis ſenſum eſſe in illis videlicet particulis, in quib9 ſenſu prędités plenitudo extiterit. At falſum eſt, vbi grauitas, illic humorum eſſe copiam. Fieri enim poteſt vt virtus imbecillis à ſolidis particulis grauetur, vt in paralyſi cōtigit. Nā muſculis totius mēbri ex neruorū reſolutione ad motum infirmis, grauitatis ſenſus paralyticis oboritur. Nō enī ſibi ipſi graue eſt, quod ægrotat, veluti muſculus, neruus denique aliud quodlibet corpus, particulas mouēs. Sed hæc affectio, quam grauitatem vocant, ex alio alijs aduenire nata eſt, ipſéque per ſe neruus, vel tendo, vel muſculus, vel id genus quippiam, vnde motus nobis adminiſtratur, iualidius, imbecilliúsq;, ac prius erat, fieri poteſt: Grauare autem ſe, nequaquam. Vbi igitur validius euadit, validas magis actiones q̄ antea obibit. Inualidius, imbecillas. Exempli gratia, muſculus, ſi hic eſt, qui crus mouet, ſanus vehementer illam membri partem, cui inſertus eſt, attrahet. Bono habitu præditus, vehementiſſimè: æger inualidè: viribus deſtitutus, obſcurè. Quòd ſi verò non muſculus ſed neruus eſt, qui muſculum ipſum mouet, illius viciſſim ſanitas, & morbus, bonus habitus & vitioſus hæc in

artubus expedient, quemadmodum de muſculo prædicauimus, ſimilia de ſpiritu, ſi is præcipuè cruri motum tranſmittit, dicentur. Age igitur, ponamus perſpicuitatis gratia, à ſpiritu qui per neruos fertur, muſculũ moueri, à muſculo primum tibiam, cui inſertus eſt, dein articulum in genu, vbi femur cum tibia committitur. Vere ſiquidem in hiſce hypotheſibus dixeris muſculũ ipſum, membrũmq; totum, nempe tibiam ſpiritui inualido grauitatem adferre. Iam verò ſi neruum moueri à ſpiritu, à neruo muſculum, à muſculo rurſus tibiã ſtatuamus, ſpiritus imbecillis ab omnibus hiſce grauabitur. Quare nunc ex hoc ſermone liquet fieri non poſſe, vt quid primũ grauet, aut grauetur, dignoſcas: niſi quid primario quanq; in nobis particulam moueat antea compertum habeas. Sed iſta rurſum accuratius examinabũtur, vbi id, quo de ſermo fuit, collegerimus. Porrò hic quoq; vniuerſæ enarrationi ꝓpter claritatẽ adiunget hypotheſis. Fingamus itaq; muſculũ ſeſe primũ, & tibiæ os mouere, vnde nunq̃ vel inualidiſſimus ſibimet grauis exiſtit. At tibia illum grauat: an aũt moueri ſolum cupientem, vel conquieſcentem, alterius non exiguę ſpeculationis eſt. Quippe cum id in libris de muſculorum motu diffinierimus. Quo incognito ad amuſſim nec diſpoſitionem, neq; locum affectum ex grauitatis ſenſibus pernoſces. Protinus enim quibuſdam vel membrũ vnum, vel etiam totum corpus, dũ mouere ſe volunt, grauatur: quieſcẽtibus autem nullus grauedinis ſenſus percipitur. Nõnulli quoq; ante motũ ſe grauari ſentiũt. Quis igitur vtrorũq; hoꝝ affect9 ſit, nulla ratione queas deprehẽdere, priuſq̃ mouentia corpora quæ'que mouentur in toto crure adinueneris. Siquidem neruorũ filamenta primum muſculos mouẽt: in his ſimul membranoſum genus, neruoſum & arterioſum: adhæc ligamẽta. Grauedinis equidem ipſorũ ſenſus, ex iſtis alijs'que omnibus, quæ in toto membro conſiſtunt, exorietur. Inſpiciamus nunc, diffiniamúsq;, quando functionẽ, motũmq; ſubeũtis membri, quando rurſus quieſcentis grauitas erit. At ſi ligamentorum in eo genus ſimul cũ carnoſo mouetur (hæc enim propriè muſculũ generant) ex hoꝝ neutro grauitatis ſenſus vnquã euenerit: verũ ex venis, vel arterijs, vel adipe, vel oſſibus quibuſdã, vel omnibus. Atqui manifeſtũ eſt, in huiuſmodi licet diſtinctionibus has dictiones, ex quibuſdam, vel ex omnibus, omiſerimus, lectores ſubaudire tñ ipſas oportere: ſcientes in hoc genus orationibus, coniunctiones non disiunctiuas, ſed addiſiũctiuas eſſe. Vnde iã perſpicuũ euadit, vt quicũq; particulam plenitudine laborantem velit pernoſcere, is facultatum nos regentium: adhæc inciſionis, & naturæ omnium animantis partium notitiam habeat, eſſe neceſſarium. Inde ſiquidẽ inſtitutus quiſpiã plethoricę partis indicia aliquando forſan inuenerit. Si porrò quis veritatis nulla ratione habita, alijs ſtudeat imponere, quòd præter vulgum aliquantulum ſciat, ille quidem ex facili poteſt, modò Eraſiſtratum in primo de ſa

nitate

nitate tuenda tãtũ euoluerit. Nuſquã enĩ aliàs plenitudinis ſigna exponere aggreſſus eſt. Attẽdamus igitur animũ ipſius verbis, primũ ſanè vbi quæ tãdem plethorę (ſic enim vocat venarum plenitudinem) generatio ſit, explicat: deinde vbi notas, quibus eam cognoſcas, oſtẽdit. Itaq; generatio illo autore talis eſt. Si nanq; alimentũ diſtribuatur, nec eius appoſitio ſuccedat, nec pro cuiuſq; conſuetudine elaboretur, aut alio quouis modo excernatur, vaſa cõcoctionis, digeſtioniſq;, & facultatũ actiones in eis diſtribuentium neceſſariò implentur. Pręterea cum id nutrimenti, quod prius in vaſis fuit, nullo modo conſumitur, ſed ab ijs, quę adijciuntur, incrementum accipit, corporis vaſa quoq; magis diſtenduntur. At vbi præter menſurã acceſſorium nihil vaſa recipiunt, verùm aliud alimentum ex ventre permanat, ea quæ iam ipſis inſunt, in vicina ſpiritus vaſa irrũpunt. Hinc innoteſcit cuiuis de plenitudine, quæ ex infuſione (Græci ἔγχυμα, vocant) accidit, illum diſſerere. Indicio quoq; eſt plethorę vocabulũ, quo abundantiam illã propriè nominat. Hic enim affectus vocatur plethora ſolum, non alius, cuius iudicium ex viribus ſumitur. Paululum progreſſus, quomodo eam dignoſcas hũc in modũ ſcribit. Itaq; plethoræ ſtatum deprehendere, vt diximus conãdũ eſt, Quibus igitur vaſa mediocriter ĩpleta ſunt, ij robuſtiores ſtatim, & fortiores q̃ prius erant, euadunt: idq; præter cõſuetudinem: vbi verò pleniores facti fuerint, brachia, tibiæ & manus intumeſcunt, quemadmodum illis, qui ab exercitijs in diſtẽſionem veniũt. Porrò ſi copioſior plethora p̃cedat dicta iã mẽbra, vlceroſa, tardiora, magiſq; pigra ad motũ fiunt. Adde ꝙ vniuerſa corporis iunctura tanq̃ laſſitudine apparẽte tendatur. Iã verò huiuſmodi affectus morbo vicinus eſt, niſi quis dextre admodum & prudenter eum ſoluat. In his Eraſiſtratus diuerſarum plenitudinum notas cõprehendit, additq; nonnullas eis parum neceſſarias. Inſpicere autem verba ipſius ab initio integrum eſt. Nam cum ait: A principio itaq; plenitudinis, vaſa mediocriter impleta ſunt, ij robuſtiores, fortioréſq; ac prius eſſe cõſuerant, apparent: neque aliunde ſermo neceſſariam habet conſequentiã, neq; à diſpoſitione ad eius notas, neq; à notis ad diſpoſitionem. Siquidem vaſis mediocriter turgẽtibus, robuſtiores nos & fortiores q̃ prius videri nõ eſt neceſſarium: neq; cũ tales apparemus, vaſa mediocriter eſſe impleta. Fieri enim poteſt vt modicis horũ impletionibus imbecilliores etiam aliqui fiant: vel ad neutrum inſigniter declinent, putà vel ad robur, vel ad imbecillitatem. Si fortiores atquè antea euadant, conuincimus hic nõ ſolum cum viribus humorum copiam adauctam eſſe, ſed interim quoq; decreuiſſe: primam'que interdum ſeruare quantitatem. Nam iuxta vtranque hypotheſin, colligitut ex priore dicto trium eſſe conſequentiam. Quippe adauctos humores, robur, & imbecillitatem actionis inſolitam, item virtutis robur & infirmitatem in eodem tempore comitari. Roboris acceſſionem, humo=

res auctos, imminutos, & mediocres ſequi. Intelligitur autem in præſenti commentario idem, ſiue humores ſiue ſanguinem dixero. Diſtinguentur enim in ſermonis proceſſu. Eraſiſtratus quidem ſimpliciter pronunciauit, nulla demonſtratione dictis ſuis appoſita. Nos autem non abſoluto ſermone, ſed neceſſarijs demonſtrationibus fidem ijs quæ nuper retulimus, aſtruentes, exordium denuo hinc ab ipſius verbis capiemus. Robuſtiores ait, & fortiores apparent. An diuerſa ſignant robuſtiores, & fortiores? His duo mediocris copię ſigna ſubiūxit: vel duo quidem nomina, vnum verò ſignū effatus. Ego ſanè ne vnam quidam ſignificati differentiam inuenio, ſiue generatim, ſiue membratim, ſiue demū ſecundum maioris minoriſq; ratione interpreter: ſed idem de vtroq; dici cenſeo. Iam ſanè alterum ſi lubet intenſionem & incrementum, in altero apparere ponito. Siue igitur fortiores de robuſtioribus, ſiue robuſtiores de fortioribus dicas, vna ſimiliq; ſpecie vtrinque ſignificationem omnino complecteris. Vbi nanque auctio eſt ſpecie manente, ibi non eſt duarū ſignificationum diſciplina. Cęterum nemo non pernouit Eraſiſtratū alterius copiæ generis, quod ad vires pertinet, ne quidem meminiſſe prorſus, neque in hoc libro, neque in alijs, qui de febribus inſcribūtur. Q. m̄ plethora ipſius iudicio intercidētiæ, Græci παρέμπτωσιν vocant, cauſa eſt, in qua phlegmonę conſiſtant: quanq̄ febris conſequitur. Plethoræ generationem euidenter verbis præpoſitis indicauit, vbi corporis vaſa grauari tanq̄ onere præter menſuram legitimam impoſito, diſtendique plurimum ſcribit. Hoc enim ſermone ipſe vſus eſt, quemadmodum etiam quòd non magis vaſa queant ſuſcipere, ſuperflui intercidentiam in arterias accidere innuit, ijs videlicet quæ abundant in venis illuc irruentibus. Omiſit ergo hic quoque in diuiſione quippiam. Non enim dicendum erat abſolutè cum venæ non amplius quod adfertur, capiant, illa quæ in ipſis continētur ad ſpirituum vaſa irrumpere. Multò aūt melius erat dixiſſe duorum alterum venarum impletionem comitari, vel tunicæ ipſius rupturam, vel ſanguinis in ſpiritalia vaſa tranſfuſionem. Cæterum putare ſanguinem neceſſariò tranſfundi, quòd venæ ipſum non contineant obliti omnino oeſt, vaſis per rupturam aliquando plenitudinis cauſa euenire, vt omittamus adapertionem, ἀναστομώσιν vocāt, ſine tranſfuſione manifeſta ſæpe latis inteſtinorum, vētriculi ſtomachi, faucium, & oris ſpatijs, quæ ſenſibus patēt, accidere. At quod in orationis diſtinctione defuit, nō in hoc ſolū opere Eraſiſtrato peculiare eſt, ſed in alijs propemodum omnibus. Igitur quale tandem dixerit, de integro inſpiciamus. Impletis vaſis mediocriter, robuſtiores quàm erant, apparent. Vtrum ò Eraſiſtrate cum ſanguinis copia, corporis robur adaugeatur, an etiam virtute adaucta? Ego ſiquidem neceſſarium planè eſſe puto, ad actionis perfectionem, etiā viriū robur increſcere. Tu verò ſi incremento ſanguinis duntaxat virtutis actiones validiores fieri

fieri cenſes, Aſclepiadis opinionem magis euertere quàm potentiam aſſeuerare videris. Neq; enim ille ſimpliciter hunc in modum ait: Cui plus ſanguinis, omnino hunc robuſtiorem eſſe, cui minus, imbecilliorem: ſed inuenies haud dubiè quaſdam eum diſtinctiones, iis quæ oculis vſurpamus cōſonas dicere, etſi nullam in nobis facultatem, aut animalem, aut vitalem eſſe putet. Videtur enim quidā magis ſanguine ſimul & fortiores, præter cōſuetudinem euaſiſſe, quidam fortiores ſimul & minus ſanguinei. Quapropter nec ſanguinis abundantia vires augeri, nec ipſius imminutione has neceſſario debilitari Eraſiſtratus exiſtimare debet. Nam ſi quis eum commoneat illorum, quæ nunc ego recenſui, haud infitias iuerit functionū integritatem non corporis incrementum, ſed virtutis robur conſequi. Reddamus itaque nos ſermonem paulò perfectiorem, iis quæ parum integrè protulit, reliqua adiicientes: erit autem huiuſmodi: Augeſcente ſanguine ſimul cū viribus actionis quoq; robur increſcit. Atqui hoc verè dixerimus, non aūt ad rem propoſitam magnum momentum adferet. Quibus enim vtrunq; auctum eſt, & ſanguis, & potentia, eiſdem actionis robur auctum quoque verè dicetur. Quibus autem vires increuerunt, his vtraq; neceſſario aucta eſſe, non item. Porrò accidit aliquādo, vt virtus ſola augeatur. Bonus gymnaſtes, ſi quempiam ſuſceperit qui ſanguinem pituitoſum copioſe præ ocio collegerit: viribus imbecillior exiſtat: eū fortiorem, copioſioriſq; ſanguinis compotem efficiet, quàm antea fuerat. Quemadmodum igitur qui actionibus fungendis validiores, ac prius facti ſunt, neceſſe eſt eis virtutem quoq; robuſtiorem euaſiſſe. Cæterum non modò ab actionum perfectione auſpicatus ad virtutis robur, ſed etiam à virtute, ad actionum integritatem mutuo ſe conſequente ordine deuenies. Nā virtute validꝰ, functiones probè obit. Quare hęc ſe inuicem ſequuntur, integritas actionum, virtutis robur: actionum integritatem, virtutis quoq; robur. Vtrum enim ex eis adeſſe ſtatueris, huic omnino alterū ſimul adeſt. Non tamen à copioſiore ſanguine neceſſaria ſumitur cōſequentia. Qui ſi largior, atque prius exiſtat, idcirco non robuſtior homo euadet, neq; ſi paucior, magis imbecillis erit, quemadmodū neq; ſi portione reliquis humoribus reſpondeat, virtus æqualiter ſe habebit. Proin ex ſuperioribus clarum eſt, actionum perfectionem virium integritatis proprium, & inſeparabile eſſe indicium, ſanguinis incrementi non item. Quod autem deiceps Eraſiſtratus dicit, proprium non eſt, ſed plethoræ inſeparabile. Vocat ipſum adimpleri, apertius tēdi dixiſſet. Etenim gymnaſtæ quidam diligentiores, aliam laſſitudinē vlceroſam, aliam tenſiuam, aliam phlegmonoſam appellantes, nihil aliud innuūt, quàm membra in tenſiuam laſſitudinem incidiſſe. Tūc enim corporis ſui particulam quampiam adimpletam dicunt, cum tenſionem quandam in ſe percipiunt. Senſus itaq; tenſionis in phlegmone etiam oboritur.

Sed pulſus præter naturam, illũ vel ſemper, vel magna ex parte comitatur, quem quis clarior interpres dolorem pulſatilem appellabit. Quibus aliud nihil quàm tenſio accidit, iijs neq; inflammatione laborat tenſa particula, neq; neceſſario plethorica eſt: ſed duorũ alterũ, vel laſſa, vel plethorica. At ſi laſſa eſt, imodicis laboribus hic affectus debetur, ꝙ ſi nõ laboraueris, nequaq̃ laſſitudinis vitio laſſa fit particula, verum aliter. Quamobrem vt verum fateamur tenſionis ſenſus ſine exercitijs omnino plethora eſt. Fit nãq; ſic loquentibus inſeparabile ſimul & proprium ſignum vtriſq; ſe viciſſim conſequentibus. Siquidem tenſio citra exercitationes, plethoræ comes eſt, cuius inſeparabilis quoq; nota, tãquam ab eiuſdem cauſa profecta efficitur. Porrò tantum ſanguinis incrementum, vt venæ diſtendi amplius non poſſint necdum plethora dicẽda eſt. Quid igitur Eraſiſtratus in oratione brachiorum, tibiarum, manuúmq; meminit? Etenim in collo etiam, & dorſo, & lumbis, & thorace, & imo vẽtre huiuſmodi tenſio conſtituitur. Quemadmodum autem ſuperfluo Eraſiſtratus artuum, ſic etiam vlceroſi ſenſus mentionem facit. Quippe hic plethorę nota non eſt, verum mordaciũ humorum occaſione partibus, velut exulceratis naſcitur: idq; vel has illorum aliquo contegente, vel ſanie irritante, vel pharmaco mordente: aut ex motionibus ſolis prouenit. Vt enim propria tenſio in humorum exuberantia, tunicas diſtendẽtium verſatur, ita ſenſus vlceroſus mordacem qualitatem ſequitur, ideoq; multis in toto corpore frequenter accidit, non quòd plethorę copioſum, ſed ne mediocrem ſanguinem obtinent. Iam ſi hæc ita ſe habent, quemadmodum certè habent, oportunum mihi videtur, diſtinctionem quorundam apponere quæ prius, cũ indicia ab Eraſiſtrato cõſcripta inſpiceremus, ad hanc vſq; ſeriem diſtulimus. Plenitudinem itaque, ſiue ex viribus, ſiue continẽtium capacitate exiſtimetur, ſatius erit videlicet diſtinguere, an in ſanguine ſolo, vel etiam alijs omnibus humoribns cõſiſtere nata ſit. Hoc nanque indefinitum ille reliquit. Quũ igitur nõ ſolùm hi morbi, defectus nempe & plenitudo ſed etiam qualitas abſurda omnes humores occupet, totum medicorum ordinem interrogaui, quique ad vires, quique ad humorum incremẽta abundantiam referunt, ſolo ne aucto ſanguine, ſed ita, vt nõ cõtineatur, venas extendi contigat: an ſi vel in aliam quãuis particulam, aut etiã venas ipſas, vel ſimul cũ hac, vel ſine hac bilis quępiam, vel ſanies, vel ſpiritus flatulẽtus tãta copia coaceruatus, vt à vaſe ſuo contineri magis nõ poſſit, tũ hic quoq; tenſionem experiri animal neceſſarium erit. Si particula, quæ tenditur, ſenſoria fuerit, tenſionis ſenſum neceſſario in omni quod diſtendit, neq; cõtinetur, percipit. Atq; affectus hic eſt, tenſionem vt vocãt, particulas occupare: qua magis aucta, rumpi illas cogit neceſſitas. Huiuſmodi meo quidem iudicio, iijs quæ manifeſto apparent, conſentire videtur. Conſpiciuntur enim non modo nerui, vel funiculi

tenſionis

tenſionis violentia dirũpi, ſed dolia quoq; frequenter à muſto inflata. Nuper ſanè vas ſtagneum, eouſq; à medicamento ex viperis compoſito, quod in eo continebatur difflatum eſt, vt etiam pellis ei circundata, & funiculus quo deligatum erat, dirumperentur, & operculum intumeſceret. Præterea quòd maximis interdum doloribus quidam corripiuntur, ſpiritu partibus nonnullis inſidenti: itidem in leuiore inteſtino ſæpe id accidere omnes arbitror nouiſſe, quibus curæ eſt, quotidie apud ægros viſa ſequi & perſpicere. Præſtat igitur ab omni ſubſtantia humida, & flatulenta particulas in tenſiuam diſpoſitionem duci exiſtimare: vel ſolum ex humoribus ſanguinẽ exuberantem huiuſmodi affectionem comitari. Qua de cauſa rurſus ad eos, qui plenitudinem tanq̃ ad vires ſemper putant conſtitui digrediamur, rogemúsq; vnũ aliquod longe facillimum, tali quapiam hypotheſi exempli modo propoſita. Grauent duo, corporis particulas: hic quidem ligno humeris impoſito, vel lapide, vel onere quopiam grauiſſimo: alter ſpinis pauciſſimis acutiſſimiſque: deinde quæramus in tali ſpectaculo illos, qui à virtute plenitudinis conſiderationem capiunt, paucas etiam ſpinas onus appellẽt, an quòd ab vtroque pondere homines moleſtentur commune aliquod ſymptoma ſit: moleſtiæ verò ſpecies vehemẽter euariet. Huic enim grauitas cũ punctione: illi punctio ſine grauitate accidit. In ſumma ſi quis pũctionem, vel mordicationem, vel quodlibet moleſtum onus copiam quoq; nominet: cogetur aliquando, vel vnã ſpinam, vel acum tenuiſſimam onus appellare. Quo quid eſt magis ridiculum? Abſurda igitur hæc ſunt & prḙter omniũ hominum opiniones. Nos autem non deſtruere communes notiones, ſed conſeruare ſtatuimus. Proinde multũ, id quod grauat interpretamur, moleſtum quod mordet, vel pungit, vel quomodocũq; vocare volueris. Atqui multos eſſe humores mordaces, alios in nobis ipſis oriẽtes, alios extrinſecus accidentes, cui non eſt perſpicuum? Porrò quatuor ipſorum in maioris minoriſq; ratione differentiæ numerãtur. Qui etenim mediocriter mordẽt, pruritum concitant, quemadmodum ſquilla: vehementius autem mordaces, vti crommyon. Nam ſi tali natura prḙdito corpus noſtrũ paulò diutius adfuerit, exulcerabitur. Nõnulla hoc magis acria ſunt, maximéq; cum exulceratis offeruntur, horrorem concitant. Quo intenſo, auctó q; accidens rigorẽ appellamus. Eadem portione mordaces in nobis humores quatuor ſpecierum conſtituuntur: pruritum mouent, modice radentes: his mordaciores vlceroſum ſenſum faciunt: his adhuc vehementiores horrorem: mordaciſſimi rigorẽ. Tractauimus hḙc in alijs cõmentarijs, verùm quæ in ſecundo de ſymptomatum cauſis, & quarto de ſanitate tuenda tradidimus, ei qui guſtum quendam illorum velit capere, abundè ſufficiunt. At ſi opus de medicamẽtorũ facultatibus relegeris, & hoc præcedẽs de tḙperamẽtis, accuratius mordaciũ humorũ naturã cognoſces. Verũ pleriſq; medicorũ

le quid accidit cum eo, quod Hippocrates de illis dixerit, qui fracturis, vel eius generis affectibus laborantes præcepta non faciunt. Nam & ſi valetudinem ſequūdam expetant, in curatione tamen laborem non ſuſtinent: quemadmodum nec illi in diſcendo. At ſalutē ſubito cōſequi non poſſunt, ſolo finis deſiderio: nec alij ſcientiam, niſi totam illam viam perfecerit, quā pauloante indicauimus. Sciēt enim ſi velint, vlceroſum totius corporis ſenſum ſiue os īmoderatiora exercitia pręter cōſuetudinē ſuſcepta cōtingat, ſiue citra hęc ſubitò cōſtituatur, mordacis humoris eſſe ſobolē, ideo'q; plus æquò exercitatis gymnaſtæ oleo copioſiore, frictione molli, balneo dulcis aquę calido adamuſſim tēperato curationē moliunt̃: quo mordaces humores, qui ex maioribus iuſto exercitijs ob adipis, carniſq; mollioris colliquationem, vel propter ipſos in corpore humores impēdio calefactos generati ſunt, diſcutiantur. Quòd ſi quis igitur horum demonſtrationes diſcere ſuſtinuerit, ſolus firmiter perſuaſum habebit, vlceroſū ſenſum propter mordaces gigni humores: grauem ob multos, qui vires reſpiciunt: tenſiuum itidem propter multos, ſed qui ad vaſa eos continentia, nō corporum vires quæ comprehenduntur, relationem habeant. Eraſiſtratus in libro de ſanitate tuenda efficaciſſime plethorę generationem recenſens tertiam dictorum diſpoſitionem docet: dein ad notas conuerſus non magis de hac quàm alijs conſcripſit. Etenim tenſio huius dū taxat eſt, quod ille nominauit adimpleri. Porro vlceroſum gigni ſenſum, neque prædictæ plenitudinis, neque illius, quę vires ſpectat, proprium indicium eſt: multo minus grauiores, ad motūmq; magis pigros euadere. Si quidem hoc plenitudinis virium peculiare ſignum eſt. Nam omnem propemodum Empiricorum ſyndromen nobis deſcripſit: poſtremo partem quampiam notationis ἐπίχρονον Græci appellant, quam Herophilei ſectatores introduxerunt, non alio q̃ Empiricorum modo literis prodidit, ita inquiens: Alimento digeſto neque appoſito, neque pro cuiuſque conſuetudine elaborato, neque aliter excreto. Nihil ſiquidem refert, vel hęc dicas, vel vt illi, otioſam vitæ rationē, ſolitorúmque excrementorum retenſionem. Segnem enim priorē vitā indicauit, neq; elaborato inquiens, prout quiſq; conſueuerat. Recrementorum cohibitionem, dum præſcriberet, neque aliter excreto. Cæterum ex tempore plenitudo notas habet. Nam ex pręterito ſegnem vitam ſimul cū excretionum ſupreſſione ille capit: ex præſenti repletionem, hulceroſúmq; affectum, & ad motum pigritiam, & totius corporis grauitatem, alia'que huiuſmodi apponit. Ex futuro, quod hoc vitio laborantes, ſi euacuentur, pulchre cōualeſcūt. Hoc Eraſiſtratus omiſerat. Teſtimonium etenim hoc rectę dignotionis pariter & curationis eſt: dignotionis autem, vel vt illi vocant, notationis nulla pars fuerit, ſiquidem per notas affectus iudicare volumus, vt idoneum eis curationem conſequamur. Quamobrem ſi ex alio

quopiam

quopiam ſanationem commode habere liceret, ſuper flua eſſet notatio. At præſentis temporis memor, ruborem & vaſorum diſtentionem prætermiſit quæ etiam ipſa Empirici ferè omnes, Methodici nõ pauci ſicut alia quędam vti diximus adiungunt. Quanquam & in ſanguine ſolo plethoræ generatio ſtatuatur, non male ab illis rubor, & vaſorum diſtentio dignotioni appoſita ſunt. Ad hęc tamen magis, ꝙ brachia, manus, tibias, adimpleri dicunt, non citius carnium, & muſculorum, quàm venarum plenitudinis ſecundum proprias ipſorum hypotheſes eſſe putabimus. Atqui ſic etiam duplicem dignotionem facere nos oportet, alteram venarum harum ſenſiliũ, quæ omnium oculis ſubiectę ſunt: alteram illarũ, quas ipſe ſolus ſpectauit. Arbitror itaque iam cõſtare iis qui animum aduertunt, non parui eſſe negocii plenitudinem cognoſcere. Cũ autem ne verbotenus illam intelligere promptum ſit, verum difficilimum, mirabor ſi ex actionib⁹ docti nec antea quid de ipſa meditati, nec inueniẽtes rectè tractauerint. Quare ab Empiricorum ſermone denuo incipiamus, qui tuto admodum prædictas dubitationes effugere ſe putant, fatentes quidem ipſi nihil omnino de plenitudinis eſſentia ſe nouiſſe, in tali verò congerie Syndromen plethoricam nominant, vtilem ſanguinis detractionem obſeruatam eſſe dicentes. Nempe vniuerſis in vnum collectis quę ſinguli Methodici ſcripſerunt, ex his illorũ dubitationes euitare cenſent, verùm multo magis, quàm iſti, animum modo verbis ipſorum adtendas, arguuntur. Quæ rurſus ab exordio recenſere præſtiterit. Eſto igitur in præterito tempore conſueta ciborum ratio, & liberalior aliqua ex parte quàm antea, item excremẽtorum retentio, vniuerſa vita ſegnis. In pręſenti totius corporis, vel partium quarundam tenſio, mouendi pigritia, actionum imbecillitas, grauitatis ſenſus, vlceroſa diſpoſitio, & venarum tumor. Adde ſi placet ruborem, quoniam hunc quoque nõnulli aſcribũt. Quinetiam totius corporis inæqualem quendam tumorem, & laſſitudinis ſtatum. Sunt enim qui hæc adiiciunt. Interrogabimus ipſos, quæ ego adoleſcens adhuc Empiricum præceptorem rogaui, cũ me primum hęc doceret: omnia ne ſimul dicta ad euacuationis recordationem vt ipſi aiunt, coire oporteret, an ſi vel vnum ex iis conſpitiãt, venam ſtatim incident. Ad primam igitur quæſtionem prompte mihi reſpondit, omnia inquiens coire neceſſario. Huiuſmodi nanque rem ſyndromen eſſe, vniuerſorum eam complentium cõgeriem. Poſtꝙ verò primum homines duos in memoriam reuocaſſem, quibus ille ipſe nuper venam incidere iuſſit: vnum ex oculis vehementer laborantẽ, alterum ex vehiculo delapſum, deinde loris implexum longius protractum, vt partes quædã contunderentur. Poſt hæc autem conticente ipſo alterius cuiuſdam memini, cui & ipſi mediocriter febricitanti, dolorem verò capitis non ferenti ſanguinẽ miſit: rurſus alii pleuritico, qui nihilo magis vniuerſam prædictam ſyndromen haberet, hę

bb iii ſitabat

ſitabat maximè quid reſpōderet. Proinde plures id genus alios ei produxi. Necnon ſuperiorum ſubmonui, quibus non ſolum non totam ſyndromen ſed ne duo quidem ſymptomata habentibus ſanguinē ex vena detraxerit. Huic etenī, qui ex vehiculo decidit, exercitatus quotidie, & cōſuetis omnibus recremētis abunde vacuatus, mediocriter edens, & toto ferè die nobiſcum agens, tum neq; ipſius, neque alterius cuiuſpiam opinione vacuatione indigens, cum vectus particulas quaſdam cōtudiſſet, venam incidendam ęſtimauit, nec rubore quopiam acquiſito, nec vaſorū tumore, nec alio quolibet ex his, quæ ſyndromen abſoluant, q̄ ſolo partium contuſaꝝ dolore, Haud ſecus illum tractauit qui lippitudine, capitiſque dolore affectus, nullum plane dictorum ſymptomatū in plethorica illa ſyndrome perceperit. Quin alios complures qui vel nihil ex congerie iam nominata, vel non omnia ſimul quæ dicitis haberent, venæ inciſionē veſtro iudicio admiſiſſe vidimus. Nunc enim, aiebam, omnes memoria repetens, quibus à vobis ſanguinem miſſum eſſe vidimus, nemo adhuc ſuccurrit, qui vniuerſam huiuſmodi ſymptomatum ſyndromen acceperit. Verum huic quidē ꝙ laſſitudine, nullo alio affectu laborabat, vena inciſa eſt: illi, ꝙ febricitaret grauiter, vel oculis doleret, vel capite, vel hęmorrhoidū ſuppreſſiōe, vel ſi mulier fuerit mēſtruo, non omnia vero, quę plethorica ſyndrome coire poſtulat. Si igitur vniuerſas diſpoſitiones, in quibus venæ ſectio profuiſſe obſeruata eſt, plethoricas nomines, nos quoq; lippitudinem, pleuritim, vehementē dolorem, ruinā ex vehiculo, alia'q; ſexcentum, plethoricas ſyndromas appellare tempus eſt. At ſi horum nihil in plethorico concurſu comprehenditur, & eorū ſymptomatū congeries, quæ ſuprà retulimus, plethorica ſyndrome nūcupatur, nulli vena, priuſq̄ omnia illa habeat incidenda eſt. Quomodo igitur ille mihi ad hæc reſponderit, quam'q; nihil decenter, maioris otij negocium eſt, nec ad ea, quorum anteà mentionem fecimus propriè pertinet. Ego autem cum nugandi tempus in præſentia non habeā, cogitaui ſcopos curationis vniuerſos in libro de venæ inciſione oſtēdere, quos etiam ipſos ne vnus quidem accurate, diſtinctéq; conſcripſerit. Itaque relictis modo Empiricis ad rationales denuo reuertamur, ſingula ſymptomata quæ prodiderunt, inſpicientes. Nonnulla ſiquidē ipſorū ad virium plenitudinē pertinent, nonnulla ſunt enchymatis: alia non abſoluto ſermone copię, ſed talis indicia exiſtūt: alia prorſum nullius copię, verū aut vitioſi corruptiq; humoris, aut ībecillę virtutis, aut ſolidarū partiū tumoris notas exhibēt. Hoc ita ſe habere, mentē ſi ijs quę dicentur adhibeas, condiſces. Iam ſanè tenſiua diſpoſitio, cum ſine exercitijs incidit multā omnino ſubſtantiam in ſenſorio corpore contineri oſtendit: quæ autem ſit ſubſtantia, aut eius ſpecies, non item: Nempe cum hac parte ſolùm ipſa tenſio cuiuſlibet ſubſtantiæ, tenuis, craſſæ, conſiſtentia mediæ, & flatulentæ, ad-

hæc calidæ, frigidæ, vel mediæ communis ſit: ſed alijs quibuſdam diſcernendi ſignis ad huius agnitionem deſiderat. Porrò functionum infirmitas virtutem imbecilliorem oſtendit, dum id quod mouet, impeditur, vt in manuum motu imbecilli; nam multas diſpoſitiones comitatur. Siue iam carnium, atq; adipum genus cuipiam increuerint, virtute eiſdem terminis permanente motus inualidiores fieri neceſſitas exigit. Quippe quod motionem alijs diſtribuit, eodem in ſtatu manet: quod mouetur, excreuit. Siue vnus aliquis humorum, vel etiam omnes ſimul exuberauerit, vires autem non cũ eis adauctę ſint, neceſſe eſt hic quoque functiones imbecillas magis euadere: ſiue vtraq; & parenchymata vt vocãt, & humores, virtus autẽ nihil increuerit: ſiue hæc pari modo inter ſe habeant, ſed virtus imbecillior contigerit. At vtraque interim congredi poſſunt, vt virtus inualidior, humores ſimul cum parenchymatibus, vel plures, vel pauciores ſiant: vel horum alterum. Vtrum igitur propterea functiones infirmæ magis erunt, in vno quoq; ipſorum accidente, & duobus, & pluribus, & ſimul omnibus eſt. Quandoquidem ob ſolidarũ partium nutritionem probam, εὐτροφίαν Græci vocãt motionem aliquando infirmã magis eſſe factam arbitrari, hominũ eſt, qui ignorant, virtutes ſolida tota corpora tranſire, ſed arterias & neruos, ſpiritus tanq̃ fiſtulas & canales fingunt. Deprehendes opinionis prauitatem ex alijs multis, maximè duobus noſtris commentarijs de Hippocratis & Platonis placitis, tum ex opere de naturę facultatib9. Itaque ad bonũ habitum, εὐεξίαν appellãt, propriè ſpectat ſolidarum partiũ eutrophia: euſarciæ & corpulẽtię, carniũ incremẽta propria ſunt. Plerũq; igitur pro portione adeps liberalius augebitur. Interdum in adipe magis caro, vel ſola adeps increſcet. Dicta ſunt de animantibus in opere temperamentorum. Quemadmodum autem in carne aliud eſt euſarcia, aliud corpulẽtia, ſic in ſanguine, hoc velut euęmia, id eſt bonitas ſanguinis, illud eiuſdem copia. Iam verò euæmia & qualitate, & quantitate adamuſſim naturalis eſſe omnibus videtur. Sanguinis copia. Græci πολυαιμίαν appellant, qualitate quidem inculpata eſt: quantitate ſecus: verũ omnino aut naturalem habitum, qui à generatione contigit, exuperat, aut illum qui vires reſpicit. Etenim vtraque & virtutis robur, & ſanguinis copia aliquando ſuprà naturam quam generationi acceptam ferunt inuicem augeſcere poſſunt: quemadmodum in bonis Athletarum ſtatibus. Humores nanque, & caro, & vires proportione mutua in ipſis increſcũt. Vnde iam luce clari9 redditur, quòd qui corporis tumorem vnũ eſſe plethoræ ſignum dicũt, falſa prædicant. Quia venarũ tumor, vtiq; plethoram indicat. Carniũ verò & adipis tumor illarum ipſarũ copiam: non tamen quam nunc inquirimus cui etiã plethoræ nomẽ eſt. De hac eni plenitudine, quę videlicet euacuationẽ oſtẽdit, cũ aliqui ipſoꝝ dicere ſtatuiſſent, quatenus homonymijs in

noteſcit, errauerunt adeò vt in carnium, atq; adipis copiam delaberentur. Ita iam mendax plenitudinis nota eſt tumor corporis. Ipſa enim venarū quæ oculis patent, impletionem notat: non tamen neceſſario latētium. Sed fieri aliquando poteſt exterioribus venis diſtentis, interiores non diſtendi: vt cum ſubitò frigus ipſas inuadit, ſanguis in altum refugit, & venæ exte/riores ita ſanguine deſtituūtur, vt ne quidem appareant. Rurſus tepore exorto, vel lotis in balneo ſanguis alto relicto ad ſummam cutē, exterioréſq; corporis partes defertur. Quòd ſi ardens febris extiterit, tūc quoq; corpus veluti feruens neceſſario vritur, inflatur, diffunditur. Proinde venarum tumor non eſt inſeparabilis humorum copię nota, ſed primū huiuſmodi ſtatū in corpore eſſe conuenit, vt neq; interiores partes exterioribus, neque hę illis calore præcellant: deinde ne immodicus in toto animante calor conſiſtat. His antè diſtinctis, venarum tumor, ſanguinis copiæ, quam modo per excellentiam diximus, indicium aliquando fuerit. Nam fieri non poteſt, tā exactè ſanguinem interim in venis contineri, vt nihil vel bilis, vel pituitę, vel ſeroſæ ſaniei inferatur. Vnde nos in ſuperioribus idē intelligi voluim⁹, ſiue humores, ſiue ſanguinem abūdare diceremus. Quippe immixtus & ab alijs humoribus ſyncerus ſanguis nunq̄ in venis comprehenditur. Demonſtratum eſt alibi de mixto nihil referre humores an ſanguinem appelles: nō tamen qualibet, ſed mediocri quadam menſura alijs ei admiſtis: idq; in animalibus naturali habitu præditis. Vniuerſis enim in naturali ſymmetria adauctis cum ſanguine, quem excellentiæ vocabulo notamus, idem ſignat humorum nomen, nullúmq; diſcrimē eſt humores auctos, vel ſanguinem dicere, cum oratio innuat humores idipſum omnino ſibi velle, quod eſt pro veteri portione abundare. Hoc itaque nobis ſic definitum eſto. Iterum ad inſtitutum reuertamur. Venarum tumor, ſi neq; propter exterioris conſtitutionis victoriam, neque perfuſionem feruorémque contigerit, ſanguinis copiam arguit. Cæterum talis particula nec decliuis figurari, nec ſupra alias recenter eſſe mota debet. Quapropter oratione quadam vniuerſas particulares diſtinctiones comprehendens, tūc venarum tumorem ſanguinis abundantiam indicare dices, cum omnes ſimul particulæ eundem ſtatum cum mediocri calore obtinent. Si nanque pari omnes modo afficiantur: calor autē excedat trāſfuſio humorū quæ venas in tumorem attollat, interea naſcitur, non tamen ſanguinis, verùm ſpiritus copia oſtēditur. Quoniam humores calefacti inflationis phantaſiam præbent. Cuius rei gratia qui venarū tumorem, copiā referre pronunciarūt, ſi iam illis venis quibus hæc inſit, ipſum contigiſſe intelligāt, rectè dixiſſe videbuntur. Plenior em̄ ſubſtantia eſt neceſſario, quæ venis tumorē cōciliauit, quàm prior extitit. & ſi qualis tandem plenitudo ſit, non ita liquidò conſtet. Siquidem omnis ſubſtantiæ copioſæ, tumor præter naturam communis eſt, ſiue ſanguis purus

rus, ſiue bilioſus, ſiue ſeroſus, ſiue pituitoſus, ſiue flatulẽtus exiſtat. Quemadmodum verò hic omnis copię differẽtię communis eſt, ſic venarũ quoq; tenſio. Etenim hæc plenitudinis quantitatem, non ſpeciei differentiam ſequitur. Quamobrem tumor, ſenſúsque tenſiuus, non magis humorum, q̃ ſpiritus exuberantiam oſtendet. Si iam hunc in modum quiſpiam pronunciauerit, in tenſionis ſenſu copia eſt neceſſario, verè dicet. Qui etiam ſi hoc pacto, aiat, ſenſiliũ particularum plenitudo affectum quempiam adducit, hic quoque verus erit. At ſi generali plenitudinis vel humorũ nomine relicto ſanguinẽ in oratione vſurpet, tunc verum eſſe perinde non neceſſitas eſt, ea de cauſa, quam prędiximus. Porrò quòd neque plenitudinis ſimpliciter, ſed eiuſdem pro maioris minoríſque ratione differentia in venarum tumorib9, & tenſiua diſpoſitione verſatur, inde eſt perſpicuum. Nulla particula plena, niſi violentam prius tenſionẽ experta, dolet. Si verò in tumorem, non tamen violentius attollatur, nondum tẽditur. Ex quo innoteſcit tumorem cum tenſione maiorem indicare copiam: ſine tenſione minorem. Qua itaq; ratione interdum initio nullus tumor in venis apparet: tenſionis autem affectus vehemens eſt. Hunc enim maximis tumoribus coniunctũ eſſe oportet: vel quia interim tumor in venis latentibus inſigniter diſtẽdit. Siquidem plenitudo tum quę ad aliquid relationem habet, de qua nũc diſſerimus, tum quę latitudinem vaſorum reſpicit (ſed necdum tenſorũ hanc eſſe dicimus) tum quæ ad tunicæ diſtenſionem refertur, venarum tumorem generat, ſanguine ſupra naturalẽ cuiuſque ſymmetriam copioſius increſcente, vt ad illum plenitudo referatur. Tunicę tenſio, quaſi ipſius ſymmetrię exceſſum declarat, nõ enĩ naturalis eſt. Vterq; aũt ſanguis multus eſt, & qui ex naturæ ſymmetria, & qui ex tunicarum tenſione æſtimatur. Cæterum Eraſiſtratus amborum meminit, non exacte quidem, neq; tam luculenter vt ego, attamen ita, vt duplicem rei naturam eſſe dicat. Cum etenim ſcribat: Ab initio itaq;, & vaſis mediocriter repletis, robuſtiores, fortióreſq; quàm prius eſſe conſuerunt, apparent: indicauit immoderationem ſanguinis cuiq; naturę habitum exceſſiſſe. Deinde ſubijciens, vbi pleniores multo euaſerint, brachia, manus, & tibiæ exturgeſcunt: ceu tunicarum ſanguinem cõtinentium ametriam innuit, vnde colligitur duas eſſe finitiones ſanguinis incrementi ſupra naturam: priorẽ, cũ venis impletis tunicę ipſarũ præter naturalem cuiuſque ſtratũ intumeſcũt. Alteram, vbi ad hoc tenſio quoque accedit: cum in plenitudine, que ad vires pertinet, ne alterum quidem conſpiciatur. Atque hæc quidem de illis dixiſſe ſufficit. Cæterũ rubor, cuius pariter meminerunt non copiæ ſimpliciter, verùm ſanguinis copię nota eſt. Deſiderat autem ipſe diſtinctiones eaſdem quas tumor. Sinãque extriſecus eueniat, vel ex ſole, vel balneo, vel exercitatione, vel itinere, vel vt ſummatim dicam ex aduſtiõe: pari modo ſi ex ira, pudoréq; atq; alijs

ſimilibus

ſimilibus, vt ex acuta febre, iam nõ ſanguinem indicat. Proinde cũ æqualis totius corporis diſpoſitio fuerit: nullum autẽ eorum, quę percenſuimus, adſit, tunc nimirum rubor copiæ vniuerſi corporis animantis nota extiterit. Sin minus certe illius partis, in qua apparet. Quin & in phlegmonis ſiue in muſculis hæ, ſiue in cute conſiſtant, huiuſmodi color Plethoricos affectus comitatur. Sed de phlegmonis abunde ſatis in commẽtario de humoribus præter naturam diſſeruimus: demonſtrantes ipſos omnes pariter ab humorũ redundãtia alijs, atque alijs interdum partibus incũbentium conſtitui. Iam verò non de his, verũ vti diximus, de illa plenitudine ſermo eſt: quæ plethora nominatur: ex humoribus ĩ toto corpore ſuperfluis proueniente. Secus plenitudinem vniuerſo corpori ſubeſſe dicimus, vt partium genus vtrunq; & vaſorum, & carnium offenſam acceperit. Nonnunquã enĩ alterum duntaxat affici contigit, tanquã vtra licet pars occupata ſit, non in vna quapiam particula, vel duabus, verũ aut in toto animali, vel pluribus, nobiliſſimiſq; particulis hæc eueniat. Eodem modo tumorem, qualiſnam ſit deprehendere, veri eſt in rebus dignoſcendis exercitatiſſimi. In carnoſo nanque genere, vnus tumor ipſarũ carnium eſt, alter humor: carne tanquã lana quapiam, aut ſpongia ſuperuacuo humore repleta. Atqui talis in carnibus redundantia, ei quæ ex vaſorum infuſione nomen accipit, proportione reſpondet. Altera plenitudo illi, quæ in viribus vel cum grauitate cõſiſtit, non eſt diſſimilis: recordantibus nobis, nihil intereſſe de cõpoſita carne, vel de muſculis diſputes: præterea ſi plenitudinis carnium fiat mentio muſculos, non ſimplicem illam carnem, quam παρέγχυμα nõnulli vocãt, inaudiendã eſſe. In arterijs ſane, & venis non ſimiliter viriũ plenitudo ægris ipſis percipitur, niſi qui natura ad ſentiendũ fuerint accõmodatiſſimi: eiuſmodi ſolis obſcura quępiã ac profunda grauitas in corpore apparet. Quãobrem alię quædã talis copiæ notæ manifeſtiores inquirendæ ſunt. At cũ pleriq; medicorum ſegniter eam tractauerint: nõnulli ne quidem inſpexerit: alij multa omiſerint, nulla certior, firmiorq; nota arteriarum motu inuenta eſt: quam in libris de pulſibus copioſe declarauimus. Siquidem venæ vna cum arterijs ſubinde plethora corripiuntur propter vaſorum confluentiam: quam alibi executi ſumus. Aliquando viſcoſis, vel craſſis humoribus in venis collectis, haud ita facilis eorum in arterias trãſfuſio committitur. At huiuſmodi rarum eſt. Niſi enim ſupra modũ craſſi, & viſcoſi humores extiterint, omnino tranſfunduntur. Equidem in hoc genus affectionibus, plenitudinis in venis collectæ nulla euidens nota eſt: ſed ex arteriarũ motu licet capere, & ſi q̃ maximè Nicarcho, & Praxagorę videatur: attamen ſanguinem arterijs non tranſmittunt. In alijs plethoræ ſtatibus pulſuũ ſignis fides adhibenda eſt: quę priuatim à nobis explicata ſunt. Cæterum ſpecies plenitudinis, cum totum corpus æqualiter humoribus diſtentum fuerit,

hoc

hoc modo diſtinguendæ ſunt. Rubicunda ſiquidē ſanguinis copia eſt: ſubpallida verò flauæ bilis. Albeſcit ſupra naturalem habitum, pituitę: quemadmodum nigreſcit, atræ bilis. Porrò in ſingulis, quæ commemorauimus ſanguinem ſimul coauctum eſſe oportet. Nam ſi pallida bilis, quam & flauam nominant, aliquando ſuperauerit, vt in regio morbo laborantibus, nō adhuc plenitudo, nec plethorica diſpoſitio, ſed vitioſus humor, κακοχυμία, Gręcis dicitͬ, huiuſmodi affectus eſt. Hoc pacto in atra bile & pituita dicendum eſt. Vbi verò, ſicut antea oſtēſum eſt vel grauitas, vel tumor ſupra naturam ſit, plethorica quidem talis diſpoſitio dicetur. Ex colore præpollentis humoris ſpeciem cognoſcere oportet. Verùm ſola bilis nullum plenitudinis inſeparabile ſymptoma poteſt efficere, neq; tumorem certe, neq; grauitatem. Nam altera quędam ante hāc erit affectio priuſquā eo corpus increuerit. Item nec pituita quæuis abſolutè, modo ſola fuerit, ſed ea quæ in hydropum genere, quod λευκοφλεγματίαν Gręci appellāt i vniuerſo corpore redundare poterit. At liquet crudam, quę humor crudus nominatur, inter pituitæ ſpecies in præſenti ſermone ponendam eſſe. Etenim ſi diuerſam ab illo ſtatuamus iuxta differentias quas nuper retulimus, neceſſe eſt quoq; eiuſdem humoris diſcrimen apponere. Eſt autem humor hic pituita craſſior, minuſque flatulentus: qualis in vrinis ſubſidet maximè quæ copioſum ex voracitate ſedimentum elixis fabis ſimile continent. Atqui talis humor ſæpe illis vniuerſim per aluum ductus eſt, qui ab exercitijs quidem abſtinuerunt, cibis autem liberaliſſime vſi ſunt, balneiſq; in ipſo paſtu. Imò & huic humori ſicut pituitæ albedo quædam decolor in toto corpore ſubſiſtit. Inter reliquas pituitæ ſpecies, alia dulcis eſt, alia acris, alia ſalſa. Prior ſomnolentos facit: altera cum abundat, famelicos: tertia ſitibundos. Cruda verò cibis faſtidiū parit. Aliæ paulo maiorem naturali ſomnum conciliant. At crudus humor, quemadmodum dulcis pituita, euidētius hoc efficit. Demonſtratum nanque eſt alibi ſenſuum principio humectato, & frigeſcente ſoporoſam ſequi conſtitutionem: quemadmodum ſicceſcente, & calefacto eodem bilioſi omnes propter vtranq; bilem inſomnes agunt. In atra præcipuè adeſt moroſitas, animi dimiſſio: et ſine ratione triſticies. Quòd ſi non vniuerſo in corpore prædicti humores inundauerint, in vna verò particula quapiam congeſti ſint, tumores præter naturam ipſis corporibus generant: de quibus in alio opere conſideratio inſtituitur. Atque ipſa nunc illorum dicta ſymptomata præter colorem malum, cerebrum, & ſtomachum occupāt. Etenim vigiliæ & ſomni cerebro, cupiditates cibi & faſtidia ſtomacho alijs aliàs diſpoſito accepta ferūtur. Clarum verò eſt os ventriculi, ſtomachi nomine hic vocatum, in quo pituita collecta, vt paulo antè recenſuimus, appetitiones excitauit. Qui flaua bile abundant, ſitibundi, nauſibūdiq; euadunt, os ipſis amarū eſt. Ex atra ſubmiſſi animo, & moroſi

roſi,horribiles,à potu abſtinentes,ſpuma pleni. At oẽs cibũ non refugiunt: ſed quidam ex ipſis liberaliter ſatis edunt, quibus atra bilis acri qualitate exuberat. Hoc autem euenit, vbi ipſa malignior euadit. Ceterum vel vt ſanguinis fex tantum eſt, nondum exactè acris. Pręſtiterit forſan huiuſmodi humorem non atram bilem,ſed melancholicũ,quatenus ita dicitur,appellare,quemadmodum conſueuimus: ideo,quod atrę bili vicinus ſit,eiuſque naturam ſtatim ſubiturus. At de vitioſorum humorũ differentijs tũ quòd nec plenitudinem ipſos vocare licet, ſermonem inſtituere tempus hoc non poſtulat:verũ non ſimpliciter id quod redundat, quomodocũque iuenire, ſed de plenitudine agere nobis eſt propoſitum. Hæc autem eſt humorum in animantis corpore abundantia. Neque igitur particularium tumorum, neque vitioſi humoris ſpecies in hoc ſermone audire deſiderandum eſt,ſed cum vniuerſi vel iuxta priſtinam proportionem increuerint, vel exiguum quendam exceſſum vnus inter eos acceperit. Itaque ſanguis in plethoricis ſtatibus vehemẽter poteſt pręcellere: alium humorũ nullus. Etenim cacochymia nunc (quam vitioſum humorẽ interpretati ſumus) huiuſmodi vocabulo, non plenitudinis adhuc, neque plethorę nominatur. Quare pulſus etiam in cacochymijs humorum naturę peculiares omnino ſunt. In ſuperioribus copijs non ſimiliter manifeſtas edunt differẽtias:quia humor ſuperfluus ſanguinis paululum admixtũ prorſus habet. Vbi ſane vehemẽter exuperauerit, tales pulſus ob bilem oriri neceſſe eſt: quales ſequi diximus exſiccato corde,& incaleſcente. Propter atram rurſus eiuſmodi, quales,ſi refrigeretur idẽ, ſicceſcatq; ꝓuenire docuim⁹. Eadẽ ratione ſi quãdo pituita alios vicerit pulſus frigidæ,humidæq; diſpoſitionis indices procreabit. Sanguinem adamuſſim naturali habitu pręditum,nulla priſtinæ conſtitutionis immutatio comitatur. Cum humido magis abũdat, pulſus itidem immutãtur: veluti ſi calidior, aut frigidior, quàm antea fiat. Porrò huius generis vniuerſa in opere de pulſibus diſtincta ſunt. In præſentia tantum dixiſſe ſatis eſt, ſanguinis videlicet ex otio, humidoq; victu, aqueis recrementis in eo redundãtibus, humidiorẽ atquè prius euadere: ex ira,exercitijs,ęſtu, frictione,medicamento calefaciente,alimento ſimili, vino meratiore, vetuſtioreq; calidiorem: quemadmodum ex frigore quodam ſubito,frigidiorem. Quòd ſi quiſpiam cibis ſiccioris temperamẽti, alia tamen nulla intẽperie præditis plenius vſus fuerit,ſanguis illi ſiccior futurus eſt. Quinetiã coniũcti humidior,& frigidior: vel frigidior,& ſiccior, calidior & humidior,vel calidior,& ſiccior ob pręadictas cauſas, ſine alterius cuiuſdam humoris ſuperãtia redditur. At ſi propter illorũ conuiuentiam intemperiẽ ſubeat,hæc cũ vitioſo humore talis conſtituetur:quæ etiamnũ ſanguine vel calidiore, vel frigidiore humidioreq; impendio fieri dicitur. Pari modo iuxta alias ſex intẽperies, vniuerſę nãq; numero ſunt octo. Secus autem ꝙ cum

ſolus

ſolꝰ ipſe ſua natura talis fuit. Iā verò pulſus in octo tēperaturis ſpeciē illam obtinebūt: qualē in cōmētario de pulſibꝰ explicauimꝰ. Verū ſolius ne ſanguinis ſit, an humoris cuiuſpiā ei admiſti diſtīguēdū eſt pręſenti corporis totius colore, alijsq; ſymptomatibus, quę de ſomno, vigilia, vel appetitu & cibi faſtidio, alijsq; antè paulū cōmemorata ſūt. Ad hęc priore victꝰ ratione, exercitijs, & ijs quę ipſi ęgro accidere cōſuerūt. Inſuper anni tēpore, loco, & naturali corporis denſitate, atque raritate. Etenim ſatius eſt ex omnibus fidem dignotioni aſtruere, non ex vno, vel duobus, probè ſcientibus ſolam ipſam in arte plurimum coniecturæ acceptum ferre. Dico iam hanc artis partem, quæ omni dignotioni ſeruit, non modo cacochymiæ, vel plenitudinis: quas nunc diffinire inſtituimus. Siquidem actiones, vel morborū cauſæ, vel remedia exactiorem habent notitiam. Diximus de his ipſis copioſius alibi. Atque nunc ſatis erit, præpoſito abunde diffinito, in eodem manum ſupremam operi imponere. Abſolutus autem ſermo euaſerit, ſi exemplum adhuc ei ſubiungatur. Fingamus iam homini nulla febre laboranti venas plenius intumeſcere, & vniuerſum corpus rubere. Conſiderandū igitur venit, an nulla calefaciens cauſa ei acceſſerit. Si eni appareat, melius erit, donec ex illa motus in toto corpore cōſtituatur, dignotionē differre. Quia nec iraſcentem, vel lotum, vel lauātam ſe, vel exercitatum, vel vino recenter impletum, vel alio quouis modo calefactum dignoſcere conuenit, ſed motionibus externis omnibus quietis. Nam ſi tunc eiuſmodi appareat, ſanguinem homini ſuperfluum eſſe iudicabis. Inde alia ſunt inſpicienda: primo ſanè, quæ maximā habent virtutem, deinceps reliqua. Oſtendimus grauitatem, tenſionem, ad motum pigritiam: mox pulſus, vigilias, ſomnos, appetiones cibi & faſtidia, alia'que ſimilia. Poſtremo præcedētia ſingula quæ copiam faciunt, an conſueta quæpiam excretio ſuppreſſa ſit, an exercitatio neglecta, an pleniores valētisq; materiæ cibi aſſumpti ſint, an poſt alimēta īſuetis balneis vſus fuerit. Ad hęc quoq; an crebro plethoricis morbis corripitur. Accedunt his omnibus iudicia à loco, & anni tempore ſumpta, vel aliud tale velis apponere, nō æqualem omnibus cauſam diſtribues, ſicut nec in alijs artis partibus. Nonnullæ ſiquidem notæ ſcientificæ ſunt, vt tenſio, grauitas, venarum tumor, pigritia, color, pulſuum motio, cunctis videlicet acceſſorijs motibus ſeparatis. Nōnullę ab his declināt, velut recremētorū cohibitio, vita otioſa, cibi plures, & valētes, atque poſt nutritionem balnea. Vbi nanq; vniuerſa cōueniunt ſciētificis vicina fiunt. Tertium præter hæc ordinem occupant, ſi ex conſuetudine plethoricis affectibus homo conflictatur. Deinde loci temporūq; ratio eſt, quæ ipſa omnia conſtituit. Quoniam hyeme, & vere, & temperatis regionibus plenitudine magis cōfligitur. Calidis, & ſiccis anni temporibus, & locis minus. Ita cute denſi, crebrius: rariores non item.

FINIS

POLYBVS DE SALVBRI VICTVS RATIONE PRIVATORVM.

Guinterio Ioanne Andernaco interprete.

PRIVATOS HANC VIVENDI RATIONEM SEQVI OPORTET: Hyeme plus eſſe: minꝰ bibere cõuenit. Sed potioni vinũ quàm meraciſſimũ: eſui panis exhibẽdus eſt. Carne potius aſſa, modicè oleribus vtendum. Huiuſmodi nanq; alimentis corpus & ſiccum & calidum euadet. At Vere potioni adijciendum: ſed paulatim tamen & dilutius bibendum eſt. Cibo demendum, eó q; molli, pulte videlicet magis, quàm pane, magis oleribus vtendum eſt. Eadem lege tranſeundũ paulatim ab aſſis ad elixa. Aeſtate verò cibo minus duro: & elixis, & oleribus tum crudis, tũ coctis: potione multa corpus æget. cauendum tamen, ne magna ſubitò dictorũ fiat mutatio. Eo tẽpore aptiſſima ſunt, pulticula mollis, caro elixa, potio quàm dilutiſſima. Atq; hæc ita obſeruanda ſunt, vt corpus molle ſit, & frigidum. Nam id calido anni tempore, & ſicco, exuritur ſqualidúmque redditur. Itaq; his ratiõibus tueri oportet. Pari aũt modo ex Vere in Aeſtatẽ, ſicut ex Hyeme in Ver cõſtituere: cibis demendo, adijciendó q; potioni. Rurſus ex Aeſtate in Hyemẽ traducere, dũ annus abſoluatur, expedit. Per Autumnũ cibo paulò pleniore, & ſicciore vti licet. Minus, ſed meracius, bibere. Quemadmodum, vbi Hyems bona contigerit, meraca etiam magis & exigua potione: cibo pleniore, & vehementer ſicco vti. Ita enim hoc frigido admodum & humido tẽpore optima valetudine frueris, minúsq; frigus ſenties. Quod ad habitus & ętates attinet, plenis, mollibus, rubicũdulis ob tẽperaturę humiditatẽ ſiccior victus ex vſu eſt. Gracilibus, duris, ruffis, & nigris humidior. Nã huiuſmodi corpora ſicca ſunt. Iuuenibꝰ autẽ rarior & humidior: quorũ ætas ſicca eſt, & corpora magis induruerũt. Senibus magna ex parte ſiccior aptus eſt. Siquidẽ humidi, molles, & frigidi ſunt. Proinde habitus & ætatis, & temporis anni ratione, vitę modum inſtituere oportet, qui præſentibus & calori, & frigori contrarius exiſtat. Sic enim potius ſani degemus. Per hyemem celeriter ambulandum: æſtate conquieſcendũ eſt: aut non in ſole ambulandum. Obeſis cita ambulatio, gracilibus lenta cõuenit: per æſtatem frequenti balneo, hyeme rarò vtendum eſt: idque magis tenuibus, quàm plenis. Eo quoque tempore corpus veſte pura, per æſtum vili lacerna velandũ eſt. Obeſi, qui graciles fieri cupiunt, labores vniuerſos ieiuni ſubibunt, & ſudantes adhuc, necdum refrigerati cibum aſſumẽt: vinum temperatum, & non perfrigidum prius bibent: epulæ, ſeſanum atque id genus alimenta dulcia ſunto, eaque copioſa. Sic enim vel pauciſſimis bel-

larijs

larijs ſaturantur. Semel die cibus aſſumptus, rarum balneũ, lectus per æſtatem terra, hyeme durum cubile, ſine veſtibus obambulatio, quãta maximè fieri poteſt, conducit. Qui tenues ſe implere volunt, pręter alia, quę pleniſ contraria facient, modicè ieiuni exerceri debent. Vomitu verò, & vẽtris deiectione à medicamento petita ſic vtendum eſt. Sex hybernis menſibus vomere vtile eſt. Nam & pituitæ plus, & capitis grauitas ſubeſt. Adhęc dolor præcordia exercet. Deiectionis æſtate vſus eſt. Tum enim æſtus bilioſum corpus reddit, grauitates lumbos fatigant, & genua calore infeſtantur, vẽtris oriuntur tormina, & diſtorſiones. Iam vero ſuperiores corporis partes, per inferiores purgandæ ſunt. Deiectio autem plenioribus & humidioribꝰ à medicamento magis ſalſo: ſiccioribus autem, & tenuioribus, & imbecillis à pinguiore, craſſioréque petatur. Pingue igitur & craſſum eſt lac, aqua ex cicere cocta, atque hoc genus alia: tenue & ſalſum olus, aqua marina, reliquaque huiuſmodi. Vomitus prouocãdi hoc pacto ſunt. Craſſiores ieiuni, & curſu, cita'que ambulatione exercitati medio die vomere debent. Potui ſumant hyſſopi ſeſquicyathum, aquæ congio intriti, eúmque totum bibat, aceto ſaléque adiecto, quò edulceſcat. Primum lentè, mox citius potandum eſt. Tenuiores, magisq; imbecilli à cibo vomitum ita mouebunt: Loti calida, meri cyathos tres bibent, dein epulas varias aſſumẽt: verũ ſine potione, neque poſt has bibendum eſt, niſi tanto interuallo, quanto ſtadia quatuordeci expedias: pòſt vinis tribus cõmiſtis vtendũ eſt, auſtero, dulci, & acri. Primũ meracius & modicè paulatimq; bibere: poſtea dilutius, liberalius, & citius conuenit. Qui vomere bis in menſe vult, melius conſulet, ſi biduo continuarit, quàm ſi poſt quitum decimum diem vomuerit. Alij ſecus faciunt. Qui poſt epulas vomere volunt, vel quibus aluus aſtricta eſt, his omnibus die ſæpius, varios'q; cibos eſſe: tum vina bina, aut terna bibere expedit. Quibus vomitus non eſt vtilis, venter autem ſanus eſt, his contraria ſuperioribus conueniũt. Pueris calida lauatio longo tẽpore apta eſt: vinũ dilutius: neque omnino frigidum. Hoc autem exhibendum eſt, quod ventrem minimè attollit, perturbat'q; & inflationes parit. Quæ omnia cõducunt ne cõflictentur, ſed maiores, coloratiorésq; fiant. Mulieribus ſiccior victꝰ ex vſu eſt. Etenim cibus ſiccus, potio meracior carne mollibus idonea eſt: adhæc ſecundis, & fœtui nutriẽdo potior eſt. Qui corpus exercẽt, per Hyemen currere & colluctari debent: Aeſtate luctandũ modicè, currendum nihil eſt. In frigore multa ambulatio conuenit. Qui curſu fatigantur, luctari debent. Qui ex lucta fatigationem ſentiunt, his currẽdum eſt. Quibus exercitatis, ventris profluuia oboriuntur, & cruda incocta'q; deijciuntur, ijs exercitiorum pars tertia, ciborũ dimidia prorſus demenda eſt. Quippe venter eorum copiam continendo non eſt. Ad hoc panem quammaximè aſſum ex vino eſſe oportet: bibere verò nimis q̃ modicè, ſed meracius.

cius. Semper autem poſt cibum conquieſcere: qui ſemel die tunc aſſumendus eſt. Hac enim ratione venter ſibi cōmiſſa maximè confouet, mutatq́;. Accidūt huiuſmodi profluuia potiſſimū ijs, quę ex victus cōſuetudine carnem denſam acquiſierunt. Nam venæ denſiores alimenta non recipiunt. Atqui tales in eodem habitu ſubſiſtere diu non poſſunt. Sed in alterutram partem declinant. Qui rariores cute ſunt, & hirſuti magis, carnis eſum ex facili admittunt: labores magis ſuſtinent, diúq; bono corporis ſtatu fruuntur. Qui cibos poſtero die eructant, & præcordijs dolent, ijs veluti crudis adhuc cibis, diutius dormiendum eſt: nouum genus laboris ſubeundū eſt. Vinum meracius, largiúsq; bibere oportet: cibis vti pauciſſimis. Quippe conſtat ventriculum imbecillitatis frigoríſque vitio ciborum copiam concoquendo non eſſe. Qui ſiti premuntur, parcius edent, minúsque laborabunt, vinum dilutum, ſimul & frigidiſſimum bibent.

Quos dolores viſcerum infeſtant, vel ex labore, vel alia quadam ambulatione, ſine cibis recreandi ſunt: modica potio conuenit, maximéque ea quæ moueat vrinam, quo venæ ex viſceribus prodeuntes, repletæ non diſtendātur. Nā hinc īflationes febrésq; oriuntur.

τέλος

APVLEIVS PLATONICVS DE HERBARVM *uirtutibus.*

IOANNIS PHILIPPI DE LIGNAMINE
Equitis Siculi. S. N. D. Sixti quarti familiaris, ad illuſtriſſimum & reuerendiſſimum D. dominũ F. de Gonzaga, Cardinalem Mantuanum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO

CVm mecum cogito, ampliſſime princeps, aduentũ me=
um ad illuſtriſſimum principem Lodouicum, Marchi/
onem Mantuanum, patrem tuum, ad quem miſſus ſum
à Sixto Pontifice maximo, vt eum roſæ aureæ munere
donarem, in mentem venit ordo, prudentia, ſapientia,
diſciplina, quibus vrbem Mantuam quibuſdam firmis
gubernaculis regeret: quam inſtitutionem ciuilem plurimos dies libenter
& ſtudioſe cõtemplatus, præter vrbis ornamenta exquiſitiſſima, cuius nõ
tam inſtaurator quàm fundator ab omnibus facile dictus eſt, præter ſuorũ
ciuium & aulicorum mores caſtigatiſſimos, & principis ſui nequaquã diſ/
ſimilimos: facile fateor eam eſſe meorum temporum ſortem, quibus vide=
tur ætas illa aurea, quæ ſub Saturno fuiſſe ſcribitur, comparari poſſe. Mea
autem tempora appello regnũ feliciſſimũ Alphõſi regis: cuius animi ma/
gnitudinem, munificentiam, liberalitatem, prouidentiam, iuſtitiam, for/
titudinem in præſentia reticeo, cum eius innumeræ virtutes per omnem
Italiam eluceſcant. Videbatur autem diuino munere & conſilio factum:
vt cum tot Italiæ lumina poenè omnia extincta fuerãt, quales ſanè (quem
propoſui) Alphõſus Arragonum rex, Philippus & Frãciſcus Sphortia, cla=
riſſimi Inſubrium & Ligurum duces, ille ſolus conſeruatus erat: ne ſcilicet
clariſſima Italia quaſi mater vno tempore, vniúsque fortunę ictu, cunctis
filijs orbaretur, & adeſſet qui rerum & tẽporũ viciſſitudines & varietates ſua
prudẽtia, & ſapiẽtia moderaret, regeret, gubernaret, dubijs & animi pẽdẽ=
tibus cõſuleret, lapſos proſtratos'q; erigeret, oppreſſis opẽ ferret, felicémq;
fortunam & ſtatum quàm ſapientiſſimè conſeruaret: quod eo melius face=
re poterat nemo, cui & ſcientia rei militaris, & animi magnitudo, & auto=
ritas ac felicitas inerat. Ab ineunte enim ætate, in militiæ diſciplinam pro=
fectus, non ſolum æqualium ſuorum, ſed eorum etiam omnium qui ætate
eum multò anteibant ſtudio induſtria'que militari, labore, vigilantia, ex/

ercitatione aſſidua currendi,iaculandi,equitandi,facilimè ſuperabat: frigo
ris,caloris,inediæ, ſitis patientiſſimus ſupra ætatem & ſortem.Inter belli=
coſiſſimos viros conſilio,manu,autoritate , haud dubiè princeps , qui cum
omnia in vnius fortunę poteſtate atq; arbitrio poſita ſint,ſic cũ eo eſt actũ,
vt res ſuæ,ab ea auctæ, ornatæ'q; plurimũ,omnino diminutæ nil eſſe viſæ
fuerit.Reliquę verò virtutes quę rei bellicę pręſidio,adiumẽto'q; ſunt,dici
non poſſet q̄ perfectę quam'q; innumerabiles in eo fuerunt: quas eò pluris
facere ſoleo,quo neq; fortunæ,neq; veritatis rerum , euentorúmq; his vllus
eſt locus.Innocentiam primò dico,deinde omnibus in rebus modeſtiam, fi
dem, facilitatem,humanitatẽ,ingenium, religionẽ,multas (vt in homine
militari) præterea literas:quæ omnia in eo vno erãt tanta, quanta in omni=
bus ſingula nũquam fuerunt: quem,vt ita dixerim, in ipſis cunabulis Pal=
las videbatur aluiſſe:tradidiſſéque non ſolùm ei ſapientiam cæteras'q; vir=
tutes,verumetiam haſtam & ęgida, vt illius rempub. & ciuitates,gentes,
populos regeret,& gubernaret. His verò hoſtes inſolentiſſimos, pacis &
quietis inimiciſſimos q̄ fortiſſime pelleret, exturbaret, profligaret:neq; ſo=
lùm dixerim vniuerſam Italiam,ſed totum pœne orbẽ huiuſcemodi prin
cipibus,& exercituum imperatoribus ſpoliatum, qui domi militiæ'q; va/
lerẽt, qui ciuitatum & publicarum rerum gubernationibus digni eſſent:in
quorum prudentiam & vera conſilia , nihil noui aut inopinati poſſet acci/
dere,quorum integritatem nemo fallere aſtutia , nemo auro corrumpere,
nemo circumuenire inſidijs poſſet.Ego,reuerẽdiſſime & ornatiſſime prin=
ceps, annos iam pœne quiquaginta natus,& varia mundi fortuna vſus,qui
mores hominum multorum & vrbes vidi,dum veteres prĩcipes memoria
repeto,qui ætate noſtra illis comparari queant,præter patrem tuum inue=
nio neminem. Clariſſima enim Gonzagorum familia ſeptingentos annos
& eo amplius effloruit,quod dictum à me verè non blandè accipias velim:
vbinam obſecro terrarum & gentium ĩnuenias tres quatuor've principes
huiuſcemodi,quales tibi antea commemoraui? Quis enim eſt ex noſtri tẽ
poris principibus,qui virtutis ſtudioſos exquirat, prouocet,primis alliciat
donis, proponat ſtipendia? Nemo omnium eſt præter te qui patrem imita=
ris, qui ſibi hanc laudem potuerit vendicare: tu enim , vt maxima ingenij,
doctrinæ,dignitatis,religionis,ſapientię ornamenta ſileam quibus prædi=
tus es, ætatis noſtræ ita omnium opinione facilè princeps es,pace aliorum
dixeri,vt ĩter viros illos quos antiquitas tantopere admirata eſt,cui cõcedas
nõ facilè reperias:nõ modò ęquas,verũetiã ſuperas. O feliciſſimos parẽtes,
tali filio dignos:parentes,inquam,ne Barbaram matrẽ ſilentio pręteream.
Equidẽ nũquam vidi minus barbaram, imò potius (vt dicam quod ſentio
& quod in confeſſo eſt) magis ſapientem:rectéque vſurpari poteſt quod de
ſe prædicare Marcus Tullius ſolebat, facturum ſe Ciceronũ nomen longe

q̄

q̃ & Lētulorum & Fabiorum illuſtrius:ꝙ ſi hoc tēpore nouare rebus vocabula auderem, profectò ſapiētiſſimè non niſi barbarè appellarē. Ita ab ea id vocabulum omnium virtutum genere ornatum, auctum, illuſtratum eſt. Sed quorſum de matre tua? Nam etſi virtutes in eo libello, quo clariſſimaꝝ illuſtriúmq; mulierum nomina complexus ſum, attigi, tamen tot tantę́q; ſunt, vt fatear, ſi mihi eſſet Ciceronis facūdia, me non modò non multis laudibus efferre, ſed ne recenſere quidem poſſe. Superiori tempore omnis ſpes mea in principe illo munificentiſſimo, rege meo Alphonſo, item in Ludouico patre tuo repoſita & fixa erat, quem fata (proh dolor, proh deorū maieſtatem) abſtulerunt, à quo non mediocre auxilium in meis rebus afflictis fueram aſſecutus. Nam niſi ſua liberalitate & munificētia, qua in me vſus eſt, cum ad vrbem Mantuam profectus ſum, me hactenus ſuſtētaſſem, in medio pœne curſu omnino defeciſſem: nunc verò omnem vitæ meæ quæ ad viuendum reſtat ſpem in te ſolo repoſui & fixi, quare à me in primis & à cęteris omnibus qui virtutē colunt, Deus Opt. Max. rogandus eſt & obſecrandus, vt te ad vtilitatem omnium diutiſſime & feliciſſime ſeruet. Eſt enim domus tua aſylum, & refugiū omnibus oppreſſis, & calamitoſis, ſubſidium his qui auxilium implorant, ſalutare conſilium deceptis & laborantibus: nullū'q; virtutis genus eſt, quod apud te non inueniat laudem, premiū, & requiē. Ita vt non ſolùm iis quos paulò antè noīaui prīcipibus, ſed etiam veteribus illis cōparandus ſis, quibus vt tibi, ſtudiorum & religionis tuendæ, & amplificandæ cura fuerit, omnésque virtutis ſtudioſos ad virtutem colendam, vt olim Athenienſis populus Periclem, coronarunt. Sed ne longior ſit oratio mea q̃ ipſe libellus cui præponitur, Apuleiū Platonicū de viribus herbarum, nuper apud Caſſinium inuentum, & diligenti ſtudio correctum, opus ſane elegantiſſimum in eo dicendi genere, amplitudini tuæ dicaui & tribui: vt intelligeres me tui patris, tuorúmque meritorum magnitudinis memorem eſſe, vt ſi quando corpus tuum (quod abſit) in aliquod morbi genus (ſiquidem vita noſtra vt breuis, ita variis morborum generibus expoſita, & obnoxia eſt) inciderit, habeas vnde remedia philoſophica, naturalia, ſalutaria potius q̃ medicorum, & artificio comparata petas. Fuit enim vir iſte Platonis diſcipulus, & hunc laborem non inuitus ſuſcepit ad communem mortalium vtilitatem: vt ſcilicet medicorum auaritiā & fraudes plerunq; admixtas tolleret, quod in procemio ſuo ipſe teſtat⁹ eſt: & huiuſcemodi opuſculum ex Chyrone Cētauro & præceptore Achillis quondā mutuatus eſt: quod tu cum vacuus fueris leges obſecro libēter, & feliciter, & cæteri mortales nō minus Apuleio autori q̃ tibi, cuius cauſa & autoritate opus in lucem venerit & circumfertur, debebunt. Vale glorioſiſſime princeps & diu hoc munere meo fruere.

EXORDIVM IN *herbarium*

APuleius Platonicus ex pluribus paucas vires herbarum, & curationes corporum, ad fidem veritatis monumentis publicis tradidit. Breuibus ille quidē, ſed tamen omnino commodè, & pro ſui ingenij ratione. Peſſimè enim oderat quorundam ſtupiditatem verboſam, & ſtupidā honoris cupiditatem, qui cum toti ex imperitia concreti eſſe viderentur, medici titulo celebrari quærerent: nihil non ſibi arrogantes inani verborum ambitione: quaſi verò medicum venditatio redderet, ac non potius ratio & facultas curandi malè adfecta hominū corpora. Ego verò, Marce Agrippa, cum in animo habeam artis meæ commentariū tibi probare, fuſius aliquantò cogor rem tractare. Nam medicamenta præſcribens ceu piaculum quoddam exiſtimo præterire effectus, Sed tamen ita ſingula tempero, vt quicquid hoc eſt, quod tibi muneri mitto, tum ciuibus meis, tum peregrinis etiam & externis (rumpantur inuidia licet maleuoli medici) valde profuiſſe conſtet.

Herba prima Vettonica. I.

¶Dicitur à Græcis Prionites: alijs Pſychotrophon: alijs Syderitis: alijs Cyſſaros: alijs Pharpharia: alijs Athanatos: alijs Perone: alijs Porpacion: alijs Diprynion: alijs Indice: alijs Theriophonos: alijs Hierobotane: alijs Coſmice: alijs Pandonia: alijs Vettonica: alijs Serratula.

HErba Vettonica naſcitur in pratis & in montibus, locis mundis & opacis, circa frutices: animas hominum & corpora cuſtodit, nocturnas ambulationes, & loca ſancta. Lege eā mēſe Auguſto, ſine ferro: eāq; tibi excute, ne terra inhæreat, & in vmbra arefacies, atq; ita teres cum radicibus ſuis, & cribro aromatico molliſſimè in puluerē redactā cernes. Cum volueris vti, ſic vteris. Ad capitis fracturam.

¶Herba Vettonica contuſa, & ſuper caput impoſita, vulnus celeriter glutinat, eò quidem efficacius, ſi tertio re facta, recentiori frequentius impoſueris, donec ſanus fiat. Eius poteſtas tantam fertur habere vtilitatem, vt oſſa quoq; fracta, vi ſua extrahat. Ad oculorum vitia vel dolores.

¶Herbę Vettonicę radicē in aqua ad tertias coquito: ex ea aqua oculos ſoueto, ipſa eius folia trita, ſup frōtē imponito. Ad auriū vitia, vel dolorē.

¶Herbæ Vettonicæ recentis folia mitte in aqua, & madefacta & trita, ſuccum eius excipito: deide tepefacito, & in aurē ſtillato: lana'que cooperta mirè prodeſſe creditur. Ad caliginem oculorum.

¶Herbæ Vettonicę drachmam vnam, aquæ calidę cyathos quatuor ieiunus bibat. Ad ventris dolorem.

¶Herbę Vettonicę drachmas tres & vini aminei cyathos tres, piperis grana

na.xvij. Omnia cōtrita & calefacta, ieiunus bibat.

Ad aluū cōcitandū.

¶Herbæ Vettonicæ drachmam.j.aquæ calidæ cyathos duos ad bibendū dato: his autem duntaxat hæc erit apta compoſitio, quorum nō ex cruditate inteſtina torquentur.

Ad coli dolorem, id eſt colicum.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas.iiij.hydromelitos cyathos.viij.ad bibēdū dato, ventrem pręſentaneum mouet.

Ad tuſſim.

¶Herbæ Vettonicę ſuccus, cū vino auſtero æquè proficiet, herbę vettonicę vncias.ij.ex melle accipiat per dies nouem.

Ad quotidianas.

¶Herbæ Vettonicæ vel pulegij drachmas ſingulas, aquæ calidæ cyathos decē ſub acceſſione dato bibere, ſanabitur.

Ad tertianas.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas.iij.aquæ calidæ cyathos. x. ſub acceſſione dato bibat, ſanabitur.

Ad quartanas.

¶Herbę Vettonicę drachmas.iij.mellis attici vnciā.j.aquę calidę cyathos iij.vino mixta ante acceſſionē da bibat, ſanabitur.

Ad veſicæ dolorē.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas. iiij. apij radicis drachmas.ij.decoque in ſextariū aquę ad medias: cum decoctæ fuerint, herbæ vettonicæ in ſe permiſcebis: dabis bibere per dolorem, imperpetuum ſanat.

Ad calculoſos.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas.iij.ex aceto ſcyllitico, & mellis vnciā vnā, & aquæ calidę cyathos nouem bibat & ſanabitur.

Ad hydropicos.

¶Herbæ Vettonicæ drachmam vnā, & aquæ calidæ cyathum vnum da triduo bibat, ſanabitur.

Ad mulieres quando partu laborāt & febricitāt.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas.ij.aquę calidæ cyathos.iiij. ſi ſine febre fuerit, ex mulſa cyathos.ij.da bibere, ſanabitur.

Ad paralyſim.

¶Herba Vettonica trita & impoſita neruos etiā præciſos glutinare, & perſanare creditur.

Ad horrores.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas duas, aquæ calidę cyathos ſex, vini auſteri cyathos duos ſub acceſſione da bibere, mirè ſanabitur.

Ad mulieres quibus loca à frigore vexantur.

¶Herbæ Vettonicę drachmas.iij.aquę calidę cyathos.iiij.da ieiune bibat, triduò remedia ſentiet.

Ad ſanguinem qui per os reijcitur.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas.iij.lactis recētis caprini cyathos.iij.triduò bibat, continuò ſanabitur.

Ne ebrius quis fiat.

¶Herbam Vettonicam prius ſumat.

Ad euerſos de vehiculo.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas tres, vini veteris cyathos duos calefac, tū bibat.

Ad carbunculos.

¶Herbæ Vettonicæ drachmam vnam, aquæ calidæ cyathos duos bibat. Item herba Vettonica cum axūgia trita plagę imponatur, ſanabitur.

Ad eos qui perfrictionibus laborant.

¶Herbę Vettonicę vncias decem ex vini cyathis quatuor bibat triduò, & ſanabitur.

Ad Ictericos, id eſt, morbo regio qui ſunt auriginoſi.

¶Herba Vettonica admixta ex vino cyathos.iij.frequenter bibat.

Ad laſſos de via.

¶Herbę Vettonicæ drachmã vnam.vini & oxymellis cyathos tres potui dato. Item herbæ vettonicę ſiccæ puluerẽ.I. ex vino cyathos duos in aqua calida mulſa dato eis qui aliquo ictu læſi fuerint, vel de vehiculo lapſi ſunt.

Vt facile concipiat,

¶Herbæ Vettonicę drachmas.iij.mellis vnciã coquito donec dureſcat,ex aqua calida cyathos duos bibat.

Ad eos qui cibos retinere nõ poſſunt.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas quatuor.mellis decocti vnciã:paſtillos ex his facito quatuor,paſtillum vnum glutiat, aquæ calidæ cyathos quatuor potui dato.

Ad ventris dolorem vel tumorem.

¶Herbam vettonicam cum vino tritã opponito, potenter facit.

Ad ſerpentis morſum.

¶Herbę Vettonicę drachmas.iij.in vini heminis tribus dilutum,& potui datũ,omniũ ſerpentiũ morſum ſanat.

Ad venenũ ſi quis ſumpſerit.

¶Herbæ Vettonicæ drachmas.iij.ex vino cyathos quatuor,ſtatim reijcit venenum.

Item ad ſerpentum morſus.

¶Herbæ Vettonicę drachmam vnam,vini nigri cyathi tres:trita & illita vulnus ſanant.

Ad canis rabioſi morſum & lumbricos.

¶Herbam vettonicam contuſam,morſui imponito.

Ad fiſtulas.

¶Herbam vettonicam contuſam rotũdam facito.obliga & expurgat.

Ad lumborum & coſtarum dolorem.

¶Herbæ vettonicæ drachmas duas ex mulſo potui dato febricitanti cum aqua calida: lumborum dolorem ſanat mirificè.

Ad podagram.

¶Herba vettonica ad tertias decocta aqua & potui data, ipſa'q; trita & impoſita mirè dolorem lenit,expertus affirmat.

Herba Plantago. II.

¶Alij heptapleuron:alij plãtaginẽ maiorẽ,à Gręcis arnogloſſon,Galli carbidolupon: alij aſter: alij arnion, Hiſpani tyricam vel theſaricam:alij ſeptrocimam:alij probation:alij paupleuron:alij polyneuron tonſion:alij cynogloſſam, Dacij ſipotax:alij poruo,Itali plãtaginem latam:alii polypleuron.

NAſcitur in paludibus plurimum & pratis.

Ad capitis dolorẽ.

¶Herbæ plantaginis radix collo ſuſpenſa dolorem mirè tollit.

Ad ventris dolorem.

¶Herbæ plantaginis ſuccus tepefactus fomẽtando vẽtris dolorẽ tollit mirificè: & ſi tumor fuerit,tuſa & ĩpoſita tollit tumorẽ.

Ad dolorẽ ĩteſtinorum.

¶Herbæ plantaginis ſuccus potui datus, & interiora ſanat,& thoracẽ hominis purgat mirificè.

Ad dyſentericos.

¶Herbam plantaginem cum lente coquito, da manducandam, ventrem

ſtringet. Ad eos qui purulentum excreant cum ſanguine.

¶Herbę plantaginis ſuccum dabis eis bibere, & ſanabũtur. Ad vulnera.

¶Herbæ plantaginis ſemen tuſum, in vulnus ſparſum, vulnera citò ſanat, & refrigerat: & loca quę nimio calore vrgẽt, perſanat. Ad ventrẽ ſtrigẽdũ.

¶Herba plantago in aceto cocta, in mero bibitur, menſura cyathi vnius.

Ad morſum ſerpentis.

¶Herba plãtago trita & cũ vino ſũpta, cõmoda erit. Ad morſũ ſcorpiõis.

¶Herbæ plantaginis radix alligata, mirè prodeſſe creditur. Ad lũbricos.

¶Herbã plãtaginẽ cõtũdes, & ſuccũ eius de cochleari, vel de ligula, dabis bibere: ipſam'q; herbam tuſam in vmbilicũ ponito. Ad duritiã in corpore.

¶Herba plantago piſata cum axũgia ſine ſale, & quaſi in malagma facta, imponatur duritiei, ſtatim emolliet. Ad quartanas.

¶Herbæ plantaginis ſuccum in aqua mulſa duabus horis ante acceſſionẽ bibat, miraberis effectum. Ad podagram, & omnium neruorũ dolorem.

¶Herbæ plãtaginis folia contuſa, vel ſecta cum ſalis modico, & impoſita, optimè facere certum eſt. Ad tertianas.

¶Herbæ plantaginis radices treis conterito, & ſub acceſſionem cum vino, aut cum aqua ieiuno da bibat. Ad ſecundarum dolorem.

¶Herbæ plantaginis ſemen contritum, & potui datum prodeſſe creditur. Ad vulnera recentia.

¶Herba plantago tuſa cum axungia ſine ſale imponatur, ſanus efficietur.

Ad eos quibus pedes ab itinere tumuerint.

¶Herba plantago contuſa cũ aceto & impoſita, tumores tollere creditur. Ad eos quibus vlcus ſecus oculum, vel ſecus naſum exoriri contigerit.

¶Herbę plãtaginis ſucc9 exp̃ſſus cõtuſę, & lana mollis ſucco madefacta imponatur p̱ dies nouẽ, ſanus efficietur. Ad dyſentericos, ſiue torminoſos.

¶Herbæ plantaginis ſemen tritum pro polenta in vino calido dato bibat, ſanus efficietur. Ad parotidas.

¶Herba plãtago cũ axũgia vetere piſata, & ĩpoſita, ſanat. Ad vlcera oris.

¶Herbæ plantaginis ſuccus, & folia eius cocta in ore teneantur, & radix eius commanducetur. Ad fiſtulas ſanandas.

¶Herbæ plantaginis ſuccus fiſtulis infundatur. Ad morſum rabidi canis.

¶Herba plãtago tuſa & impoſita facilè ſanat. Ad oẽs veſicę difficultates.

¶Herbæ plantaginis folia aut radices potatæ ex paſſo, fortiter medentur.

Herba Quinquefolium. III.

¶Græci pentaphyllon: alij pentatomon: alij pentapetes: alij pentadactylon: alij pſeudoſelinon: alij thymiatitin: alij callipetalõ: Aegyptij orphitebeocen: alij hermodactylon: Itali quinquefoliũ: alij xylolothon: alij pimpedonum: Daci propedulam: alij petroſidion: alij hepation: Galli pempedulam: Prophetæ onycha vocant.

Naſcitur

NAſcitur in locis pratenſibus, & cultis, & mundis, guſtatu aſpero, lacte molli. Ad vitia articulorum, ſi percuſſa fuerint.

¶Herba quinquefolium tuſa cum axungia vetere, ſine ſale impoſita, ſanat. Ad ventris dolorem.

¶Herbę quinquefolij ſuccum da bibat, ſine mora dolorem tollet: cochlearia duo dato. Ad vitia oris, vel linguæ, aut gulæ.

¶Herbæ quinquefolij radices ex aqua cocta dabis, gargarizet, vitium tollet, & arteriam purgabit. Ad capitis dolorem.

¶Herbæ quinquefolij folia circumſcripta ter digito medio & pollice, ſublata, contrita, & capiti illinita, efficaciter ſanāt: peracto remedio, loco puro reponi conuenit. Ad ſanguinem de naribus nimium profluentibus.

¶Herba quinquefolij data in potum, vel illinita, reſtringit mirè.

Ad ſerpentis morſum.

¶Herba quinquefolij contrita, & potui data cum vino, mirè remediabitur. Ad combuſturam.

¶Herba quinquefolium contrita & potui data cum vino, mirè auxiliabitur. Ad cancrum execandum.

¶Herbam quinquefolium cum vino, & adipe ſuilla vetere ſine ſale, piſatā vino veteri aſpergis, & imponis. Legis autem eam mēſe Auguſto, rem vnicam experieris.

Herba Verminacia, uel Verbena. IIII.

¶Alij aryſtercon: alij viniaciam: Græci hierobotanum: alij cypariſſum: alij liciniam: alij dioſatum: alij demetriam: alij luſtraginen: alij petoromon: Aegyptij pempetar: alij columbinam: alij colleſſum: alij pythagorę: alij militariam: alij ſipiſection: alij vertatiperum.

NAſcitur vbique in planis, & aquoſis locis. Ad vlcera & parotides.

¶Herbæ verminaciæ radix in collo ligata ſummè proficit.

Ad ſtrumas & parotides.

¶Herba verminacia tuſa & impoſita, mirificè ſanat.

Ad eos qui induratas venas habent, & cibos non recipiunt.

¶Herbæ verminaciæ ſuccum da bibat, & coctum miſce cum vino, melle, & aqua: ſtatim ſanat. Ad hepatis dolorem.

¶Herbam verminaciam ſolſtitio lectam, & in puluerem redactam, robuſto dabis cochlearia quinque, ex vino quamoptimo cyathos tres bibat, ſtatim remedium ſentiet: pro cuiuſq; viribus ſic dabis. Ad calculoſos.

¶Herbæ verminaciæ radicem contuſam ex mulſo tepido dabis, ſtatim ſuccurret: non ſolum ipſis calculoſis, ſed etiam quicquid eſt quod vrinam impedit celeriter deducit. Ad capitis dolorem.

¶Herbæ verminaciæ corona facta, & capiti impoſita, dolorem celeriter tollit. Ad ſerpentum morſus.

Herbam

¶Herbam verminaciam cum ſuis folijs & radicibus quiſquis cinctam occultam'que ſecum portauerit, ab omnibus ſerpentibus erit tutus.

Ad morſum araneorum, quos Græci phalangiones vocant.

¶Herbæ verminaciæ ramulos ex vino decoctos & cõtritos ĩponis plagę ſi caua eſt, aperiũt primũ vulnus, poſtea crudos cum melle contritos, vlceriq; audacter inſertos, maturè ad ſanitatem perducere, certus autor affirmat.

Ad canis rabioſi morſum, & ad hydropicos.

¶Herbam verminaciam vulneri apponito, triticiq; grana ĩtegra inducito vulneri, dũ hęc humore molliantur, inde illa gallinæ obijcito, ſi non appetierit, ſublati periculi ſignum erit.

Ad vulnera recentia.

¶Herbam verminaciam contritam cum butyro vulneri imponito.

Ad ictericos, id eſt morbo regio laborantes, & qui auriginoſi ſunt.

¶Herbæ verminacię drachma vna, nardi oboli tres, baccæ crudę foliorũ ſuccum exprime paulum, myrrhæ contritæ in aqua cyathos tres bibat, pelletur morbus.

Ad ſerpentium morſus.

¶Herbę verminacię ramulos ex vino decoctos, & cõtritos impone, plagã cum tumore aperit, & ad ſanitatem celeriter perducit.

Symphoniaca. V.

¶Gręci hyoſcyamum: Itali laterculum: alij calicularem vocant.

NAſcitur in locis cultis, & ſabuloſis, & hortis. Eſt & altera ſubnigro colore, folijs horridis, id eſt, venenoſis: illa autem cãdidior has vires habet:

Ad aurium dolorem.

¶Herbæ ſymphoniacæ ſuccus tepefactus, & in aũrem ſtillatus, auriũ dolorem mirè tollit: & ſi vermes fuerint, necat.

Ad tumorem geniculorum.

¶Herba ſymphoniaca tuſa & impoſita, dolorẽ tollit.

Ad dentiũ dolorẽ.

¶Herbę ſymphoniacæ radicẽ coctam cum vino auſtero ſorbeat, & teneat eam in dente qui dolet, mox ſanat dentium dolorem.

Ad inguinũ dolorẽ.

¶Herbæ ſymphoniacæ radix alligata in fœmore, & dolorem & tumorẽ inguinum tollit.

Ad iocineris, & pulmonis dolorem, & vexationem.

¶Herbę ſymphoniacæ radicis ſuccũ da bibat, cum ſumma admiratione ſanabitur.

Ad pedum dolorem.

¶Herba ſymphoniaca alligata pedum dolorem tollit: & ſi cõtuſa cum ſua radice fuerit, & ſuper pedes poſita, mirè dolorem tollit, & tumorem ſanat.

Ad pectinum mulierum dolorem.

¶Herbæ ſymphoniacæ ſuccum mixtũ croco da bibat, miraberis effectũ.

Viperina, id eſt, Dracontea ſolum nomen, id eſt, Vperinam habet. VI.

NAſcitur in flumine, vel inter ſegetes, folijs mollibus, aſpero guſtatu.

Ad viperæ morſum.

¶Herba viperina trita cum vino potui data, mirificè morſum ſanat, & venenum diſcutit. Legis eam menſe Aprili.

Venerea. VII.

¶Alij aphrodiſiam, Itali veneream, Greci achorum, Galli piperapiũ, alij ſandicem nauticam: alii ſingentianam.

NAſcitur in locis cultis, & hortis, & pratis. Legis eam menſe Auguſto.

Ne apes examinent, & fugiant.

¶Herbam veneream in vaſe apium ſuſpenſam habeto, nunquam ſeducentur. Hæc herba rarò inuenitur, nec etiam ſcire poteris, niſi cum floſculum emiſerit.

Ad duritiam vrinæ & difficultatem.

¶Herbæ venereę radicem ex aqua decoctã ad tertias da bibat, triduo vrinam mirificè deducit, & ſtranguriam ſanat.

Herba pes leonis.

¶Alij acopen: alij pedẽ leonis: Græci leontopodion: alij paſiphilon hyrundineta.

NAſcitur circa campos.

Si quis defectus fuerit, ſic eum tollet.

¶Herbæ pedis leonis frutices ſeptem ſine radice coquito ex aqua, Luna decreſcente: lauato eum & te qui facis ante limen, extra domum prima nocte, & herbam incende ariſtolochiam, & eum ſuffumigato, & recedite à domo, & ne poſt vos reſpiciatis, ſoluit eum.

Herba Scelerata. IX.

¶Alij milion: alij ruſilonon: alii ſelmon agrion: Græci botration: alii ſtalucen: alii catalicen: Aegyptii ſeneocor: alii choras: alii cauticẽ: alii peucion: alii apium ruſticum: alii ciorophis: alii clorophir: alii lycoponon: alii apium riſus.

NAſcitur in locis humidis, & aquoſis: ſi quis eam guſtauerit ieiunus, ridendo exanimatur: eſt enim cantica.

Ad vlcera cyronia.

¶Herbam ſceleratam tuſam cum axungia ſine ſale imponis vulneri, & cõedet, ſi qua fuerit ſordes expurgabitur. Caue tamẽ ne diutius patiaris quàm neceſſe eſt, ne corpus ſanum exedat. Si argumentum rei experiri volueris, tũde eam, & ſuper ſanam manum impone, & alligato, ſtatim corrodit corpus.

Ad ſtrumas & furunculos.

¶Herbam ſceleratam tuſam, & ſubactam cum fimo porcino imponis ſtrumis, vel furunculis, intra paucas horas diſcutit, & purgat.

Batration uel Statice. X.

NAſcitur locis ſabuloſis, & campeſtribus, & arenoſis. Radix eius ſimilis eſt verriculo: radiculas paucas, & tenuiſſimas habet.

Ad lunaticos.

¶Herba batration ſi lunatico ĩ ceruice ligetur lino rubeo Luna decreſcẽte, cum erit in ſigno Tauri, & Scorpionis parte prima, mox ſanabitur.

Ad cicatrices nigras.

¶Herbam batration tuſam cũ ſua radice mixto aceto impones his, qui habent cicatrices nigras, exedit eas, & ſimiles corpori facit colore.

Artemiſia Monoclonos. XI.

¶Artemiſia ramoſa Græcis quibuſdam monoclonos, aliis toxiteſia, aliis

aliis epheſia,aliis anactorios,aliis ſoſiſa,aliis lycophryx, Magis hominis ſanguis,aliis cryſanthemon, Romanis herba regia, aut artemiſia,aliis rapium,aut tartana,Gallis pona,Dacis zuoſte dicitur.

Naſcitur locis lapidoſis,& ſabuloſis. Ad inteſtinorum dolorem.

¶Herba artemiſia monoclonos piſata, in puluerem redacta,cū aqua mulſa potui data,inteſtinorum dolorem ſedat. Ad iter faciendum.

¶Herbā artemiſiam monoclonon ſi quis iter faciens ſecum in manu portauerit,non ſentiet laborem itineris:fugat dęmonia,& mala de domo prohibet:auertit oculos malorum hominum. Ad dolorem pedum.

¶Herba artemiſia monoclonos tuſa cum axungia, & impoſita, dolorem pedum tollit.

Artemiſia Traganthes. XII.

Ad veſicæ dolorem,& ſtranguriam.

¶Herbę artemiſię ſuccum ad ſcrupulos duos ex vino,febricitanti ex aqua calida cyathos duos potui dabis. Ad coxarum dolorem.

¶Herbam artemiſiam tragantheē tundes cum axungia ex aceto,bene ſubiges,impones & alligabis,tertia die ſanabit. Ad neruoꝝ dolores & tumores.

¶Herbam artemiſiam tuſam cum oleo bene ſubactam impone, mirificè ſanat. Ad pedum dolorem.

¶Herbę artemiſiæ traganthes radicem ex melle dabis manducet,& item cœnato, purgabit,vix credi poſſit tātā vi habere eā.Si quis febribꝰ vexat.

¶Herbę artemiſiæ ſuccum cum oleo roſaceo perunges,febres tollet:hanc herbam ſi fricaueris,optimum odorem habet.

Artemiſia Leptaphyllos. XIII.

¶Naſcitur circa foſſas & aggeres: floſculum eius ſi contriueris, ſampſuci odorem habet. Ad ſtomachi dolorem.

¶Herbam artemiſiam leptaphyllon tuſam,& cum oleo amigdalino bene ſubactam more malagmatis,inducis panno mundo,& imponis,quinto die ſanabitur.Et ſi fuerit eius radix ſuper limen ædificii ſuſpēſa, domui nemo nocebit. Ad neruorum tumorem.

¶Herbæ artemiſiæ ſucco cum oleo roſaceo mixto, perunge eos, & deſinēt eſſe tremuli,& vitiū omne tolletur.Has aūt tres artemiſias Diana dicit inueniſſe,& virtutes earū,& medicinas Chironi Centauro tradidiſſe, qui primus de his herbis medicamen inſtituit, Has autem herbas ex nomine Dianæ artemiſias nuncupant.

Lapatium. XIIII.

¶Naſcitur locis ſabuloſis & in aggeribus. Ad panniculam in inguine.

¶Herbā lapatium contundes cum axungia vetere ſine ſale, ſic vt axungia duplò ſit quàm herba,& bene commixtam facies turundulam,& inuolues in folio cauliculi,& immittes eam ſub cinere calido,& cū caluerit tunc imponis ſuper panniculam,panno ligabis,hoc eximium eſt & optimum.

Dracontea. XV

¶Alii anchomanes, alii ſeron, Prophetæ tiphonos, à Græcis dracontea, alii cherion, alii ſacinatõ, alii corcodulon, alii pitoton, alii dorcadion, alii theoriphonon, Aegyptii enimion, alii aſclepias.

¶De draconis ſanguine nata fertur. Dracontea naſcitur in locis ſummis, & ſanctis, terra Apulia ſuper ſaxa, tactu mollis, guſtu dulcis, vt caſtanea viridis ſapore: radix ima caput draconis habet.

Ad omniũ ſerpentiũ morſus.

¶Herbę draconteæ radix in vino trita, & tepefacta, ac potui data, venena diſcutit.

Ad oſſis fracturam.

¶Herbę draconteæ radix cum axũgia piſata, & in malagma redacta, oſſa fracta de corpore educit, & lapides extrahit. Legis eam menſe Iulio.

Satyrion. XVI.

¶Alii cinos, alii panion, Galli via, à Græcis ſatyrion, alii ennaticon, alii ſerpinõ, Itali priapiſcũ, Aegyptus orciſalitexion, alii eriton, alii mene, alii torminalis.

NAſcitur in montium radicibus locis ſolidis, & pratis, & cultis, & maritimis.

Ad vlcera difficilia & cicatrices.

¶Herbę priapiſci radices tundes, & impones, & cicatrices claudet.

Ad lippitudinem oculorum.

¶Herbę priapiſci ſucco inunges lippitudines, & dolores tollet ſine mora.

Si quis mulierem non poterit affectare.

¶Herbę priapiſci radicem teris cum piperis albi granis quatuor, & mellis vncijs tribus in vino optimo, medicamen triduò ſumis. Legis eam menſe Iulio.

Gentiana. XVII.

¶alij centauriam radicem, alii aloengallicam, alii narcen, alii chironion, Dardani aloitin, Romani genus aut cicẽdiam, alij criminalem vocant.

NAſcitur in gemellis mõtibus: hęc herba ad omnia antidota facit, tactu molli, guſtu amaro.

Ad ſerpentium morſus.

¶Herbę gentianæ radix ſicca, & in puluerem redacta, pondere vnius drachmæ potui datur, ad cyathos tres ſumpta, validiſſimè prodeſt.

Orbicularis. XVIII.

¶Alijs cyclaminus, aliis cyſanthemon, aliis cyſſophyllon, aliis chelonion, aliis ictyopheron, aliis ſilene, a Socrate triphalites, ab Oſthane aſpho, à Magis miaſpho, Aegyptijs theſce, à Romanis rapum terræ, aut terræ vmbilicus vocatur.

NAſcitur in locis cultis, & montuoſis.

Ad caput depilandum.

¶Herba orbicularis in naribus immittitur.

Ad aluum concitandam.

¶Herbæ orbicularis collyrium factum, & iniectum, catharcticum eſt.

Ad

Ad ſplenis dolorem.

¶Herbæ orbicularis ſuccum ad cyathum vnum, aceti optimi cochlearia quinque, per dies continuos nouem potui da, miraberis effectū: contra ſplenem pendens efficaciter medetur, & cyclamini ſucco quiſquis anum tetigerit, mira celeritate aluī ſolutionem experietur. Legis eam omni tempore.

Polygonum. XIX

¶Alii polygonatum, alii cynochalam, alii heracliam, alii aſphalton, alii chiliophyllon, alii clema, alii polycarpon, alij carcinethron, alii teuthalida, alii myrtopetalon, alii cnopodion, alii zaritheā, alii pedalion, Aegyptii telphin, alii ſtemphin, Magi genituram herois, alii vnguem muris, Latini ſanguinariam aut ſeminalem appellant.

NAſcitur vbiq; locis cultis & aggeribus. Legis eam æſtiuo tempore.

Ad eos qui ſanguinem reiiciunt.

¶Herbę proſerpinacę ſuccum cum vino optimo auſtero, ſine fumo tepefactū, ieiunus bibat per dies nouem, mirā rē experieris.

Ad lateris dolorē.

¶Herbæ proſerpinacę ſucco cum oleo roſaceo, ſi eum ſæpius perunxeris, tollet dolorem.

Ad mammillarum dolorem & tumorem.

¶Herba proſerpinaca tuſa, & cum butyro ſubacta, & impoſita, diſcutit mirè dolorem & tumorem.

Ad oculorum vitia & dolorem.

¶Ad herbam proſerpinacam vades ante ſolis ortū vel occaſum, & circūſcribes eam anulo aureo, & dices te tollere eam ad remedium oculi grauis, & poſt triduum ante ſolis ortum ſublatam circundabis collo, proficiet diligenter.

Ad aurium dolorem.

¶Herbę proſerpinacę ſuccus tepefactus & in aurē ſtillatus, mirificè dolorem diſcutit: etiam ipſi experti ſumus eū potēter proficere, & vlcera quoq; aurium ſanat.

Ad dyſentericos.

¶Herbę proſerpinacę ſuccus foliorum cum aqua calida potui datur quantum tibi videtur, ſanus efficitur.

Ariſtolochia. XX.

¶Aliis dactylitis, aliis melocarpos, aliis teuxinon, latinè ariſtolochia, aliis dardanos.

NAſcitur in locis montuoſis, ſolidis, & cultis.

Ad vim veneni.

¶Herba ariſtolochia trita vel piſata, cū mero potui data, vim veneni expellit.

Ad febres acerrimas.

¶Herba ariſtolochia ſuffumigabis eū: fugat etiā dęmonia.

Ad fiſtulas.

¶Herbæ ariſtolochię radix fiſtulis inſerta, celeriter expurgat, & ad ſanitatem pducit: medici quoq; ſine ea nihil curare poſſunt.

Ad frigore exuſtos.

¶Herba ariſtolochia ex oleo calefacto, eam vim habet cum axūgia vetere porcina.

Contra ſerpentium & hominum morſus.

¶Herbæ ariſtolochię radices ad pondus denarii vnius, in vini hemina ſæ-

plus bibat, diſcutiet venenum ſerpentis. Si infans contriſtatus fuerit, herba ariſtolochia ſuffumigabis eum, hilariorem facies.

Ad carcinomata, quæ in naribus naſcuntur.

¶Herba ariſtolochia cum cypero, & draconteæ ſemen cum melle impoſitum, emundat.

Naſturcium. XXI.

¶Aliis cardamon, aliis cynocardamon, aliis iberis, aliis cardaminaca, Aegyptiis ſemeth, Romanis naſturcium dicitur.

Ad caput depilandum.

¶Herbę naſturcij ſuccum ſi naribus induxeris, caput depilat. Hoc naſturcium non ſeritur, ſed naſcitur ab ſe circa parietes imos.

At capitis vitia, & prurigines, & furfures.

¶Herbæ naſturcij ſemẽ mixtum cum adipe anſerina, & tritum albatione, & furfures à capite eliciet.

Ad cruditatem.

¶Herba naſturcium, & pulegium ex aqua decoctum da bibat, emendabitur, & diſcutiet cruditatem.

Ad ſtrumas.

¶Herbam naſturcium in menta contritum, ſuper ſtrumas imponis, ſuppoſito oleris folio.

Ad furunculos ſanandos.

¶Herbam naſturcium cum fermento imponito, concoquet & ſanat.

Hierobulbus. XXII.

¶A Græcis dicitur hierobulbus. ¶Naſcitur vbique circa ſepes, locis ſordidis.

Ad articulorum dolorem.

¶Herbę hierobulbi vncias ſex, ſebum caprinum ad vncias ſex, cyprinum oleum ad libram, & vncias duas in ſe piſato, & commiſceto: vteris, dolorẽ articulorum tollit.

Ad lentigines ſi in facie mulieris fiunt.

¶Herbæ hierobulbi radice cũ lumento lupinacio commixta, mulieris faciem lentiginoſam lauato, ſtatim purgat.

Apollinaris, id eſt, mandragora. xxiij.

¶Alii dorigeniõ, alii cecaneno, à Gręcis dicea, alii ſaricinomamiõ, Itali apollinarem, Daci colidam, alii herbam bacchinam appellant.

¶Apollo hanc herbam fertur inueniſſe, & Aſclepio dediſſe: vnde nomen impoſuit ei apollinaris.

Ad vulnera cyronia.

¶Herbam apollinarem cum axũgia vetere ſine ſale teris, vinum vetus ſine fumo ad cyathum vnum, axungię libram ſimul piſabis, tanquam malagma, & imponis.

Chamemelon, id eſt, camamilla. XXIIII.

¶Alii anthemida, alii leucanthemon, alii heranthemon, quoniam vere floreat, alii chamæmelon, quoniam malum odorem habeat, nonnulli melanthemon, alii chryſocomã, alii calliam, Romani malliũ, Aphri aſtertiphen appellant.

Ad

Ad oculorũ vitia & dolorem.

¶Herbam chamæmelon ſi quis ante ſolis ortum carpſerit, dicet ad caliginem vel dolorem oculorum ſe carpere, ad albugines oculorum maximè faciet, ſecum alligatam geſtet. Ad calculum.

¶Herba chamæmelon ad drachmam vnam potui detur, calculum eruet.

Chamædrys. xxv.

¶Aliis chamędrops, Latinis triſago dicitur. Sunt qui eã teucrion vocant.

¶Naſcitur in locis montuoſis, & ſabuloſis. Ad conuulſos.

¶Herbam chamedryn contuſam de ligno adiecto vino potui data, etiam ruptos ſanat. Ad viperæ morſum.

¶Herba chamędrys in puluerem molliſſimũ redacta & in vino veteri potui data, venenum vehementer diſcutiet. Ad podagram.

¶Herbam chamędryn item dabis vt ſuprà calidam, mirè podagram mollit. Legis eam menſe Auguſto. Chamælęa. xxvj.

¶Alii pyros agnen, alij heracleon, alii bdelyrã, alii coccon gnidion. Romani citocaciũ, nonnulli oleaginem, quidam oleaſtellũ vocant.

Ad hepaticos.

¶Herbæ chamęlææ ſuccus potui datus cum vino, febricitanti cum aqua calida, mirè proficit. Contra venenum.

¶Si quis acceperit herbam chamęlæam ſiccatam, in puluerem redactam, & in vino potui datam, diſcutere venenum certum eſt. Ad hydropicos.

¶Herba chamęlęa, & chamędaphne, & chamędrys, & chamępitys ęquali portione tuſæ, & molliſſimè cribratæ, ſi in potione mixti vini iuuenibus cochlearia quinq; des: item iunioribus & mulieribus cochlearia tria: pueris cochleare vnum, mirificè aquam omnem de corpore per vrinam digerit.

Chamæpitys. xxvij.

¶Alij olochyron, Athenienſes ioniam, Græci chamæpityn, Itali abigam, alij ſyderitin, alij cypreſſinam nigrã, alij dromagriam, Aegyptij nemeneps, prophetæ hæma appellant. Ad vulnera.

¶Herba chamæpitys contuſa & impoſita, vulnus ſanat. Si autem altum vulnus fuerit, ſuccum eius in vulnus mittes. Ad ſtrophi dolorem.

¶Herba chamępitys potui data dolorem ſtrophi, hoc eſt, interaneorum tollit. Chamædaphne. xxviij.

¶Alij lactilaginem, Græci daphnitin, alij hydragogon, Galli vſibim, Itali laureolam vocant. Ad aluum concitandam.

¶Herbam chamædaphnen in puluerem redactam molliſſimũ potui dato in aqua calida, aluum concitabit.

Hortriago, id eſt, parietaria. xxix.

¶Naſcitur circa monumenta, aut in monumentis: aut in parietibus, qui ſunt circa radices montium. Ad eas res, quę in homine naſcuntur.

¶Herba hortriago tuſa & impoſita, omnes res quæ in corpore naſcuntur, perſanat. Hanc herbam ſi volueris euellere, mundus, & ante ſolis ortum tolles. Legis eam menſe Iulio.

Britãnice, id eſt. vitis alba. xxx.

¶Alij damaſimon Itali britãnicã. alij bibonem. à Græcis dicitur britãnice, ꝓphete ecluſos, alij betã vel plãtaginem.

Ad vitia quę in ore naſcũt.

¶Herba britannica ſumpta viridis in modum lactucæ, ſanat: & per ſe trita, atque expreſſa, ſuccus in ore contineatur, & aliquid ex ea deuoretur, id æquè proficit.

Ad oſcitudinem.

¶Herbã britannicã ſi viridẽ non habueris, etiã aridam cõtuſam cum vino, vt mellis craſſitudo fiat, ſumito: eodem modo viridis ſumpta, eundem effectum habet.

Ad dentium dolorem, & ſi laxi fuerint.

¶Herba britannica mira quadam potentia ſuccurrit. Reponendus autem eſt hyeme ſuccus, vel puluis eius, nam non ſemper apparet: ſuccum eius herbæ ſeruabis in vaſe, vel cornu arietino. Puluerem quoq; eius reponito. Nã ad eoſdẽ vſus cũ vino ſumptus, ęquè efficaciter ꝓdeſt.

Ad aluũ cõcitandã.

¶Herbæ britannicæ ſuccus pro viribus cuiuſq; ſumptus per ſe, ſine periculo purgat.

Ad paralyſim.

¶Herba britannica viridis cum radicibus contuſa, cũ vino mero optimo ad cyathos duos, vel tres potui ſumpta, mirificè proficit.

Ad anguem, quod Græci Synanchen vocant.

¶Herbæ britannicæ flos antequam tonitru audiat collectus & deuoratus, per totum annum anguem declinabit.

Ad oculorum dolorem.

¶Herbam britannicam æquo pondere cum vino accipiat, in p̃ſenti dolorem tollet.

Lactuca ſyluatica. xxxj.

¶Aliĩ hieranion. à Gręcis tridaxagria, Aegyptus hymboſus, aliĩ aſpidion, aliĩ lactuca ſyluatica, aliĩ pieris.

¶Naſcitur locis cultis, & ſabuloſis.

Ad caliginem oculorum.

¶Dicitur cum aquila in altum vult volare, vt proſpiciat rerum naturam, lactucę ſyluaticę foliũ euellere, & ſucco ſibi oculos delinire. & accipere maximam claritatem. Herbę igitur lactucæ ſyluaticæ ſuccum miſce cum vino vetere & melle acapno, id eſt, quod ſine fumo optimè collectum eſt, & tere, & in ampullam vitreã conde, ſi eo vtere, miram medicinã experieris.

Argemonia. xxxij.

¶Alij ſarcocollam, Græci acelan, Itali argemoniam nominant.

Ad oculorum vitia vel dolorem.

¶Herba argemonia viridis per ſe trita ſi arida fuerit, in calida aqua intincta vt facilimè teri poſſit, illita, ſuggillationes & liuores oculorum diſcutit.

Ad vulnera, & vlcera, & canceromata.

¶Herba argemonia viridis contuſa, & appoſita, vulnera ſanare apta eſt. Si

autem

autem arida fuerit,aqua tepida remiſſa, idem perficere creditur.

Ad ventris dolorem.

¶ Herbæ argemoniæ radicem bibat,mirè prodeſt. Ad fluxum.

¶ Herba argemonia contrita,& appoſita,mirè doloribus,& tumoribus,& fluxu concitis ſuccurrit. Ad morſum ſerpentis.

¶ Herbæ argemoniæ drachmas duas cum vini cyathis duobus potui dato,diſcutit venenum mirificè. Ad percuſſum ferro,vel ſude.

¶ Herba argemonia cõtuſa,& ĩpoſita mirificè ſanat. Ad verrucas tollẽdas.

¶ Herba argemonia cum aceto impoſita,tollit verrucas.

Ad ſplenis vitia,vel dolorem.

¶ Herba argemonia in cibo ſumpta ſplenem conſumet.

Ad ea quæ immunda ſunt.

¶ Herba argemonia contrita & impoſita,aperit, & perſanat.

¶ Aſphodelus, id eſt lapatium,alii aſtulam regiam. xxxiii.

Ad dolorem tibiarum, vel pedum.

¶ Herbę aſphodeli ſucco cum oleo amigdalino vnge quod dolet, mirificè ſanabitur:etiam ſi tumores fuerint, illam tuſam & ſubactam imponis.

Ad hepatis dolorem.

¶ Herbę aſphodeli radicẽ diſcoque, & ex aqua mulſa dato potum,hepatis dolorem mirè tollit. Oxylapatium. xxxiiij.

¶ Itali lapatium acutum vocant. Si qua duritia in corpore fuerit.

¶ Herba oxylapatium cum axungia veteri ſuilla piſata, & ex pane domeſtico facta ut malagma,& impoſita,mirificè ſanat. Cẽtauriũ xxxv.

¶ Centaurium maius,alii narcen, alii chironiam, alii maroniam, Itali fel terræ,prophetæ hęma herculis vocant. Ad hepatis dolorẽ.

¶ Herba centauriũ maius ex vino decoctum, & potui datum,ſplenẽ perſanat. Ad vlcera,vulnera,& canceromata.

¶ Herba centaurium maius contritum & impoſitum, tumorem fieri non patitur. Ad ſuggillationes & liuores.

¶ Herbæ centaurij maioris ſuccus perunctus ex aqua ſummè facit.

Ad vulnera recentia.

¶ Herba centaurium efficax eſt ad plagas glutinandas,vt etiam carnes coerceat quę ex aqua eius coquuntur. Centaurium minus. xxxvi.

¶ Centaurium minus.Sunt qui limneſium,alii helleboriten,alii amaranthum,Magi ſanguinem Herculis,Daci tulbala.Romani febrifugiam,aut herbam multiradicem appellãt. Chiron centaurus has herbas fertur inueniſſe,à quo tenet nomen Centaurium. Naſcitur locis ſolidis,& fortibus. Ad viperæ morſum vel dolorem.

¶ Herbam centaurium minus,ex aceto tritum datũ potui, mox diſcutiet venenum. Ad oculorum aciem deponendam.

Herbæ

¶Herbæ centaurij minoris ſucco oculi inuncti, aciem extenuant, & ſanantur, adiecto etiam melle. Eodem modo proficit caligantibus oculis, ita vt claritas reſtituatur, centaurij minoris manipulos in vini congio coquito, & triduò macerato, mox eximito, inde quotidie ad heminam mixtum melle adiecto, ieiunus bibat.

Ad auriginem.

¶Herbam centaurium minus decoque in aqua ad tertias, & ex ea da bibere quantum potuerit, ſanabitur.

Ad lumbricos & tineas.

¶Herbam centaurium minus dabis vt ſuprà, eijciet tineas.

Ad venenum ſi quis ſumpſerit.

¶Herbam centaurium ex aceto tritam dato bibat, mox diſcutiet venenũ. Item centauriæ radicis pondus denarii vnius, cum cyathis tribus vini bibetur.

Proſopis, id eſt perſonacia. xxxvij.

¶Alii bacchion, alii neophelion, Daci reboraſta, à Græcis proſopis, alij elephantoſis, alii dardana, Itali perſonaciam, alii elephas, Gali betilolen.

Ad vulnera omnia.

¶Herbæ perſonaciæ ſucci cum vino potio data, omnino morſus ſerpentium, vel colubræ mirificè ſanat.

Ad febres.

¶Herbæ perſonaciæ folijs cinges febricitantem, ſtatim mirificè effugabitur febris.

Ad vulnus ſi cancerauit.

¶Herbam perſonaciam aqua foueto, deinde ipſam cum nitro, & axũgia, & cum aceto tere, in pannũ induc, & impone.

Ad inteſtinorum dolorem.

¶Herbæ perſonaciæ ſuccum ad cyathum vnum, ex melle cyathos duos ieiunus bibat.

Ad canis rabioſi morſum.

¶Herbæ perſonaciæ radicem cum ſale marino tritam, morſui imponito, mox ſanat.

Ad vulnera vetera quæ ſatis humoris præſtant.

¶Herbæ perſonaciæ radicẽ, & ſpinam, quæ in locis ſiccis naſcitur, æquali pondere conteris, & imponis.

Ad combuſtum.

¶Herbæ perſonaciæ ſuccum ad cyathum vnum, cum mellis cyathis duobus bibat.

Ad eos qui ſanguinem reijciunt.

¶Herbæ perſonaciæ drachmam vnam, id eſt, ſcrupulos tres cum pineæ nucleis, & myrrhę capito, fac paſtillos, cum vino potui dato, ſanguinem reijcientem ſanat.

Fraga. xxxviij.

¶Naſcit̃ in locis opacis, & mũdis, & collibus.

Ad penis dolorẽ & colicos.

¶Herba fraga cum pipere albo, & melle mixta, & potui data, mirifica eſt.

Ad ſuſpirioſos, & colicos.

¶Herbæ fragæ ſuccum cum pipere albo, & melle miſce, da potui, mirificus eſt.

Althæa. xxxix.

¶Alij ibiſcum, Romani pariter Græcis althæan dicunt. Naſcitur in locis humidis, & campis.

Ad podagram.

¶Herbam ibiſcum piſatam cum axungia veteri imponito, tertia die ſanabitur.

nabitur, eius herbæ experimentum autores plures affirmant.

Ad collectiones quę in corpore naſcuntur.

¶Herbam ibiſcum decoque cum fœnograæco & lini ſemine, cum polli= ne impone, duritias omnes diſcutiet. Ad inteſtinorum dolorem.

¶Herbam ibiſcum item vt ſuprà decoque, poſtea ex ea calida inteſtinum foue, tertio die ſanat: experti ſumus. Ad omnes entotheſmas.

¶Herba ibiſcum decocta cum malua erratica & fœnogræco medetur.

Hippuris, id eſt, equiſetum. xl.

¶A Gręcis hippuris, Itali equinalem. Ad dyſentericos.

¶Herbę hippuris ſuccum ex vino dulci ad cyathos duos potui dato, dyſen teriam ſanare creditur. Ad eos qui ſanguinem per os reijciunt.

¶Herbæ hippuris ſuccum ex vino auſteriſſimo bibant, mox reſtringet.

Herba erratica. xlj.

¶Alij maluam ruſticam, alij elęomolara, Itali opiriacam, alij eupon, alij molocmaptio, alij ibiſcum, à Gręcis molocynagia, alij collyrin, alij melionſtrophon, alij maluam erraticam. Naſcitur vbique locis cultis. Ad veſicę dolorem.

¶Maluam erraticam cum totis radicibus ſuis ad libram vnam piſatam in congio aquę decoque ad dimidium, per triduum ieiuno da bibere, ſanabis eum. Ad neruorum dolorem.

¶Malua erratica cum axungia vetere piſata, & impoſita, neruorum dolo= rem mirificè ſanat, facit & ad omnes entotheſmas decocta adhibito fœno= græco. Ad lateris dolorem.

¶Maluã erraticam decoque oleo, & poſtmodũ diſtringe folia, in mortario tere, in pannum induc, impone, triduo non ſolues, emendat dolorem.

Ad vulnera recentia.

¶Maluæ erraticæ radicem in cinere coctam tere, & impone.

Ad panniculam quæ in inguine naſcitur.

¶Herbæ malueę erraticę radicem in cinere coctam tere, & impone.

Bugloſſum. xlij.

¶Magi felis geniturã, Zanuchi oſthanes, Aegyptij autueorinbeſor, Aphri anſanaphi, Romani bouis linguam, bubulam linguam, aut libanion appellant. Naſcitur locis cultis, & ſabuloſis, ranis & ſerpentibus contraria. Ad tertianas ſiue quartanas.

¶Herba bouis lingua, quæ tres thyrſos ſimiles mittit eius radicem totam ex aqua decoques, & potũ dabis, remediabis: quæ autem quatuor thyrſos habet, facit ad quartanas, dabis vt ſuprà. Alia item eſt herba ſimilis quæ fo lia lapatii fert minuta, eius radix pota ex aqua, ranis, & ſerpentibus eſt ad= uerſa. Ad ſuppurationes in corpore.

¶Herba bouis lingua ex melle, & pane ſpiſſata vice malagmatis, mirificè rumpit

rumpit. Hanc leges menſe Iulio. Bulbus ſcyllaticus. xliij.

¶Alii pancration, alii bulboſcyllites, alii biazon, alii ſcylla, alii tiphonon, Itali ſcylla rubea maſculina. Ad hydropiſin.

¶Herba bulbi ſcyllatici torretur. deide circumpurgatur, & medium eius in aqua coquitur: cum madidum fuerit. eximitur, & ex eo tres oboli dãtur ex melle & aceto, & euacuatur per vrinam. Ad paronychia.

¶Herbæ ſcyllæ radix piſata cum aceto & pane impoſita, paronychia mirificè ſanat. Ad hydropicos vt ſitis extinguatur.

¶Herbæ ſcyllæ folium ſubiectum ſub lingua ſitim compeſcit. Legis eam omni tempore. Ad perniones.

¶Herbæ ſcyllę quod eſt in medio eius cum oleo deferuefacto, atq; ea quæ dolorem exhibent vngendo ſanabuntur. Cotyledon. xliiij.

¶Alij cepora aphroditis, alij ſtichas, alij vmbilicũ veneris, alij pales, alij ſtergeton. Naſcitur in tectis, aut in monumentis.

Ad ſtrumas diſcutiendas.

¶Herba cotyledon piſata cum axungia ouilla fœminib9 ſine ſale ęquis põderibus calida imponatur, ſtrumas diſcutit. Legis eam hyemis tempore.

Gallicrus. xlv.

¶Naſcitur in locis ſolidis circa vias. Ad morſum canis.

¶Herbam gallicrus cum axungia & pane domeſtico etiam imponis, mox ſanabitur. Eadẽ etiam duritias diſcutit, & iũcta cũ ſale, & trita, canis morſum ſanat. Praſſion. xlvj.

¶Aegyptij ſterion, alij coneſurũ, alij vlcerariam, alij empatyrion, prophetę ematauru, alij marrubium, alij camelopodium, alij philopin, alij aphedion, alij meſſadam, alij noſtrofũdũ dicunt.

Ad tuſſim grauem.

¶Herbam marrubium coques cum aqua, & dabis bibere ijs qui grauiter tuſſiũt, ſanabũtur mirificè. Ad ſtomachi dolorem.

¶Herbæ marrubij ſuccus potatus ſtomachi dolorẽ tollit: & ſi febricitat, ex aqua potatus ſatis eleuat. Ad lumbricos.

¶Herba marrubij, abſinthij, & lupinorum paribus ponderibus in aqua mulſa coctæ, & cum vino bis, aut ter in vmbilico poſitæ, necãt lumbricos.

Ad condylomata.

¶Herbam marrubium combure, eius cinerem infrica. ſanabitur.

Ad venenum ſi quis biberit.

¶Herbæ marrubij ſuccum dabis ex vino veteri. diſcutiet venenum.

Ad ſcabiem vel impetiginem.

¶Herbam marrubium diſcoque, & ex aqua corpus lauato, ſcabiem diſcutit, & impetiginem. Ad pulmonum extenſionem.

¶Herbam marrubium ex melle coctam ſumat, mirè curat.

Ad

Ad omnem duritiem.

¶ Marrubium tuſum cum axungia & impoſitum, mirè ſanat.

Si quis laſſus ab opere, aut aliter, inciderit in langorem, & neruorum dolorem, & ſpaſmum.

¶ Herbæ marrubij ſuccus cum oleo roſaceo permixtus, & perũctus, ſine mora ſanabit.

Ad omnia vulnera.

¶ Marrubium in aliquo folio inuoluis, vt coquatur in cinere, & teris cum axungia, & imponis: omnia vulnera curat.

Xiphion, id eſt, phaſganion. xlvij.

¶ Alij eam dicunt phaſganon.

Ad fiſtulas quæ in corpore naſcuntur.

¶ Herbæ Xiphionis radicis vncias.xj. amuli vncias ſex, aceti cyathos duos, adipis vulpinæ vncias tres ex vino piſabis in panno lineo, & im pones, miraberis.

Ad capitis fracturam.

¶ Herbæ Xiphionis ſuperiorem partem conteris, & tritam ſiccam æquis ponderibus mixtam vino ſumit, capitis oſſa fracta extrahit: aut ſi quid in corpore ſuppuratum fuerit, vel ſi pedibus calcata ſint oſſa ſerpentis, contra venenũ ſimiliter efficax eſt.

Gallitricum. xlviij.

Ad ſtrumas virginum.

¶ Herba gallitricũ piſata p ſe, ĩpoſita virginũ ſtrumis, ſanat.

Ad capillos.

¶ Herba gallitricũ in oleo trita, & in caput peruncta, capillos inficit.

Moly. xlix.

¶ Clariſſima herbaꝝ Homero teſte, qui inuẽtionẽ ei⁹ Mercurio aſſignat, cuius ſuccus veneficia demonſtrat, radice rotunda, nigra'q;, magnitudine cæpæ.

Ad dolorem matricis.

¶ Herbą moly contuſa, & impoſita, dolorem matricis ſedat.

Heliotropium. l.

¶ Alij ſcorpiuron, alii heliotropon, alii dialion, alii heliopon, alii ſcorpioctonon, alii ſeſamon agrion, alii ſcorpii vram vocant.

¶ Naſcitur vbique in locis cultis, & mundis, & pratis. Eius herbæ diuinæ ad ſolis curſum flores ſe vertunt, & cum ſol occidit, flores ſe claudunt: rurſum cũ oritur, flores ſe aperiũt: facit ad remedia multa.

Ad omne venenũ.

¶ Herbæ heliotropii puluis molliſſimus, aut ſuccus eius cum vino veteri optimo potui datus, mirè venena diſcutit.

Ad luxum.

¶ Herbæ heliotropii folia contuſa & impoſita, efficaciter ſanare dicunt.

Crias. lj.

¶ Naſcitur in Lucania: marmoris albi colorem habet, quatuor rubicundis ornata cauliculis.

Ad ſciaticos ſanandos.

¶ Herbæ criæ radix piſata & impoſita, ſciaticos tertio die ſanat, quaſi malagmatis genus impone.

Ad omnes dolores in corpore.

¶ Herbæ criæ radix contuſa & impoſita vbi dolet, omnes dolores ſanat.

Polytrichon. lij.

¶Alii literes, alii ſupercilium terræ, à Græcis adyaton, Aegyptus celini, alij tricymam, Romani cincimalin, alii euentricon, alii terræ capillos. Naſcitur in parietinis & humidis locis.

Ad coli dolorem.

¶Herbę polytrichon quę habet ramulos quaſi ſeta porcina, eius foliacum piperis granis nouem, & ſeminis coriandri granis nouem contrita ſimul cum vino optimo dabis bibere introeunti in balneum: facit etiam ad capillos mulierum nutriendos & virorum.

Aſtula regia. liij.

¶A Gręcis dicitur molocinagria, id eſt, malua ſyluatica.

Ad dyſentericos.

¶Herbæ aſtulæ regiæ radix, cum vino trita potui datur, dyſenterici ſtatim ſentiunt beneficium.

Ad ventris fluxum.

¶Herbæ aſtulæ regiæ ſemen mixtum cum aceto acerrimo potui datum, ventrem reſtringit.

Papauer. liiii.

¶Alii oxytonon, alii rhoeam, Aegyptii nanti, alii papauer ſyluaticũ, Itali papaueralem vel papauer album.

Ad epiphoras oculoꝝ.

¶Herbæ papaueris ſuccum vel cauliculum cum fructu ſuo oculis imponis.

Ad hemicranium, vel capitis dolorem.

¶Herbam papauer ſyluaticum teres cum aceto, & impones ſuper frontẽ, ſedabit dolorem.

Ad ſomnum, ſi qui non dormiunt.

¶Herbæ papaueris ſucco ſi quem perũgas, ſomnum cum ſopore obijcit.

Oenanthes. lv.

Ad ſtranguriam.

¶Herbæ œnanthis radicem in puluerem redactam, ad ſtranguriam in vini cyathis duobus dabis. Herbæ œnanthis radicẽ dabis vt ſuprà, tuſſim ſedat.

Narciſſus. lvj.

¶Narciſſum alij narciſſon anydron, alii autogenes, alii bulbon emeticon, alii lyrion, Romani bulbum morbitarium. Sũt qui vt lilium, lirium appellarint.

Ad vulnera quæ ab ſe naſcuntur.

¶Herbæ narciſſi radice contuſa cnm oleo & farina, fac cataplaſma & impone vulneri, ſanabit mirificè.

Splenion, id eſt, ſcolopendria. lvij.

¶Alii hermion, alii phrygiam, alii imagales, à Græcis ſplenion, alii lõchites, alii phrygites, alii cotodotres, alii thonerion.

Ad ſplenis dolorem.

¶Herbæ ſpleniõ radix in puluerem molliſſimum redacta, in vino leuiori potui detur, ſummam rem experieris. Conſtat ſic inuentam: cum exta ſup eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eũq; exinaniſſe: propter hoc à quibuſdam ſplenion vocatur. Narrant etiam ſues qui radices eius edunt ſine splene inueniri. Quidã eã dicunt ramis hyſſopi ſurculoſam, folia fabę eius nomen appellant. Legunt eam maximè cum flore: ex Ciliciæ, & Piſidiæ montibus

tibus laudant. Naſcitur locis aquoſis & humectis.

Polion. lviij.

¶Naſcitur locis aſperis.

Ad lunaticos.

¶Herbæ polij ſuccum commiſces cum aceto, & perungis eos qui patiuntur antequam accedant lectum. Item pilulas eius & radicem in linteolo mundo circa collum eius qui patitur ligabis: experimentum factum eſt.

Victoriola. lix.

¶Alij daphnes, id eſt, alexandrium, alii eupeialos, Itali periga, Græci daphnitis, alij daphnes ſamothracines, alii niceſphilos, alii victoriç philō, alii pelleomdea, alii ſtephanos alexādrinꝰ, alii daphnogloſſō, alii laurus alexandrina.

Ad phlegmata mundanda.

¶Herbæ victoriolæ foliorum ſuccus, cyathis duobus vel tribus datus cū melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidit.

Confirma maior. lx.

¶Alii cōſiſinam, alii confirmam, alii anagallicum dicunt. Naſcitur in paluſtribus, vel hortis.

Ad profluuium mulieris.

¶Herbæ confirmç puluerem molliſſimè tritum potui dabis in vino, mox reſtringit.

Ad conuulſos vel qui intus rupti ſunt.

¶Herbæ confirmæ radicē in cinere tepido coquito, ex melle ieiuno dabis vt edat, ſanabitur, & thoracem in totū purgabit.

Ad ſtomachi languorē.

¶Herbæ confirmæ radix cum oxygaro ſedat dolorem, & magnum beneficium ſentit.

Aſterion. lxj.

¶Naſcitur inter petras & loca aſpera. Hæc herba nocte tanquam ſtella in cœlo lucet, vt qui videt ignorans dicat phantaſma ſe videre, & metu plenus irridetur maximè à paſtoribus.

Ad caducos.

¶Herbç aſterij baccas eis dabis mādu cādas Luna decreſcēte, cum erit in ſigno Virginis, & ipſam herbā habeant in collo ſuſpenſam, remediabūtur.

Leporis pes. lxij.

Ad ventrem ſoluendum

¶Herbam leporis pedem ſiccatam & in puluerem redactam dabis potionem in vino, ſi ſine febre eſt: ſi autem febricitat, cum aqua calida, mox ſoluet ventrem.

Dictamnum. lxiij.

¶Aliis ſylueſtre pulegium, aliis embracton, aliis belouacos, aliis artemedeion, aliis cretica, aliis ephemeron, nonnullis eldia, aliis beloticos, aut dorcidion, aut helbunion, Romanis vſtilago ruſtica. Naſcitur in iſula Creta in monte Ida.

Si qua mulier fœtum mortuum in vtero habuerit.

¶Herbæ dictamni ſuccum, ſi ſine febre fuerit, cum vino dabis: ſi autē febricitabit, cum aqua calida, mox eiiciet fœtum ſine periculo.

Ad plagas ſiue à ferro, ſiue à ſude inflictas.

¶Herbç dictamni ſuccū in plagam infundet aliquis, & bibet, mox ſanus erit.

Ad ſerpentium morſum.

¶Succũ ei⁹ cũ vino bibat,& mox diſcutiet venenũ. Si quis venenũ biberit.

¶Herbæ dictamni ſuccus cum vino potui datur. Nã tanta vis eſt dictãni vt nõ ſolũ interficiat ſerpẽtes vbicũq; fuerint præſentia ſua, ſed ſi odor eius vento deferente peruenerit, mox occidat. Fertur & hoc exemplum: Si ca/prea in venatione telo percuſſa fuerit, & cum ſagitta peruenerit ad herbam dictãni, paſcitur, & telũ à ſe eijcitur, & plaga ſanatur. Ad vulnera recẽtia.

¶Herbam dictamni, & argemoniam, & ambroſiam contritas cum buty ro imponito plagę, miraberis in omnibus dictamni effectum.

Solago maior. lxiiij.

¶A Græcis dicitur helionſcorpion.

Ad ſerpentium morſus & ſcorpionis ictum.

¶Herba ſolago maior ſiccata, & in puluerem molliſſimum redacta, in vi-no potui datur, & ipſa contuſa plagæ imponitur.

Solago minor. lxv.

¶Alij heliotropion dicunt. Ad lumbricos necandos.

¶Herba ſolago minor ſiccata & in puluerem redacta, & in aqua calida po tui data, lumbricos occidit. Pæonia. lxvj.

¶A Græcis pentorobon, alij cydiodenã, alij agaofoten, Itali pęoniã dicũt. Inuẽta à Pęonio nomen autoris retinet. Naſcitur in Creta, quam Home/rus ſacer autor libris ſuis inſeruit. Hæc in extrema regula bacculas habet maligranati magnitudine, quæ nocte ſic lucẽt tanquam lucerna, quod gra num eſt cocci ſimile. Plurimũ noctu à paſtoribus inuenitur. Ad lunaticos.

¶Herba pęonia ſi lunatico iacenti impoſita fuerit, ſtatim ſe leuat vt ſanus: & ſi eam ſecum habuerit, nũquam ei accidet. Ad ſciaticos.

¶Herbæ pęoniæ radicis partem alligabis lino, & ei qui patitur circuncin-ges, res eſt ſaluberrima. Periſtereon. lxvij.

¶Alii verbenacam rectã. Græci periſtereona vocant, alij trigonion, alii bu nion, alii hierobotanen, alii philtrodoten, Aegyptij pemſempe, Magi lu/nonis lachrymam, alii muſtellæ ſanguinem, alii ſanguinem Mercurij, Ro mani criſtam gallinaceam, alii pheriã, alii trixalidem, alii exuperam, alii herbam ſanguinalem. Ne quis à canibus latretur.

¶Herbam periſtereona ſi quis ſecum habuerit, negant à canibus latrari.

Ad omnia venena.

¶Herbæ periſtereonis puluerẽ ſi quis potui dederit, omnia venena diſcu tit. Brionia. lxviij.

¶Alij vitem albam, alij ophioſtaphylon, alij chelidonion, alij melo/thrõ, alij pſilothron, alij archezoſtin, alij agroſtin, alij cedroſtin ap/pellant. Ad ſplenem.

¶Herba brionia in cibo datur & p vrinã ſplenis digeritur. Hęc herba tã laudabilis eſt, vt lientericis in potionibus mittatur. Nymphæa. lxix

¶A Græcis prothea, alijs accabus, alijs lotometra, alijs androcanos, alijs hydrogogos, alijs arneon, Italis nymphæa dicit̃. Ad dyſentericos.

¶Herbæ nymphęę ſemen cum vino tritum potui datur, radicem eius dabis manducare dyſenterico diebus decem. Item radicis eius ſuccum in vino auſtero dato, ventris curſum ſtringit. Criſſion. lxx.

Ad faucium dolorem.

¶Herbę criſſion radicē ſi quis in collo portauerit ſuſpenſam, fauces ei nūquam dolebunt. Iſatis. lxxj.

¶Alijs iſatis ſatiua, alijs augion, Magis aruſion, Italis gluta aut glaſtum dicitur. Ad morſum ſerpentis.

¶Herbæ iſatis folia contrita cum aqua & in plagam impoſita adiuuant, & dolorem tollunt. Scordion, id eſt, ſorbus. lxxij.

Ad morſum ſerpentis.

¶Herba ſcordion coquitur, & datur ius eius potui cum vino: ipſa autem contuſa in plagā imponitur. Ad neruorum dolorem.

¶Herba ſcordiō trita, cum oleo laurino ſubacta, tollit dolorem.

Ad quotidianas vel tertianas.

¶Herba ſcordion alligata circa corpus hominis quotidianas & tertianas tollit. Verbaſcus. lxxiij.

¶Sunt qui lichniten, qui phlomon, Daci dieſathe, prophetę hermiradon, Itali verbaſcum, ægyptij nihat dicunt. Naſcitur in locis ſabuloſis, & aggeribus. Hanc herbam dicitur Mercuri⁹ Vlyſſi dediſſe, cum deueniſſet ad Circen, & nulla malefacta eius timuiſſe.

Aduerſus malos occurſus.

¶Herbæ verbaſci virgulā qui ſecum portauerit nullo metu terrebitur, neque beluæ neque malorum mentione moleſtabitur. Ad podagram.

¶Herba verbaſcus contuſa atq; impoſita intra paucas horas dolorem efficaciter ſedabit, vt etiam ambulet ſtatim. Hanc compoſitionem præcipuè autores proficere affirmant. Heraclea, id eſt, ferraria nigra. lxxiiij.

¶Alij herculanam, alij exuperam patricalem, Græci heracleam, ęgyptij ſendionor, Itali ſolaſtrum vocitant. Vt in via tutus ambules.

¶Herbā heracleam ſi tecum in via portaueris latrones non timebis, quin etiam fugat eos. Ad caliginem oculorum.

¶Grana herbæ ſupradictæ purgato, & in oculum mittito, tollet eam cum albugine. Chelidonia. lxxv.

¶Alijs hyrūndinaria, ęgyptijs mopop, Dacis eurupillene, Gręcis pęonia, Gallis chelidonia dicitur.

Ad caliginem oculorum & qui vlcera in oculis & ſcabritudinem habēt, & ad albuginem oculorum.

¶Herbę chelidonię ſuccū de radice ei⁹ cōteris cū vino vetere, & melle at/

tico, piper albũ in ſe bene contritũ miſces, & vngis de intus. Hoc experti ſumus de ſucco eius. Itẽ eius lacte oculos ſibi vngẽt. Ad caliginẽ oculoꝝ.

¶Herbæ chelidoniæ ſuccus vel flos expreſſus, & mixtus cum melle attico in vaſe æreo, leuiter cineri commixtus decoctúsque ſingulare remedium contra caliginem eſt: quidam ſucco tantũ vtuntur. Ad parotidas.

¶Herba chelidonia trita, & ex aqua potui data mirè ꝓdeſt. Ad cõbuſtũ.

¶Herbã chelidoniã cũ ſucco caprino cõteris & ĩponis. Ad capitis dolorẽ.

¶Herbã chelidoniã ex aceto tritã illinito frõti & capiti. Ad dẽtiũ dolorẽ.

¶Herbæ chelidonię radicẽ ex vino, & cupreſſi folia trita & thedã maſculam aceto decoque, & tepefactum gargarizet. Solatrum. lxxvj.

¶Alij accabon, Galli ſcobilon, Græci ſtrignon, ægyptij alſelo, Itali coculum dicunt. Ad ignem ſacrum.

¶Herbæ ſolatri ſuccꝰ illinitꝰ cũ aceto ſũmè ꝓdeſt. Ad tumorẽ corporis.

¶Herbam ſolatrum tuſam cum oleo ſubactam imponere prodeſt.

Si qua mulier in inferiore parte laboret.

¶Herbæ ſolatri ſucco ſe ſoluet. Ad auricularum dolorem.

¶Herbæ ſolatri ſuccum oleo cyprino miſce, & tepefactum ſtilla in auriculam. Ad dentium dolorem.

¶Herbæ ſolatri baccas commanducet. Ad ſanguinem ſi de naribus fluat.

¶Herbæ ſolatri ſucco madido linteolo nares obturet, mox reſtringet.

Senecion. lxxvij.

¶Alijs erigeron, Tuſcis diua, Græcis gerontea dicitur.

Ad vulnera quamuis vetuſtiſſima.

¶Herba ſenecion tuſa & ſubacta cum axungia vetere, plagæ impoſita ſanat vulnera. Si quis ferro percuſſus fuerit.

¶Herba ſenecion ſi manè ad horam ſextam collecta & tuſa cum axungia vetere, & in plagam impoſita fuerit, plagã aperit & expurgat. Item ſi eam ſimilimodo poſt meridiem colligas, & cum axungia piſes & miſceas, impoſita plagę, claudit & perſanat. Ad pedum tumorem vel neruorũ dolorem,

¶Herba ſenecion tuſa cum axungia & impoſita, pedum dolorem ſedat vel neruorum potentiſſimè. Ad ſtomachi dolorem.

¶Herbę ſenecionis cauliculi cũ cariota bene ſubacti, vt ſit malagmatis genus, & impoſiti in ſtomacho ſummè dolorem ſedant.

Ad lumborum & coxarum dolorem.

¶Herba ſenecion trita cum ſale vt ſit genus malagmatis, oppoſita pedibꝰ prodeſſe dicitur.

Filix. lxxviij.

¶Alij perin, Itali filicam, alii blechnon. Ad ramicem pueri.

¶Herbam filicem quã in radice eſculi arboris inuenies tũde cum axũgia, & panno inductã ſurſum verſus ligabis, ſanabit quinto die. Ad vulnera.

Herbę

¶Herbæ filicis radicem contritam vulneri appoſitam habe.

Ad dolorem fœmorum vel ſurarum.

¶Herba filice fumigabis loca. Item infantem languidum ſi ex ea fumigaueris, facilè conualeſcit.

Gramen. lxxix.

¶Alii agroſtin, alii egiron, alii amaxitin, Aegyptij anuphi, alii aſyphylion, alii ſanguinalem, alii vniolam, Hiſpani apariam, Daci cotiatam, Aphri iabel, Itali gramen vocant.

Ad epiphoras oculorum.

¶Herbã gramen quæ in ſe ſummũ trifurcum habet (nam in plura diuiditur) decreſcẽte luna ſublatum teres, & in potione dabis cum vino bibere: deinde vnum ex ijs lippire incipienti ad collũ ligato, & celeriter epiphoras diſcutere creditur.

Ad ſplenis dolorem.

¶Herbam graminis decoques & eius florem in pãno lineo impones in ſplenem, ſentiet beneficium.

Gladiola. lxxx.

¶Alij xyphion, alii anactorion, alii phaſganon, alii macheronion, alii ariõ, alii genitalẽ vocant.

Ad veſicæ dolorem, & eos qui vrinã nõ faciũt.

¶Herbam gladiolam effodies & ſiccato cortice radicem eius conterito, & additis vini cyathis duobus, aquæ cyathos tres coniunges, & ſic potabis.

Ad ſplenis dolorem.

¶Herbam gladiolam maturiſſimam lectam, ſiccatam, & piſatam, & in puluerem redactam, & cum vino leniſſimo potui datam, mirificè ſplenem ſiccare credunt.

Ad coli & præcordiorum dolorem.

¶Herbæ gladiolæ baccam tritam & lacte caprino, melius ſi aſinino, tepefactam dato bibere, deſinet dolor.

Roſmarinum. lxxxj.

¶Alii zeã, aut campſanema dicunt. Naſcitur in locis marinis, & hortis. Anteq̃ thus ſciretur, hac herba homines deos placabant.

Ad dolorẽ dẽtiũ.

¶Herbæ roſmarini radicem commanducato, dentium dolorem ſine mora tollet: ſuccum eius ſi ſuper dentem tenueris, mox ſanat.

Ad languentes.

¶Herba roſmarino trita cum oleo, languidum perunges, mirè ſanabitur.

Ad prurigines.

¶Herbam roſmarinum conteres, & ſuccum eius cum vino veteri & aqua calida da per triduum bibat.

Ad hepatis dolorem vel interaneorum.

¶Herbæ roſmarini faſciculum condis in aquam, adiicies illi amomi puſillum, aut ſpicam nardi, & palmulas duas, rutę cauliculum in ſe coque & aquam earum dabis bibere, ſanus fiet.

Ad tuſſim.

¶Herbam roſmarinum cum pipere & melle teris, & facis paſtillos & dabis vnum manè, & vnum ſerò cum dormitum vadit, tuſſim ſedat.

Ad interaneorum dolorem.

¶Herbam roſmarinum viridem, aut aridam dabis vt ſuprà.

Ad oculorum album.

¶Herbæ roſmarini cinerem commiſces cum melle attico & inũgis.

Ad vulnera recentia.

¶Herba roſmarinum contuſa, vel cocta cum axungia & impoſita, optimè facit. Ad frigora & tertianas.

¶Herbam roſmarinum cõtuſam in calida aqua ſiue cum vino, potui dabis ſub acceſſionem, liberabis eum. Paſtinaca ſyluatica. lxxxij.

¶Alij carotam, Aphri ſicham, Græci ageriontaphilon, alij eugon, Itali paſtinacam ſylueſtrem dicunt. Naſcitur in locis ſaxoſis & aggeribus. Ad mulieres quę à partu laborant & non purgantur.

¶Herba paſtinaca ſyluatica cocta, aqua eius ſe foueat, ſanabitur.

Ad purgationem mulieris.

¶Herbã paſtinacã ſyluaticã coctã cum eadem aqua qua cocta eſt commiſce, & dato bibere, purgabitur. Perdicalis. lxxxiij.

¶Alij muralem, alij perietariam. Ad podagram aut gonagram.

¶Herba perdicalis coquitur in aqua, & ex ea aqua fouebis pedes, vel genua: deinde ipſam tuſam cum axungia impones panno, induc tũ pedibus vel genibus, ſanabis mirè. Naſcitur in parietibus, aut maceriis, aut aggeribus. Mercurialis. lxxxiiij.

¶Græci linozoſtin, alii chryſitin, alij argyricen, prophetæ hermu botanion, Itali mercurialem nominant. Ad ventris duritiem.

¶Herbam mercurialem coques, & tritam ex paſſo dabis, ſtatim detrahet & ſtomachum purgabit: etiam ſemẽ eius tritum cum paſſo dabis, idẽ detrahet. Ad menſtrua prouocanda.

¶Herba mercurialis admota cum irino vel roſaceo oleo, potui data, mox prouocat. Ad oculorum epiphoras.

¶Herbæ mercurialis ſuccum tepidum in aurem ſtillato, mox liberabit.

Radiolum. lxxxv.

¶Alii filicinã dicũt, ſimilis eſt filici quę ferè in lapidetis naſcitur, vel in parietinis, habens in folijs ſingulis binos ordines punctorum aureorum. Ad capitis dolorem.

¶Herbam radiolum contuſam, & antè curioſe depurgatam, cum aceto ſcyllitico vſq; adeò decoctã donec nõ pareat, perũgito, capitis dolorem ſedat. Ad aluum concitandam.

¶Herbæ radioli radicem euulſam, & cultro corticem depurgatam cum malua tere, & ita ius earum bibito, ſine labore vel aliquo tędio ventrẽ deducit, & omnes æſtus depellit. Aſparagus agreſtis. lxxxvj.

¶Alii petreon, alij myacanthã vocant. Ad veſicæ dolorẽ vel tumorem.

¶Herbę aſparagi agreſtis radicem coque in aquæ ſextario in pultario nouo ad quartas, & ieiunus diebus ſeptem ſumat potui, plurimis diebus balneo vtatur, in frigidã nõ deſcendat neq; frigidam bibat, miram rem experietur. Ad dentium dolorem.

Herbæ

¶Herbæ aſparagi ſuccum in ore contineri oportet. Ad elephantioſos.

¶Herbæ aſparagi radix trita, cocta imponitur. Ad renum dolorem.

¶Herbę aſparagi agreſtis radix trita, cũ vino potata ꝑficit. Si quis maleuolus deuotarit hominem, herbę aſparagi agreſtis ſicca radice cũ aqua fontana luſtrabis eum, & ſolutus erit. Sabina. lxxxvij.

¶Alii brathyn, alii emetiſton, alii cynophodion, prophetæ riophormon, alii acatachiron, Itali Sabinam appellant.

Ad morbum regium, hoc eſt, auriginem.

¶Herba ſabina cũ melle & vino potata, auriginem diſcutit: cum vino trita idem facit. Ad capitis dolorem.

¶Herba ſabina diligenter trita, cum aceto & oleo roſaceo mixta, capiti & temporibus illinita, valde prodeſt. Ad carbunculum.

¶Herba ſabina cum melle illinitur. Ad ignem ſacrum.

¶Herba ſabina cum melle illinitur. Canis caput. lxxxviij.

¶Græci anterniõ, alii cynocephalon, prophetæ inſerios taphe, Itali canis cerebrũ, alij digitũ Veneris nuncupant. Ad epiphoras oculoꝝ.

¶Herbæ canis cerebri radicem cum aqua decoque, & de ea aqua oculos foueto, celeriter lenit. Eruſcus, id eſt, rubus. lxxxix.

¶Gręcis batos idęus, aliis cynobatos, aliis aſyntrophę, Italis ſętes, prophetis hæmaticanos, aliis mora ſyluatica dicitur. Ad auriũ dolorẽ.

¶Herbę eruſci teneri ſuccus expreſſus, tepefactus & inſtillatus, aurium dolore liberat & perſanare certum eſt. Ad hęmorrhoidas reſtringendas.

¶Herbæ eruſci teneri cymæ nouem, & myrti ſyluaticæ cymę itẽ nouem, maligranati ſicci cortices tres coquuntur in ſe, & in calida eorum ſedes in cathedra, & cum refrigerauerit, fomẽtabis tibi anum: hoc triduum facies, mirificè reſtringet & ſanabit. Ad profluuium mulieris.

¶Herbæ eruſci cymas teneras ter ſeptenas coque in aqua vſq; ad tertias, & ꝑ triduũ ieiuno dabis, ita vt quotidie renoues potionem. Ad cardiacos.

¶Herbæ eruſci folia trita imponuntur mãmillæ ſiniſtræ, dolorem ſiſtit.

Aduerſus gingiuarum & labiorum vitia.

¶Herbæ eruſci cauliculis teneris in vino decoctis, ipſum vinum in ore cõtinetur. Ad vulnera recentia.

¶Herba eruſci, aut flos eius iponitur, ſine periculo ſanat. Ad cõdylomata.

¶Herba eruſcus in vino decoquitur ad tertias, eoq; vino fouentur condylomata, & omnia vitia ſedat. Contra ſerpentum & hominum morſus.

¶Herbæ eruſci folia recentia trita imponuntur. Ad dentes confirmãdos.

¶Eruſci cymas in vino auſtero ad tertias decoquis, & ex eo in ore tenes, & ipſa folia maſticas, confirmat. Millefolium. xc.

¶Alij Myriophyllon, alij melophyllon, alii ſtratioticen, alij achilliõ, Itali millefoliũ vocãt. Hanc herbam Achilles inuenit, vnde vulne

ra

ra ferro ꝑcuſſoꝝ ſanauit, quæ ob id achillea vocatur: hac ſanaſſe Telephonem dicunt. Ad dentium dolorem.

¶Herbæ millefolij radicē ieiunus cōmanducet. Ad vulnera ferro facta.

¶Herba millefolium cū axungia piſata & impoſita, vulnera ſanat & purgat. Ad tumores.

¶Herbæ millefolii ſuccus cū aceto bibitus, ſanat. Ruta hortenſis. xcj.

Alij beſaſa, Aegyptij epnubu, Syri armala, Aphri churma dicunt.

Ad ſanguinem fluentem de naribus.

¶Herba ruta hortenſis frequentius odorata ſanguinem de naribus mirè reſtringit. Ad inflationes.

¶Herbę rutę hortenſis crudæ paululum edito, vel in potione ſumito.

Ad ſtomachi dolorem.

¶Herbę rutę ſemē cū ſulphure viuo & aceto ieiunus guſtato. Ad inguen.

¶Herba ruta viridis coquitur ex oleo, deīde cōmiſcetur cera, & vt cerato in linteolo vtitur. Ad epiphoras oculorum.

¶Herba ruta cum polenta bene trita & appoſita, lenit epiphoras: etiam radix contuſa & linita emendat. Ad caliginem oculoꝝ.

¶Herbę rutæ hortenſis rorem matutinum collectum in vaſculo habeto, & ex eo oculos perunges. Ad carbunculos.

¶Herba ruta ex aceto tuſa imponitur. Ad morſum canis rabidi.

¶Herbæ rutæ pondo. xv. ex vino bibuntur, plagæ tria imponuntur rutę folia trita cum melle, ſale & pice. Ad cardiacos.

¶Herbæ rutæ faſciculus cū roſaceo oleo decoquitur adiecta aloes vncia, & olei perūctio dolori reſiſtit. Ad lethargicum excitandum.

¶Herba ruta cum aceto infunditur fronti. Ad ignem ſacrum.

¶Herba ruta ex aceto & oleo illinita ſanat. Ad aciem oculorum.

¶Herbæ rutæ folia ſubinde mãducet ieiunus: cum vino contrita & potui ieiuno data, antidotum eſt. Ad profluuium mulieris.

¶Herbam rutæ circumſcribe auro, & ebore & argento, ſublatam eam alligas infra talum. Ad fluens ſemen.

¶Herba ruta manducatur à balneo cum liquamine. Ad capitis dolorem.

¶Herba ruta ex vino potui datur, & inſtillatur capiti cum aceto roſaceo.

Mentaſtrum. xcij.

¶Alij ſylueſtrem mentam vocant. Ad aurium vitia vel dolores.

¶Herbæ mentaſtri ſuccus cum vino auſtero mixtus, & in auriculam coniectus, vermes natos necare creditur. Ad elephantioſos.

¶Herbæ mentaſtri folia commanducata ſanare certum eſt.

Vt ſcias in cuius ſtellæ tutela natus ſis.

¶Herbam mentaſtrū tolles mūdus & in linteolo mundo habeto, & quando in pane cocto granum frumenti integrum inueneris, ſimul cum herba ponito,

ponito,& preceris ſeptem ſtellas,hoc eſt,Solem,Lunam,Martem,Mercurium,Iouem,Venerem,Saturnũ,& ſub puluino pone,atq; roga vt tibi per quietem oſtendant,in cuius ſtellæ tutela ſis.

Ebulum. xciij.

¶Aliјs chameacte,aliis helioſacte,aliis agria acte,aliis euboica,Gallis ducone,Romanis ebulum,Dacis olita.

Ad calculoſos.

¶Herbam ebulum tenerum cum foliis tritum ex vino potui dabis,calculum expelles.

Ad ſplenem.

¶Radicem ebuli coctam ad tertias cum aqua bibat.

Ad colubri morſum.

¶Herbam ebulum antequam ſuccidas teneas eam,& ter nouies dicas:omni malæ beſtiæ canto, atque eam ferro quamacutiſſimo elimo ſecus terram trifariam præcidito, & id faciens de eo cogites cui medeberis: reuerſus ita ne reſpicias, & ipſam herbam contritam imponito, continuò ſanabitur.

Ad hydropicos.

¶Herbæ ebuli radicis ſuccus expreſſus ad cyathos quatuor ex vini ſextario & ſemis potui ſemel in die datus, hydropicis validiſſimè ꝓdeſt:per anũ enim humor omnis detrahitur.

Ad ſplenis dolorem.

¶Herbę ebuli radicem ſiccatam,& in puluerem molliſſimum redactam, ex vini cyathis tribus pulueris cochlearia in limine ſtans bibat,& ebulum ſemper ſecum habeat:ſed ebulum ſine ferro lectũ.

Pulegium xciiij.

¶Alij arſencanthon,Galli aluolum,Aphri apoleium,alij galiſopſim, Itali pulegium,Græci glichona vocant.

¶Pulegium quam vim medicamentis ſecum habeat multi ignorant.Duo enim genera ſunt,maſculus & fœmina:maſculus album florem habet,fœmina rubeum ſiue purpureum,vtriq; vtiles ſunt & mirabiles.

Ad caput ne ab æſtu concaleſcat.

¶Herbam pulegium tecum aut ſuper aurem, aut ſub anulo portato: hoc & hyeme tota facito,nec grauedinem ſenties, nec perfrictionem.

Ad dolorem inteſtinorum infantium.

¶Herbam pulegium tritum ex aqua ſuper vmbilicum imponito, continuò ſanus fiet.

Ad ſtomachi nauſeam.

¶Herbam pulegium tritum,vel in aqua maceratum cum aceto potui dabis,nauſeam ſtomachi ſedat.

Ad veretri pruriginem.

¶Herba pulegium in aqua feruente maceratum tam diu donec bibi poſſit aqua,optimum eſt,& pruriginem ſedat.

Ad ventris dolorem.

¶Herba pulegium commanducatum,& in vmbilicum poſitum, & religatum ne excidat,continuò dolorem diſcutit.

Ad tertianas.

¶Herbę pulegij ramulos lana inuolutos odoretur ante acceſſionem:quod ſi coronam in capite habuerit,capitis dolorem ſedat.

Si infans mulieris in vtero mortuus fuerit.

¶Herbæ pulegii caules tres recentes ſuauiter olentes tere, & in vini vete=

ris

ris optimi quartario da bibat. Ne in naui nauſees.

¶Herbam pulegium & abſinthium ſimul tere, & ex oleo & aceto nares frequenter frica. Si mulier minus purgatur.

¶Herbę pulegij ſemiūciam in oxymellis cyathis duobus manè ieiunus bibat. Si ſecundæ aptè non ſequuntur.

¶Herbę pulegii tres diſtringe caudas, & in vino bono da bibat.

Ad veſicæ dolorem & calculum.

¶Herbam pulegium in vini cyathis duobus bene contritū ieiunus bibat, & continuò in ſolium deſcendat, intra paucos dies ſanabit, & calculus pelletur. Si quis circa cor, aut pectus dolet.

¶Herbam pulegium glutiat ieiunus. Si ſpaſmus fuerit.

¶Herbam pulegium in aceto cyathis duobus ieiunus bibat.

Si mulier obticuerit.

¶Herbam pulegium contritum, & in puluerem redactum, lana inuolutum, ſubijciatur ab obſtetrice. Ad ſtomachi inflationem aut inteſtinorum.

¶Herbam pulegium ex aqua calida contritum, vel ex vino, aut per ſe dato, remittet citò. Ad bilem eijciendam.

¶Herbā pulegium in oxymellis quartario, vel cyathis quatuor ieiuno da bibere, eijciet bilem & ſaniem albam, & faciet vt facilè reſpiret.

Ad penis dolorem.

¶Herbam pulegium decoque ex aceto, & idem acetum calida permixtū potui dabis: ne quid pulegij prægnanti dederis. Ad ſciā vel coxarum dolorē.

¶Herbam pulegium, & piper æquis ponderibus tritum in balneo fricabis vbi dolet frequenter, ſanus erit. Nepeta. xcv.

¶Græci menteorion, alij diaulas, Prophetæ emaminonon, Itali nepetam montanam dicunt. Ad ſerpentium morſus.

¶Herbæ nepetæ montanæ ex vino tritæ ſuccus expreſſus, cum vino potui datur, cuius folia contrita plagæ vtiliter imponuntur.

Peucedanus. xcvj.

¶Alij agrion, alij agriophyllon, Magi bonum dęmonem, Romani ſatariam, Prophetæ agathon. Ad ſerpentes effugandos.

¶Herba peucedanus arcet ſerpentes odore ſuo: cum betonica aut adipe ceruina, aut medulla aceto mixto, eadémque morſui impoſita, medetur.

Ad phreneticos.

¶Herba peucedanus cum aceto capiti infuſa ſummè facit.

Inula campana. xcvij.

¶Græci panax chimoria, alii centauria panax. Ad veſicæ dolorem.

¶Herba inula campana, & apij ſemen, & aſparagi, & fœniculi quoque radices in vnum tritæ, & in tepida potui datæ, efficaciter proſunt.

Ad dentium remedia.

Herbam

¶Herbam inulam campanam ieiunus commanducet, dentes confirmat.

Ad lumbricos.

¶Herbæ inulæ folia ex vino trita ſuper ventrem ponuntur.

Cynogloſſa. xcviij.

¶Alij prigia,alij ennomon,alii ſpemon,alii caballion,alii acolymbos, alii pyrgos,alij leoceion,Aegyptij cenis,Itali lingua canina,alij ſub=linium,alij lingua macedonica.

Ad morſum ſerpentis.

¶Herba lingua canis trita & ex vino ſūpta,multū ꝑdeſt.

Ad quartanas.

¶Herba cynogloſſa quę folia quatuor habet,piſata,& potui data ex aqua, liberat.

Ad aurium ſurditatem.

¶Herbæ cynogloſſæ ſuccus ex paſſo,& oleo tepefactus,& in aures ſtilla=tus,mirè ſanat.

Saxifraga. xcix.

¶Alii ſarxiphagon,alii ſarxiphrangon ,alii empetron , Romani ſa=xifragā vocāt. Naſcit̃ in montuoſis locis & ſaxoſis.

Ad calculoſos.

¶Herbam ſaxifragam contritam in vino bibendam dabis febricitanti in aqua calida:tam præſens effectus ab expertis traditur , vt eodem die per/fractis eiectiſque calculis,ad ſanitatem perducat.

Hedera nigra. c.

¶Aliis cittaron,aliis ciſſaron , aliis chryſocarpos , aliis poetica frons, aliis corymbethra,aliis ciſſion dicitur.

Ad calculos pellendos.

¶Herbæ hederæ nigræ baccas.vij.aut.xj.cōtritas & ex aqua potui ſum=ptas,mirè calculos in veſica congregatos frāgere,& extrahere per vrinam, certum eſt.

Ad capitis dolorem.

¶Herba hedera cum oleo roſaceo,& cum ſucco eius mixto vino tempora & frontem perfricabis,ſedat dolorem.

Ad ſplenis dolorem.

¶Herbæ hederæ nigræ grana primò tria,ſecundò quinque, tertiò ſeptē, quartò nouem,quintò vndecim,ſextò tredecim,ſeptimò quindecim,octa uò ſeptemdecim,nonò nouemdecim,decimò vigintiunum in vino bibun=tur ternis diebus:ſi cum febre fuerit , in aqua calida maximo auxilio lieno=ſis erit,& remediatur.

Ad ſphalangionum morſus.

¶Herbæ hederæ radicis ſuccus imponitur.

Ad vlcerum remedia.

¶Herba hedera ex vino decocta imponitur.

Ad nares malè olentes.

¶Herbæ hederæ ſuccus bene colatus in nares infunditur.

Ad aurium inutilitatem,& qui minus audiunt.

¶Herbæ hederæ ſuccus mundiſſimus cum vino in aurem ſtillatus me=detur.

Serpullum. cj.

¶Alii zygos,Aegyptij merui,alii polion,alii cicer erraticum.

Ad capitis dolorem.

¶Herbæ ſerpulli ſucco cum oleo & ſale perfricto, & in puluerem mol/liſſimum redacto,his omnibus commixtis caput perūctum ſanatur. Item ſerpyllum decoctum in aceto & tritū , illinitur temporibus & fronti.

Abſinthium cij.

¶Alii bathy picron, Aegyptij ſomi, Itali abſinthium. Naſcitur locis cultis, & montuoſis, & ſaxoſis.

Ad periculum fungorum.

¶Herbæ abſinthij ſuccum ex aceto bibat. Hoc ſerotinus vir Centaurius euaſit, cum eſſet à fungis tentatus.

Ad liuores tollendos.

¶Herba abſinthium in aqua decoctum, & inductum panno, imponis. At corpus tenerum ſi fuerit, ex melle impone.

Ad lumbricos.

¶Herbę abſinthii, & marrubii, & lupinorum paria põdera in aqua mulſa cocta, vel in vino, bis aut ter poſita in vmbilicum, necant lumbricos.

Ad inguinis vel intertriginis moleſtias.

¶Herbæ abſinthij ſurculum ſumito, & in ſemicincto tectum portato.

Saluia. ciij.

¶Alij elelíſphacõ, alij elaphoboſcon, alii phacon, alii croſmin, alij phagnon, Aegyptij becion, Itali ſaluiam vocant.

Ad veretri pruriginẽ.

¶Herba ſaluia decoquitur, & de ea aqua inferiores partes fomentantur, & ſedat pruriginem ſummè.

Coriandrum. ciiij.

Ad lumbricos.

¶Herba coriandrum coquitur ad tertias in oleo, & capiti immittitur.

Vt mulier citò pariat.

¶Herbæ coriandri ſeminis grana vndecim, aut tredecim in linteolo mundo ligata, puer aut puella virgo ad fœmur ſiniſtrum prope inguen teneat: & mox vt omnia peracta fuerint, remediũ citò ſoluat, ne inteſtina ſequantur.

Ad pulices.

¶Herbæ coriandri aquam in domum ſpargito.

Cerifolium. cv.

Ad ſtomachi dolorem.

¶Herbæ cerifolii viridis cymas tres colligis, & pulegium in ligno teres, & mellis cochlearia miſces cum bullit, adiunges papauer viride, & inducis in ſtomachum.

Siſymbrium. cvj.

¶Alij ſerpyllum, alij Veneris coronam, Romani veneream, aut eruſteralem vocant.

Ad veſicæ dolorem, & ſtranguriam.

¶Herbę ſiſymbrij contriti exceptos ſuccos ad ſcrupulos duos febricitanti ex aqua calida: non febricitanti ex vino potui dabis, remediabitur mirè.

Oleaſtrum. cvij.

Ad veſicæ dolorem & ſtranguriam.

¶Herba oleaſtrũ trita, & ſæpe potui ſumpta, ſtranguriam potenter emendat.

Lilium. cviij.

Græci erinon baſilicon, alij crinanthemon, alij callirion, Magi Martis ſanguinẽ, Oſthanes auram Crocodili, Aepyptij ſimphæphon, alij tialon, Itali lilium vocant.

Ad percuſſum à ſerpente.

¶Herbæ lilij bulbum cõterito, & in potu dabis: aut ipſum bulbum tritũ

morſui

morſui apponas,ſanabitur. Ad luxum.

¶Herbæ lilij folia tuſa & impoſita, efficaciter ſanant: & ſi tumor fuerit, ſedant. Tithymalus. cix.

¶Naſcitur in locis humidis & ripis. Ad interaneorum dolorem.

¶Herbæ tithymali fruticē teres,& in vini cyathis duobus mittes ſuccos, cochlearia duo dato ieiuno bibere, ſanabitur. Ad verrucas.

¶Herbæ tithymali lac mixtum cum herbæ batrachii ſucco,ſi in verrucā impoſueris,tertio die ſanabitur. Ad fiſtulas.

¶Herbæ tithymali ſuccum cum vino mixtum ſupèr exprimito, deinde cæteris fomentis obligato. Carduus ſyluaticus. cx.

¶Alij camereon dicunt. Naſcitur in pratis,& ſecus vias.

¶Ad infirmitatem ſtomachi.

¶Herbæ cardui ſyluatici quod habet in capite ſummo medullā viridem dato ex oxygaro,ſedat. Ad occurſus malos.

¶Herbam carduū ſyluaticum,ſi Sole nono fuerit Luna in Capricorno,tollis eum,& quamdiu tecum portaueris,nihil mali tibi occurrit.

Lupinus montanus. cxj.

¶Naſcitur ſecus ſepes,& loca ſabuloſa. Ad lumbricos & tineas.

¶Herbam lupinum montanum tere & dato ex aceto cyathum vnum bibere,ſine mora eijciet. Idem infanti cum abſinthio tritus in vmbilico imponitur. Laterida. cxij.

¶Græci coccos cnidios, alii chamælæa, Aegyptii ethertinum, Itali citocacium,alii laterida. Naſcitur in locis cultis,& ſabuloſis.

Ad duritiem ventris.

¶Herbæ lateridæ ſemen,quod eſt granum, dabis purgatū potui in aqua calida,mox aluus concitatur. Lactuca leporina. cxiij.

¶Naſcitur locis cultis,& ſabuloſis. Lepus æſtate cum animo deficit æſtu, hac herba remediatur. Ideo lactuca leporina dicitur. Ad febricitantes.

¶Herba lactuca leporina ponitur ſub puluino neſcienti,remediatur.

Si pili oculis obſtant.

¶Herba lactuca leporina pilos ſummè religat. Sicydes agria. cxiiij.

¶Itali cucumerem ſyluaticum appellant. Naſcitur locis maritimis, & calidis. Ad neruorum dolorem,& podagram.

¶Herbæ cucumeris ſyluatici radices coques ex oleo cibario ad tertias, & ipſis radicibus inunges eos. Ad abortum.

¶Herbę cucumeris ſyluatici radicē ad tertias coquat, & inde ſe ſublauet. Si quis autem ieiunus fructum eius ederit, periclitabitur: ideo abſtineat ne ieiunus manducet. Cānabis ſyluatica. cxv.

¶Naſcitur locis aſperis,& ſecus vias, & ſepes. Ad mā̄millarū dolorē.

¶Herbam cannabem ſyluaticam tūſam cū axungia imponat,diſcutit tu-

ff ij morem

morem:& ſi fuerit collectio,expurgat. Ad frigore exuſtos.

¶Herbæ cannabis ſyluaticæ fructum tritum cum vrticæ ſemine ſubiges aceto,& eis impones. Piganon agrion. cxvj.

¶Itali rutam montanã dicunt. Ad caliginẽ oculoꝝ,& qui vlcera habẽt.

¶Herbæ rutæ montanę florem & folia coque,& in vaſculũ vitreũ mitte, vinum vetus admiſce, & ſic inunges oculos. Ad præcordioꝝ dolorem.

¶Herbam rutam montanam contunde in vaſe ligneo,deinde adde tribus digitis quod prendere poteris,& mitte in calicem, & vini cyathum vnum, & aquæ cyathos duos da bibat,& cõtineat ſe in lecto modicũ,& ſanus erit.

Ad hepatis dolorem.

¶Herbæ rutæ manipulũ in ollam nouã mitte,& aquę heminas tres, melliſq; eodẽ adijcito tantundem, & facis inferueſcat aqua cũ melle,& per triduũ facies bibere,& plurimos poteris ſanare.Ad eos q̃ vrinã facere nõ pñt.

¶Herbæ rutæ montanæ cauliculos nouem contere,addito aquæ cyathos tres,& aceti heminam,ſufferueãt, & da bibat cõtinuè per dies nouẽ, ſanus fiet. Ad exterminatos à vino.

¶Herbæ rutæ montanæ ſemen cũ vino bibant. Si quẽ ſcorpio ꝑcuſſerit.

¶Herbæ rutæ montanæ ſemen contritum ex vino dabis potui, dolorem ſedat. Si mulier aliquid mali intrinſecus habuerit.

¶Herbæ rutæ montanę ſemen contritum,ex vino auſtero da bibat,

Heptaphyllon. cxvij.

¶Itali ſeptemfolium vocant. Naſcitur locis cultis,& ſabuloſis.

Ad pedum dolorem vel auriginoſos.

¶Herbæ ſeptemfolij tritæ cum luto mixto ſucco pedes perunges, tertio die dolorem tollit. Ocimum. cxviij.

Ad capitis dolorem.

¶Herba ocimum tritum cum oleo roſaceo,aut myrteo,vel aceto, fronti imponitur. Ad epiphoras oculorum.

¶Herba ocimum ex vino optimo tritum, oculis illinitur. Idem ad renes in maligranati cortice bibitur. Apium. cxix.

¶Greci ſelion. Ad epiphoras oculorum.

¶Herba apio trito bñ cũ pane, oculi tegũtur. Hedera chryſacãthes.cxx.

¶Græci Cyſſos chryſacanthes. Ad hydropicos.

¶Herba hedera chryſacanthes dicitur ideo quia grana fert coloris aurei. Hæc grana viginti in vini ſextario contrita, & ex vino terni cyathi bibiti per dies ſeptẽ,proficiunt eis qui per vrinã exinaniuntur. Menta. cxxj.

¶Græci hedyoſmon. Ad ignem ſacrum.

¶Herbæ mentæ ſuccus expreſſus adiecto ſulphure & aceto, & penna inunctus,ſine dolore ſanat. Ad vlcera in capite manantia.

¶Herba menta contrita,& impoſita,vlcera ſiccat. Anethum. cxxij.

Ad

Ad veretri pruriginem.

¶Herbam anethum combure & cõmiſce cum melle, deinde vulnus foue ex aqua, poſtea ex myrtino oleo calido laues, & ſic medicamen impone.

Ad loca mulierum ſi dolent.

¶Herba anethum medicamen eſt, piſatum igitur iniȷ́ciatur ab obſtetrice.

Ad capitis dolorem.

¶Herbę anethi florẽ cũ oleo decoques, temporibúſq; alligato & illinito.

Origanus. cxxiij.

Ad tuſſim.

¶Herbã origanũ mãducet, miraberis effectum.

Sẽperuiuens. cxxiiij.

¶Alii vngulã Martis, alii vnciã Veneris, alii multifolium, alii partum maiorem, alii partum minorem, alii immortalem vocant.

Ad apoſtema.

¶Herbã ſemperuiuentem cum axungia & pane & coriandro contritã, vice malagmatis impone.

Fœniculum. cxxv.

Ad tuſſim.

¶Herbæ fœniculi radicem tuſam in vino ieiunus bibat per dies nouem.

Ad veſicæ dolorem.

¶Herbæ fœniculi viridis faſcem, & apiȷ́ viridis radicem, aſparagi agreſtis radicem, in pultarium nouum mittis, & aquæ ſextarium, & ſimul ferueant ad quartas, & ieiunus bibat diebus ſeptem vel pluribus, balneo vtatur, in recentem non deſcendat, frigidam non bibat, veſicæ dolorem ſedat ſine mora.

Eriphyon. cxxvj.

¶Itali rutam agreſtem dicũt. Naſcitur in Gallia in monte Syra, & figurã habet apii, & florem quoq; purpuræ, ſimilem naſturcio, ſeptem radicibus totidémque ramulis. Ipſa autem patula humo, aſperis minimis'q; irriguis omni florens tempore, ſemen habet tanquam fabã.

Ad phthiſicos.

¶Herba eriphyo piſata, ſuccum eius potui dato, miraberis virtutem.

Symphytum album. cxxvij.

Ad profluuium mulieris.

¶Herba ſymphytum ſiccata, piſata, & in puluerẽ molliſſimũ redacta, in vino potui datur, mox reſtringit.

Petroſelinum. cxxviij.

¶Itali triennẽ dicunt.

Ad morſum ſerpentis.

¶Herbæ petroſelini puluerem molliſſimum drachma vna ex vino potui dabis, ipſa'que contrita plagæ imponitur.

Ad neruorum dolorem.

¶Herba petroſelinum tuſa, & impoſita, neruorum dolorem ſedat.

Braſſica ſyluatica. cxxix.

Ad tumores omnes.

¶Herbam braſſicam ſyluaticam cum axungia vetere piſatam, & commixtam quaſi malagma, inducis linteolo groſſo, & tumori imponis.

Ad lateris dolorem.

¶Herbã braſſicã ſyluaticã impones vt ſuprà dictũ eſt. Ad podagram.

¶Herbam braſſicam ſyluaticam identidem conficies vt ſuprà dixi, quòd ſi vetuſtiſſima fuerit eò efficacior erit.

Baſilica. cxxx.

¶Itali regiã dicunt. Herba baſilica in illis locis naſcitur, vbi fuerit ſerpens baſiliſcus, non autem vnum genus eſt eorum, ſed genera ſunt tria: vnus eſt holochryſ9, alius eſt ſtellatus capite aureo, tertius eſt ſanguineus vt miniũ. Holochryſus qui dicitur chryſeos quod viderit inflat, & incendit: ſtellatus autem, qui eſt chryſocephalus, quod viderit areſcit, & occidit: tertius autẽ qui eſt hæmatites, quod viderit & percuſſerit, defluet, ita vt oſſa per ſe remaneant. Omnes violentias eorum hæc herba regia obtinet: ſi quis homo eam ſecum habuerit, ab omni genere ſerpentium tutus erit.

Mandragora. cxxxj.

¶Mandragora eſt herba quædam habens radicem habentem ſimilitudinem humanam, cuius color eſt cinericius. Inuenitur quandoq; nigra complexionem frigidam & ſiccam habẽs, ſed eius cortex debilis eſt & ſubtilis, habens narcoticam virtutem: in qua quidem radice reperiuntur lachrymæ & ſuccus. Eſt enim mandragora maſculus & fœmina, quæ per ſua folia cognoſcuntur. In maſculo quidem folia apparent folijs bliti, ſed in fœmina folia ſunt ſicut lactuca, licet quandam habeant aſperitatem: habent virtutem ſtringendi, mollificandi, iterficiendi: ſi enim aliquis eam comederit, morietur ſtatim: ſi non ſuccuratur cum butyro & melle, & ilico euomat, aliter non euadet. Etiam ſi alicui aliquod membrum fuerit emutilandum, comburendum, vel ſerrandum, bibat cum vino vnciam mediam, & tantũ dormiet quouſq; abſcindatur membrum aliquo ſine dolore, & ſenſu: dens etiã elephantis cum ea mollificatur, taliter vt fiat mollis, & aptus cuicunq; formæ. Odor huiuſmodi radicis inducit apoplexiam præcipuè maſculi: poſita in vino inebriat vehementer: & ſi fiat naſcale pro mulieribus, educit fœtũ viuum vel mortuum, & matricem mundificat, quando bibitur drachma vna vel duæ: & ſi miſcetur cum ſulphure & bulliat in vino & ſedeat mulier deſuper, abſcindit fluxum menſtruorum: maculæ faciei delentur cum ſuis folijs, ſi bene fricentur. Etiam poma prædictæ mandragorę vel etiam radix cũ aceto mixta eriſipelam curat: ex pomis autem fit aliquando quando bene teruntur, & cum oleo commiſcentũr: quod quidem multa operatur quando radix, ſecundum quòd humano corpori opus eſt, applicatur.

FINIS.

VEttonica. j.
Plantago. ij.
Quinquefolium. iij.
Verminacia. iiij.
Symphoniaca. v.
Viperina. vj.
Venerea. vij.
Pes leonis. viij.
Scelerata. ix.
Batration. x.
Artemiſia. xj.
Artemiſia traganthes. xij.
Artemiſia leptaphyllos. xiij.
Lapatium. xiiij.
Dracontea. xv.
Satyrion. xvj.
Gentiana. xvij.
Orbicularis. xviij.
Polygonum. xix.
Ariſtolochia. xx.
Naſturcium. xxj.
Hierobulbus. xxij.
Apollinaris. xxiij.
Chamæmelon. xxiiij.
Chamędrys. xxv.
Chamælæa. xxvj.
Chamæpitys. xxvij.
Camędaphne. xxviij.
Hortriago. xxix.
Britannica. xxx.
Lactuca ſyluatica. xxxj.
Argemonia. xxxij.
Aſphodelus. xxxiij.
Oxylapatium. xxxiiij.
Centaurium maius. xxxv.
Centaurium minus. xxxvj.
Proſopis. xxxvij.
Fraga. xxxviij.
Althæa. xxxix.
Hippuris. xl.
Erratica. xlj.
Bugloſſum. xlij.
Bulbus ſcyllaticus. xliij.
Cotyledon. xliiij.
Gallicrus. xlv.
Praſſion. xlvj.
Xiphion. xlvij.
Gallitricum. xlviij.
Moly. xlix.
Heliotropion. l.
Crias. lj.
Polytrichum. lij.
Aſtula regia. liij.
Papauer. liiij.
Oenanthes. lv.
Narciſſus. lvj.
Splenion. lvij.
Polion. lviij.
Victoriola. lix.
Confirma maior. lx.
Aſterion. lxj.
Leporis pes. lxij.
Dictamnum. lxiij.
Solago maior. lxiiij.
Solago minor. lxv.
Pæonia. lxvj.
Periſtereon. lxvij.
Brionia. lxviij.
Nymphæa. lxix.
Criſſion. lxx.
Iſatis. lxxj.
Scordion. lxxij.
Verbaſcus. lxxiij.
Heraclea. lxxiiij.
Chelidonia. lxxv.
Solatrum. lxxvj.
Senecion. lxxvij.
Filix. lxxviij.
Gramen. lxxix.
Gladiola. lxxx.

Roſmarinum.	lxxxj.	Oleaſtrum.	cvij.
Paſtinaca ſyluatica.	lxxxij.	Lilium.	cviij.
Perdicalis.	lxxxiij.	Tithymalus.	cix.
Mercurialis.	lxxxiiij.	Carduus ſyluaticus.	cx.
Radiolum.	lxxxv.	Lupinus montanus.	cxj.
Aſparagus.	lxxxvj.	Laterida.	cxij.
Sabina.	lxxxvij.	Lactuca leporina.	cxiij.
Canis caput.	lxxxviij.	Sicydes agria.	cxiiij.
Eruſcus.	lxxxix.	Cānabis ſyluatica.	cxv.
Millefolium.	xc.	Piganon agrion.	cxvj.
Ruta hortenſis.	xcj.	Heptaphyllon.	cxvij.
Mentaſtrum.	xcij.	Ocimum.	cxviij.
Ebulum.	xciij.	Apium.	cxix.
Pulegium.	xciiij.	Hedera chryſacāthes.	cxx.
Nepeta.	xcv.	Menta.	cxxj.
Peucedanus.	xcvj.	Anethum.	cxxij.
Inula campana.	xcvij.	Origanus.	cxxiij.
Cynogloſſa.	xcviij.	Semperuiuens.	cxxiiij.
Saxifraga.	xcix.	Fœniculum.	cxxv.
Hedera nigra.	c.	Eriphyon.	cxxvj.
Serpullum.	cj.	Symphytum album.	cxxvij.
Abſinthium.	cij.	Petroſelinum.	cxxviij.
Saluia.	ciij.	Braſſica ſyluatica.	cxxix.
Coriandrum.	ciiij.	Baſilica.	cxxx.
Cerifolium.	cv.	Mandragora.	cxxxj.
Siſymbrium.	cvj.		

FINIS

HERBARVM SINGVLORVM SIGNORVM ZODIACI DEMONſtratio, necnon & ſtellarum errantium, quæ quid poſſit.

ARIETIS ELELISPHACOS. I.

PRíma herba Eleliſphacos multas virtutes habet, íd eſt, ad ſanguinis reiectionem, ad phthiſicos, ad matricis recurſionem, & ad alías paſſiones ípſius.

¶Ad ſanguinis reiectionẽ, tribus cyathís ſucci eius ad/miſcetur mellis attici vncia vna, & ieiuno dabitur potui, & mox ſtatuetur ſanguis.

¶Phthiſicis conficiũtur catapotia ſic: croci coricij, id eſt, cilícis drachmas quíq;, ſpicæ nardí drach. ii. myrrhę troglodyticę drach. iiii. Eleliſphaci ſeminis torrefacti drach. iiii. piperis lõgi drach. ii. ſucco Eleliſphaci colliges & facies catapotia, & dabis manè ieiuno tria, & veſperi tría: voratis catapotiis, aquę calidæ cyathi bini mox bibentur.

¶Ad matricis paſſiones, id eſt, ſyroſin & rheumatiſmũ, & alías paſſiones eius acopum conficies ſic: capparis radicis corticis drach. xii. hederæ nígræ ſeminis drach. viii. myrrhę albæ fructus drach. iiii. myrrhę troglodyticę drach. ii. tuſa creta'q; ſucco Eleliſphaci colliges, & facis catapotia ſcrupulorum ternorum, & dabis manè ieiuno vnum, & veſpęrè vnum.

¶Item ad matricis paſſiones, id eſt, ſyroſin, & rheumatiſmum, & dolores acopum conficies ſic: cæræ albæ drach. xii. medullæ ceruinę drach. ix. roſę ſiccæ drach. iiii. anſerinæ adipís drach. vi. ſucci Eleliſphaci cyathos quatuor, ſicca quęq; tũdes & cernes, cętera lento igni ſolues: ſuccum verò coques donec quarta pars eius cõſumatur: repones in vaſe ſtamneo. Vtetur autem ſic: perungat matricem diligenter: quòd ſi dolor intolerabilis fuerit, Eleliſphacũm cum radicib9 ſuis in aqua multa decoques, & in balneo aut ſemi/cupio facies mulierem in aqua ipſa ſedere.

¶Malagma ex radicibus Eleliſphaci ad renum dolorẽ, lienoſos, & iſchiadam conficitur ſic: cæræ drach. viii. ammoniaci guttæ drach. xvi. galbaní drach. viii. cedriæ drach. xviii. adipis taurinæ drach. xiiii. radicum Eleliſphaci ſiccarũ drach. xxxii. ſicca quæq; tũdes, & cernes, & commiſces cũ his quæ liquefeceris & colaueris. Prodeſſe autem poteſt ſuprà ſcriptũ acopum etiam ſupraſcriptis paſſionibus.

TAVRI Periſtereon orthos. II.

SEcũda herba Periſtereõ orthos, cui⁹ virtutes ſunt ĩcredibiles. Nã oculoꝝ paſſiões deſperatas ĩtra triduũ curat ſecũdũ cõfectionẽ.

¶ Ad oculorũ vehementẽ dolorẽ, & tumores, & omnẽ epiphorã vteris infrà ſcripto collyrio: croci drach. xiiii. amuli drach. ii. glaucii drach. xvi. tragacanthæ drach. iiii. ouorum trium album teres diligenter cum ſucco περιστερεῶνος ὀρθοῦ, & commiſces, & facies collyria quibus vtaris.

¶ Ad omne autem rheuma coques herbã Periſtereona cum radicibus, & vteris eius fomentis, & mox curaberis.

¶ Ad leucomata, & ſuffuſiones, & deſperatas oculorum paſſiones cõficies hierã ſic: opopanacis drach. ii. lycii indici drach. ii. hęmatitis drach. iiii. croci drach. iiii. amuli drach. ii. glaucii drach. vi. tragacanthę drach. ii. piperis albi drach. ii. opobalſami drach. ii. mellis drach. iiii. Periſtereonis herbæ radicis tuſæ cretæ'q; vnciam, fellis capræ. drach. iii. Periſtereonis herbæ ſucci cyathos tres, ſicca quæq; humectis cõmiſces, & vteris. Hæc compoſitio ſupradictas paſſiones intra triduum ſanas reddit.

¶ Pterygia quoq;, & ſycoſes, chalazia, & his ſimilia vno die curat. Non eſt meum hic diuinæ maieſtatis laudes dicere, ſed experimento cognoſces.

GEMINORVM Periſtereon ὕπτιος. III.

TErtia herba Periſtereon hyptios, cuius ſucco medicamentũ aptiſſimum ad cancromata conficitur ſic: croci vnciam. i. ſemis, roſæ ſiccæ vnciam. i. meliloti pontici vnciam. i. ſemis, & ſcrupula ſex, aluminis ſiſſi vnciam vnam: hæc teres, cernéſque diligenter, & admiſces his Periſtereonis herbę ſucci ſextarios quatuor, & coques in olla noua vſq; eo donec mellis craſſitudo ſit, & vteris. Curat etiã in ore omnes paſſiones.

CANCRI Symphytos. IIII.

QVarta herba Symphytos. Huius & radix, & succus multas habet virtutes. Radix quidem ipſius vulnera, & præciſos neruos glutinat ſic: cerę vncias. vij. medullę ceruinæ vnciam vnam, mãnæ thuris vnciam vnam drach. ii. meliloti attici drach. vi. croci drach. ii. reſinę terebinthinæ vncias. ii. drach. ii. Symphyti radicis tuſæ cretæ'q; vncias. iiii. olei roſacei vncias. iii. ſicca humectis miſce, & vtere.

¶ Ad pectoris rheumata, id eſt, arterias, & venas, & ſanguinis reiectionem Symphyti ſucco trochiſc⁹ cõficitur huiuſmodi: apii ſeminis drach. vi. aniſi drach. iiii. croci drach. iii. acori radicis vnciã drach. ii. miſcens cum ſiccis facies trochiſcos drachmarum ſingularum, & dabis patienti vnum ieiuno manè: ſiſtit enim mulieribus ſanguinis profluuium.

¶ Ad oculorum rheumata, & ἀναβρώσεις Symphyti ſucco collyrium conficit̃ huiuſmodi: pſimmythii vnciã vnã, ſpicę nardi drach. iiii. croci drach. ii. meliloti vnciam vnam, cumini drach. iii. Symphyti ſucco admiſce, & factis collyriis vtere.

LEONIS Cyclaminus. V.

QVinta herba Cyclaminus. Huius quidem folium inutile eſt, radix verò admirabilis. Eſt enim madida vt facilè poſſit ex ea ſuccus exprimi: huius ſuccum & mel æquis ponderibus ſi miſceas, & naribus inijcias, capitis morbum, & phlegmata expurgabit.

¶Tuſa radix ſicca & cribrata, & melli, & lycio indico ęquis pōderibus admixta, narium vulnera celerrimè curat, ſimiliter & veretri: & oris dentes etiā confirmat, qui moti fuerint: menſtrua mulieribus ſine difficultate deducit: conceptum protrahit, ſi medicamentū lana conuolutū ſupponatur.

¶Facit etiam ad aurium paſſiones. Conficitur autem medicamentum ſic: cæræ vncias. vii. & drachmas. iiii. reſinæ terebinthinæ vncias. v. ſpumæ argenti vncias. iii. Cyclamini radicis tuſæ & cretæ librā. i. & drach. duas, olei veteris vncias. v. ſicca quæq; cum humidis miſces, & vteris. Hęc virtus ſtrumas, parotidas, apoſtemata, furunculos, & omnia duriſſima ſoluit, ſuppurationem rumpit: cúmq; aperuerit, vteris medicamine illo, melle & lycio confecto. Hoc enim & purgat, & complet, & cicatricem ducit.

VIRGINIS Calaminthes. VI.

SExta herba Calamīthes virtutē habet valde mirabilē. Cōficitur autem medicamētum, quod accipiet pſimmythij quantum volueris: deinde admiſces oleum roſaceum. & Calaminthis ſuccum menſuris paribus donec in modum mellis efficiatur, & ſuperinductum, combuſturas ſanat. Admirabile autem eius hoc eſt, quia neq; cicatrix apparet, & capillos euocat. Arcebit autem mirificè & ignem ſacrum. Similiter autem ex æquo cum oleo roſaceo ſi miſceas ſuccum nepetæ, & febricitantem perungas, ſanabis. Si autem cimolię, & alces par pōdus in ſpiſſitudinē mellis efficias, & caput dolenti in frontem inducas & hemicrania, mox ſedabis dolorem.

LIBRAE Scorpiurus. VII.

SEptima herba Scorpiurus, cuius ſint genera duo, quę quidē de folijs cognoſci non poſſunt. Vna adfert fructum cyaneum, ſimilem vuę nigrę: ſchema vtriuſque ſimile, & color ſimilis myrto. Virtutes habent diuerſas. Cyaneę ſuccus & de fructu, & de folijs exprimitur. De folijs catapotia cōficiūtur hydropicis ſic: cnici fructus drachmas. iiii. aloes drach. viii. ſcammoniæ drach. i. cocci cnidii drach. ii. Scorpiuri ſucco commiſces, & facies catapotia drachmiæa. Ex his incipienti hydropico dabis drachmas ſingulas: deſperatis valde drachmas binas.

¶De ſucco verò fructus eius catapotia conficies elephantioſis ſic: colophonii drach. iiii. ſucci meonos drach. vi. myrti nigræ drach. iiii. nardi ſtactes drach. vi. æris illyricæ tuſæ cretæ'q; drach. xii. Scorpiuri ſucco cōmiſces, & facies trochiſcos drachmięos. Ex his dabis incipienti elephantiaco drachmas

chmas ſingulas, periclitantibus drachmas binas.

¶Lūbricos habenti dabis drachmæ dimidiū, & purgabis eū ſine periculo.

¶De radicibus Scorpiuri cataplaſma cōficitur hydropicis, & lienoſis, & ad omnes interiores paſſiones, quod æquè & lumbricos eiicit, cuius confectio hæc eſt: erui tuſi & creti diligenter drach. l. cęræ drach. cxx. reſinæ terebinthinæ drach. xxx. cedriæ drach. lxxx. Scorpiuri radicum tūſarum & cribratarū drach. ccc. ſicca quæq; humectis commiſces, & vteris.

¶Altera herba Scorpiurus vtiliores habet virtutes. A feris & à ſerpētibus facilè liberat illos, qui à leuioribus percutiuntur, hoc eſt, ſcorpionibus, ſphalangionibus, ſcolopendris, & marinis beluis venenatis, quibus de ſucco foliorum trochiſcus conficitur huiuſmodi: dauci ſeminis drach. viii. cumini lati drach. vi. aut. xvi. raphani ſeminis drach. iiii. tritis cretisq; admiſces ſuccum, & facies trochiſcos drachmięos: túmq; dabis binos ex nigri vini cyathis quaternis.

¶Ad aſpidis percuſſum de fructus herbæ ſucco trochiſcus conficitur huiuſmodi: rutę agreſtis ſeminis drach. xj. petroſelini ſeminis drach. xx. pulegü floris drach. ix. tritis cretisq; admiſces ſuccum, & facies trochiſcos drachmiæos. Cum quis percuſſus fuerit dabis ei trochiſcum vnum, in aceti ex ſcylla confecti cyathis binis, & cogis eum currere.

¶Vnguentū cōficies ſic: medullę ceruinę. ℥. vncias. p̃. vj. ſucci de ſemine herbę Scorpiuri. ℥. vncias. p̃. vj. galbani. ℥. vncias. p̃. vj. olei veteris. ℥. vncias. p̃. vj. Hoc ſi quis vnctus fuerit, licet īter ſerpētes dormiat, nō pcutieť.

¶Aduerſus morſum beſtiarum, id eſt, hyenæ, lupi, vrſi emplaſtrū ex radicibus conficiatur huiuſmodi: cęrę drach. cxx. galbani drach. xl. panacis drach. xl. ſtercoris columbini tuſi cretiq; drach. xxiiii. reſinæ terebinthinę drach. xxx. medullę ceruinę drach. xl. olei veteris drach. lxx. herbę Scorpiuri radicis tuſæ cretæ'q; drach. lxxx. ſicca quęq; humidis cōmiſces, & vteris. Facit hęc compoſitio aduerſus marinorum animalium venena.

SCORPII Artemiſia. VIII.

OCtaua herba Artemiſia, ſuccus eius in plenilunio, Sole in ariete cōſtituto, magnas vtilitates habet. A quartanis enim & tertianis liberat, ſi ſuccū æqua menſura cū oleo roſaceo miſceas, & pungas.

¶Ad lunaticos autem trochiſcus ex ea conficitur ſic: hyoſcyami ſeminis drach. vi. ireos illyrices tuſę cretę'que drach. iiii. reſinę colophoniæ drach. ix. lathyridos drach. ii. Artemiſiæ ſucco commiſces, & facies trochiſcos drachmięos, & repones: cúmq; volueris vti trochiſcum vnum ſolues in cyatho lactis aſinini, & perunges ſicuti & quartanarios.

¶Fit autem ex eadem Artemiſia & acopum ad neruorum paſſiones ſic: cęrę drach. xl. adipis anſerinę drach. xii. medullę ceruinæ drach. xx. galbani drach. xvi. crocomagmatos drach. xii. ireos illyrices tuſæ cretę'q; drach.

xv.

æv.irini olei drach.xx.olei veteris drach.xxiiij.herbę Artemiſiæ ſucci cyathi.p̄.vj.trita admiſces,& coques donec ſpiſſa fiat ſubſtãtia.Hęc cõpoſitio facit & ad partes corporis quæ valde torpeſcunt.

¶De radicibus Artemiſiæ conficitur & malagma ad matricis recurſionẽ, & neruorum vexationem, & paralyſin ſic: cæræ drach. cxx. reſinæ terebinthinæ drach. xl.xylobalſami tuſi cretique drach.xii. galbani drach. xii.ammoniaci thymiamatis drah.xviij.radicis Artemiſiæ tũſæ cretæ'q; drach.xl.cedriæ drach.xxxij.ſicca quæq; cum humectis miſces & vteris.

¶Si coquas Artemiſiam herbam,& ſedeat mulier ſuper eius vaporem,ſtrícturam matricis habens(quod malum Græci πνιγμὸν dicũt) & carcinoma, curabitur.

SAGITTARII Anagallis IX.

BOna herba Anagallis.Hui9 ſunt genera duo,rubeum,& cyaneũ. in folijs tantummodo habet vtilitatem. Anagallidis itaq; herbæ cyaneæ ſuccus commixtus melli pari pondere, & infuſus naribus, phlegma ducit,ſimiliter & dentium dolores ſedat.

¶Sin verò cum oleo roſaceo eiuſdem Anagallidis ſuccũ melle & lycio indico,& acri aceto miſceas,& des mulieri vt faciem ſibi vngat,claram & tenſam ſibi efficiet faciem.

¶Anagallidis ruffæ ſuccus cum melle mixtus ἐπιληπτικοῖς, & alienatis in nares iniectus,ſalutem reſtituit.Hę enim paſſiones eadem multa quidem habent: ſed in hoc differunt, quòd ἐπιληψία ſine febri eſt,alienatio autẽ cũ febri.Quæ paſſio tunc fit maximè,cum frigore cõtraxerit, & aſtrinxerit μήνιγγα: & abundantia humoris oppreſſus ſpiritus, meatum facilem non habens,tunc demum mentis errores, & inſaniam faciet. Anagallidis itaq; herba natura acerrima iniecta naribus, ſanos efficit.

¶Vnguentum quoque conficitur ex ipſa, quod tollat è facie pholidas, & lentigines, & ἰόνθους, & ſubitas maculas nigras,quas Græci ἄλφους vocant, cui9 compoſitio hæc eſt:alcionij drach.iiij.pumicis cocti drach.viij.gallarum aſianarũ drach.ix.lycij indici drach.xij.iris illyricę drach.xxiiij.mellis amari drach.viij.Anagallidis herbæ ſucci drach. xx.Hæc ſimul commixta & ſubacta repones in vaſculo ſtamneo, & quando curabis,prius locum nitro & aqua abluito,& ſic oblini.

CAPRICORNI Lapathus X.

DEcima herba Lapathus paucarum admodum virtutum eſt,ſed vtiliſſimarum.Huius ſuccum ſi quis terat cũ cyclamino,& perungat corpus,à feris non contigetur:nam canes eum etiã fugiẽt.

¶De radicibus Lapathi ad canis morſum cõficitur medicamentum ſic:cęræ drach.viij.reſinæ pituinæ drach.xx. galbani drach. xij.adipis porcinæ drach.xij.Lapathi radicum tũſarum & cretarum drach. xxx. ſtoracini vnguenti drach.xx. cõmiſces ſimul, & vteris etiã aduerſus canis rabidi morſum:

ſum: ſed dabis prÆterea ſucci Lapathi dimidiũ cyathum diurnum per dies ſeptem. Quòd ſi ὑδροφόβος factus fuerit, & ſuccum bibere noluerit, inijcito eum miſcens ſenas cotylas olei & mellis, & miraberis effectum.

AQVARII Dracontea. XI.

VNdecima herba Dracontea, ab aliquibus marathrum dicitur. Huius ſucco oblitus quis, à ſerpentibus non mordebitur.

¶Morſus à ſerpente ſuccum draconteæ bibere debet, mixtum cum vino æquabili menſura, & currat quantum poteſt coactus, & mox liberabitur. Menſuram dandæ potionis iuxta virtutem ſerpentis ęſtimabis.

¶Cõficitur & hygra ad oculorum caliginẽ ſic: cadmiæ botryitidos drach. ix. pſimmythij drach. iiij. dactylorum oſſium combuſtorum drach. xv. χαλκοῦ κεκαυμένου drach. ij. lycij ĩdici drach. ii. mellis amari drach. ij. admiſce ſuccum Draconteæ, & tere donec ad mellis craſſitudinem perueniat.

PISCIVM Ariſtolochia. XII.

DVodecima herba Ariſtolochia. Huius ſunt genera duo, maſculinum, & fœmininum: & quidẽ fœmina clematitis dicitur, aſtragalotis maſculus, & quidem à fœmina incipiam. Hæc adfert fructum in modum mali, cuius ſucco hygra conficitur ad ſuffuſionem oculorum, & ad glaucomata ſic: cadmiæ botryitidos combuſtæ, & extinctæ vino falerno, & lotæ drach. viij. χαλκοῦ κεκαυμένου drach. iiij. ſtibij drach. vj. piperis albi drach. ij. mellis attici drach. iiij. lycij ĩdici drach. iiii. his tritis cretisq; admiſce tantũ ſucci vt efficias craſſitudinem mellis: cũ'que curare cœperis, nitro prius inunge: nunquam oleo vtaris.

¶De foliorum verò ſucco vnguentum conficitur, quod claritatem, & candorem faciei præſtet: & aufert etiã vitiligines, & maculas nigras, quas Gręci ἀλφομέλανας vocãt, ſic: ellebori candidi drach. iiij. terrę chiæ drach. xx. iris illyricæ drach. xl. mellis amari drach. viij. lycij indici drach. viij. tritis cretisque admiſce tantum ſucci vt efficias craſſitudinem mellis.

¶De radicibus Ariſtolochiæ collyriũ cõficitur ad cœlomata, ad bothria, ad ſordida vlcera oculis innata: ipſum enim & mundat, & complet: cadmię botryitidos drach. xv. thuris drach. viij. croci coricij drach. v. Ariſtolochię radicis tunſę cretę'que drach. xiiij. cumini drach. xij. commiſces omnia vino ammineo.

¶Ad vlcera quoque chironia, & ſordida, quæ cicatricem obducere nõ poſſunt, propter rheumatis ſaniem diutiſſimam, medicamẽtum cõficitur huiuſmodi: cæræ drach. xx. galbani drach. xx. mannæ thuris drach. xl. reſinæ terebinthinæ drach. xl. ἰοῦ drach. xl. Ariſtolochiæ radicis tuſæ, cretę'que drach. lxxx. olei veteris drach. lx. ſicca cunctis commiſces, & vteris. Hoc medicamentum mixtum cum roſaceo olęo & melle, narium, & oris vulnera percurat. Similiter & aurium, & veretri paſſiones, & ani.

¶Aſtragalotidis autem Ariſtolochiæ foliorum ſucco trochiſcus confici/tur ad pectoris vlcera, ex quibus phlegma, & pus egeritur: purgat enim, & cicatricem ducit: croci drach. xxiiij. caſiæ fiſtulæ drach. vj. bdellæ drach. xij. erui drach. xij. amygdalæ amaræ purgatæ drach. viij. tunſis, cretiſque admiſces ſucci quantum ſufficiat, & facies trochiſcos drachmiæos. Ex his dabis manè vnum, & veſperi eunti cubitum, vnum.

¶De mali autem ſucco trochiſcus conficitur ad calculoſos, & ad ψωρίας veſicę, & ad eos qui cum dolore minimũ meient, & ad eos qui cum ſangui=ne meient: petroſelini macedonici ſeminis drach. xiiij. rutę ſeminis drach. xiiij. dauci ſeminis drach. xiiij. coſti drach. xviij. piperis drach. j. iris illyri=cæ drach. iiij. mellis attici drach. xij. tritis cretiſque admiſces, & facies tro=chiſcos ſingularum drachmarum. Ieiuno dabis vnum ex vini candidi cy/athis tribus. Hoc lapides ſoluit, & vulnera purgat, & cõplet ĩtra dies nouẽ.

¶De radicibus verò Ariſtolochiæ malagma conficitur ad ſtrumas, & pa=rotidas, & ἀθερώματα, & σατώματα, ſic: cæræ drach. cxx. reſinæ terebin/thinæ drach. xl. galbani drach. xiiij. guttę ammoniacę drach xij. Ariſtolo=chię radicis tũſę drach. lxxx. cedrię drach. lx. ſicca quęq; humectis miſces & vteris. Hęc virtus, duriſſima ſpargit, humores collectos rũpit. Cũ ape/ruerit admiſces ei herbæ clematitis ſufficientem modum: hæc enim & ſa/nat, & purgat vlcera. ¶Manifeſtata eſt ſingulorũ ſignorum herbarũ vir/tus: neceſſarium duxi & ſingularum ſtellarum herbas tradere.

VIRTVTES HERBARVM

uniuſcuiuſq; ſeptem planetarum.

SOLIS Heliotropion. I.

OMnium prima herba eſt Heliotropion. Et quidem ſunt multa genera Heliotropiorum, ſed ex his omniũ vtiliſ/ſima eſt quæ dicitur Cicorion. Huius ſuccus cum roſa=ceo oleo miſcetur, & fit vnctio cardiacis aptiſſima. Ter=tianas etiam, & quartanas ſanat, capitis dolorem ſedat, ſi ſuccum & oleum æqua menſura miſceas.

¶Conficiuntur autem de radicibus catapotia ad cardiacos, & ad ſtoma/chicos, qui vexati cibum ſumere non poſſunt. Hæc cum acceperint facilè cibos digerunt: ſpicæ nardi drach. viij. meliloti drach. xiiii. croci drach. xii. σχοίνου ἄνθους drach. vi. Heliotropii radicis tuſæ cretæ'que drach. xxiiii. commiſces vino vetuſtiſſimo & melle, & facies trochiſcos drachmarum ſingularum: & dabis cardiacis quidem cum aqua, ſtomachicis cum vino.

LVNAE Aglaophotis. II.

SEcunda herba Lunæ Aglaophotis. Hæc vel maximè in Arabia, & Syria gignitur. Patitur hæc ſimilitudine Lunæ: creſcente enim Luna & hæc creſcit: minuente, minuitur. Eſt verò ad multa vtiliſſima: ſed minuente ipſa, ſi ſucco eius cum oleo roſaceo mixto, tertianariũ vel quartanarium perungas, indubitanter liberabis. Radicem autem ſi lunatico alliges, ſoluetur paſſio. Si quis à dæmone tenebitur, incẽſis radicibus Aglaophotidis pro thymiamate ſuffiatur, & mox dæmon fugabitur.

¶ Illud planè obſeruandum, ne Luna creſcente vngas, aut ſuffias: quia creſcit paſſio. Nauigantes ſi tempeſtatem patiantur, radices pro thymiamate incendant, & ſedabitur tempeſtas.

¶ Conficitur autem de radicibus creſcentis, & decreſcentis herbæ medicamentum, ipſis viribus & ponderibus ſicuti & clematitis ariſtolochię. Decreſcentis radix facit ad ſtrumas, & omnia naſcentia, & hyperſarcomata. Creſcentis autem ad explenda, & ſananda vulnera. Intelligere autem prudens potes, quòd diuerſitate vſus omnis paſſio corporalis necnon & animę, per prædictum vſum poteſt & creſcere, & minui.

SATVRNI Semperuiuum. III.

TErtia herba Saturni Semperuiuum vocatur. Hæc ſola coquitur & colatur, cuius virtutem oſtendam. Succus eius debet habere mellis craſſitudinem, & faciet ad podagram frigidam, & calidam: eſt enim calida & frigida. Quæ differentia hinc intelligitur, quòd calida frigidis medicaminibus deletur, frigida verò è diuerſo. Cum cognoueris diuerſitatem paſſionis, ad calidam quidem roſaceo oleo ſuccum commiſces, & oblines loca delentia: ad frigidam myro ſyriaco vteris. Sin autem validus dolor acciderit, ad frigidam admiſces caſtoreum: ad calidam, ſuccum artemiſiæ.

IOVIS Eupatorium. IIII.

QVarta herba Iouis Eupatorium, quam alij Dactylum dicũt. Huius ſuccus confectus in catapotijs, facit ad lethargicos, quorum cõpoſitio hęc eſt: νάρδου στάχυος drach. ij. caſię drach. iiij. opopanacis drach. ij. liguſtici drach. viij, melãthij drach. iiij. tunſis cretiſque admiſces ſuccum Eupatorii, & fac catapotia hemidrachmiæa, & da in aquæ calidæ cyatho vno. Et ſi ſuccum ipſum miſceas cum roſaceo oleo, & vngas lethargicum, ſaluabitur.

¶ De radicibus Eupatorij conficitur trochiſcus ad ſanguinis eruptionem, & dyſenteriam, & vulnera, & omnem paſſionem vẽtris, cuius compoſitio hæc eſt: myrti candidæ drach. ij. rhus ſyriaci drach. xxiiij. radicum Eupatorij tunſarum drach. xxiiij. maligranati corticis tunſi drach. xxviij. gallarum aſianarum drachmas. vj. tunſa cretaque commiſce vino auſtero, & fac trochiſcos drachmiæos. Dabis autem trochiſcum vnum febricitanti

ti ex aqua calida: non calenti ex vino auſtero. Statuit etiam ſtatim ſanguinẽ profluentem ventris. Amplius vno trochiſco ne dederis, ne iterum quęras quemadmodum ſalues ventrem.

¶ Conficitur de radicibus etiam collyrium ad leucomata, & pterygia, & onychidas, & his ſimilia hoc modo: lapidis hæmatitis triti & loti drach. vi. cadmiæ botryitidos tritæ & lotæ drach. iiii. μολύβδου κεκαυμένου drach. iii. myrrhæ troglodytices drach. iiii. croci drach. ix. radicũ Eupatorij tunſarũ drach. xxiiii. cumini drach. viii. ex vino auſtero confice, & vtere. Hoc collyrium tollit πτώπια, & omnem liuorem, & impetigines, & nigras cicatrices candidas efficit.

MARTIS Peucedanus. V.

QVinta herba Martis Peucedanus. Huius ſuccus vtilis eſt aduerſus morſus ſerpentium in hunc modum confecto acopo: medullæ ceruinæ drach. xl. ſanſuci drach. xii. cyperi drach. viii. galbani drach. iiii. reſinæ terebinthinę drach. vi. cæræ drach. xl. olei veteris drach. xvj. ſucci Peucedani drach. lx. tere, & coque donec mellis fiat craſſitudo. Hoc acopo perũctus quiſq; non mordebitur: ſi autem prius percuſſus fuerit, & ſic vnctus curabitur.

¶ Catapotia etiam conficiuntur è ſucco Peucedani aduerſus morſus ſerpẽtiũ ſic: amomi drach. viij. coriãdri ſeminis drach. xvj. myrrhæ drach. viii. cardamomi drach. xvj. *In alio exemplo*: Mellis attici drach. xx. cõmiſce ſucco & fac catapotia drachmiæa: & da ex nigri vini cyathis. iiii. & coge currere.

¶ Ad auriginẽ trochiſcus de radicibus Peucedani cõficitur, qui curat etiã hydropicos: lapidis chelonitis tũſi cretique drach. viij. croci coricij drach. xij. ſatureię florũ drach. xxiiij. aloes drach. viij. ſilphij. drach. xij. lapidis hęmatitis drach. iiii. mellis amari drach. xx. radicis Peucedani tũſę drach. lx. tunſa creta'que commiſce vino tranſmarino & fac trochiſcos ſingularũ drachmarum: & dabis in vini tranſmarini cyathis tribus; febricitantibus verò in aqua calida.

¶ Medicamentum quoque cõficitur ad vulnera, & neruos præciſos vt intra triduum conglutinentur ſic: cæræ drach. lxxx. ſarcocollæ drach. xvj. reſinę ſiccæ drach. lx. thuris maſculi drach. xij. ſeui taurini drach. xiiij. caſtorei drach. viij. radicis Peucedani tunſę drach. lxxx. olei cilicij drach. xl. ſicca quæque humectis commiſce, & vtere.

VENERIS Panaces. VI.

SExta herba Veneris Panaces, à nobis πλοκαμῖτις appellata, ab aliquibus καλλίτριχος. Huius ſucci proprias, & magnas habent vires: radices quoque eius non minores. Panacis herbæ ſucco cum nardo mixto ſi quis capillos vnguat, nigri capilli in omne tempus perſeuerabunt, & ſpiſſiores & pulchriores fient.

¶Hygra etiam conficitur, quæ in oculis glaucoma inficiat: ſimiliter & λευκοφθάλμους μελανοφθάλμους faciat ſic: acaciæ nigræ drach. viij. miſyos drach. vij. ęris floris drach. j. χαλκοῦ κεκαυμένου drach. j. croci drach. viij. trita creta'que commiſce ſucco eius donec mellis craſſitudo efficiatur.

¶Vnguentum quoque conficitur ad omne corpus, vt odore & colore ſit optimo: ſanſuci drach. xvj. roſæ ſiccæ drach. j. cęræ drach. xl. pſimmythij drach. xij. amomi drach. viij. iris illyricæ drach. xl. meliloti drach. xx. olei hiſpani optimi drach. xl. Panacis ſucci ſextarium vnum, tunſa creta'q; humectis commiſce, & coque vſque ad craſſitudinem mellis. Hoc vnguentum etiam matricis omnes paſſiones curat. Hæ quidē virtutes ſucci ſunt propriæ: radicis autem vtilitates optimę.

¶Ex radice Panacis trochiſcus conficitur, quem ſi quis biberit, etiā ſi Circes venena ſumpſerit, nihil patietur malorum. Et ſi antè venenum acceperit, & pòſt trochiſcum biberit, ſtatim liberabitur: myrrhæ drach. vj. aloes drach. xiiij. corni ſeminis drach. xij. croci drach. viij. opopanacis drach. viij. *In alio exemplari ſic:* Opobalſami drach. viij. anethi ſeminis drach. xij. νάρδου σαντοῦ drach. ij. mellis attici drach. xx. Panacis radicis tunſæ drach. l. tunſa creta'q; commiſce vino mixto cum aqua marina, & fac trochiſcos ſingularum drachmarum. His qui non fuerint veneno læſi, dabis trochiſcos ſingulos in vini cyathis duobus. His autem quibus antè venenū datū eſt, trochiſcos binos dabis in vini cyathis ternis.

¶Emplaſtrum quoq; conficitur ad vulnera capitis, & vt capilli renaſcantur, quod eſt huiuſmodi: cedriæ drach. iiij. ſpumæ argenti drach. viii. mānæ thuris drach. xx. cæræ drach. lx. ἰοῦ drach. vj. olei veteris drach. ix. Panacis radicis ſiccę tunſæ'q; drach. cxx. ſicca humectis cōmiſce, & vtere.

¶Vnctio etiam conficitur ad mulieris faciem, vt in ea rugæ non ſint, & tēſa permaneat: tollit etiam ἐξανθήματα omnia, éſtq; huiuſmodi: lycij indici drach. l. mellis attici drach. viginti, ellebori albi drach. viij. aluminis ſciſſi drach. ij. meliloti drach. xl. Panacis radicis ſiccæ tunſæ'que drach. lx. aceti acris ſextarium vnum, tuſa creta'que commiſces, & coques vſque ad craſſitudinem mellis.

MERCVRII Flomus. VII.

SEptima herba Mercurij Flomus dicitur. Ex ſucco eius conficitur acopum, quo ſi quis perunctus fuerit & profectus in viam, laborem non ſentiet. Sin autem poſt laborem fuerit vnctus, mox ceſſabit labor, fitque hoc modo: ſanſuci drach. xij. medullæ ceruinę drach. xl. galbani drach. viij. olei hiſpani drach. xl. Flomi radicis ſiccæ tunſæ'que drach. lxxx. ſicca humectis commiſce & vtere.

¶Medicamentum quoque de radicibus conficitur, quod ſagittas euocet de corpore, quod eſt huiuſmodi: cæræ drach. lxxx. reſinæ terebinthinæ drach.

drach. xl. galbani drach. xx. olei hiſpani drach. xl. Flomi radicis tunſę cre/tę que drach. lxxx. ſicca humectis commiſces, & vtens.

HAbes in conſcriptione bene traditas tibi omnium paſſionũ curas. Nunc prudentiæ tuæ ſit conficere ſuprà dicta, & præcepta mea cuſtodire. Nec alicui indigno tradere hanc ſcripturã velis. Si enim ad multos imperitos hic liber fuerit diuulgatus, mirabilis medicinæ diſci/plina cõtaminari videbitur. Nam neq; diuerſa certamina diſciplinarum artis medicinę homines, neq; autorũ prudẽtiũ ſcripta diſcere contendunt, quę à tantis viris magno cum labore quæſita ſunt, vt facilè toto corpori ſalubritas inueniretur. Cum ergo tanta me Deus præceptis ſuis vouiſſet, gratias agebam tã facili ĩpetratiõe me oẽm curã recepiſſe. Percõtabar aũt ſi qua eſſet herba, vel genus lapidis, per quod poſſet homo immortalis pmanere: & Deus multa quidem herbarum, & lapidũ ſupra terrã genera eſſe dicebat, quæ ſi adepti fuiſſent homines, perpetuam vitam haberent: ſed fas non eſſe ſcientiam eorum homines cognoſcere. Cum enim paruum tempus vitæ ſortiti homines, leges neglegãt, & inſi diis mutuis animas ſuas pdere conentur, & manus contaminare tantis malis auidè ſtudeant, paruo tẽpore victuri, hi ſi prolixitatem tẽporis acceperit, nec DEO IPSI parcent.

FINIS.

I. ARIETIS Elelíſphacos. Fo.35.

AD ſanguinis reiectionem. pagina prima, linea xiij.
Ad phthiſicos. pag.j.lin.xvj.
Ad matricis recurſionem. pag.j. lin. xxi.
Itē ad συρμούς, & ἐξυμαλισμὸν matricis, & alias paſſiones eius. pag.j.li.xxvj.
Item aliud ad matricis paſſiones, ſyroſin, & rheumatiſmū & dolores eius intolerabiles. pag.j.lin.xxxj.
Ad renum dolorem. pag.j.lin.xxxiiij.
Ad lienoſos. pag. & lin. iiſdem.
Ad iſchiadam. pag. & lin. iiſdem.

II. TAVRI Periſtereon ὀρθός.

Ad oculorum dolorem vehementem. pag.ii.lin.iii.
Ad tumores oculorum. pag. & lin. iiſdē.
Ad epiphoram oculorum omnem. pag. & lin.iiſdem.
Ad rheuma. pag.ii.lin.vij.
Ad leucomata & ſuffuſiones. pag.ii.lin.ix.
Ad oculorum deſperatas paſſiones. pag. & lin.iiſdem.
Ad pterygia. pag.ii.lin.xvi.
Ad ſycoſes. pag. & lin.iiſdem.
Ad chalazia. pag. & lin.iiſdem.

III. GEMINORVM Periſtereon ὕπτιος.

Ad cancromata. pag.ii.lin.xx.
Ad oris vitia omnia. pag.ii.lin.xxiiii.

IIII. CANCRI Symphytos Conſolida.

Ad vulnera, & neruos præciſos conglutinandos. pag.ii.lin.xxvii.
Ad pectoris regmata, id eſt, arterias, & venas, & ſanguinis reiectionem trochiſcus. pag.ii.lin.xxxvii.
Ad oculorum ῥήγματα, & anabroſes. pag.ii.lin.xxxvii.

V. LEONIS Cyclaminus. Fo.36.

Ad caput purgandum. pag.i.lin.v.
Ad vulnera narium. pag. & lin.iiſdem.
Ad menſtrua deducēda. pag.i.lin.viii.
Ad conceptum protrahendum. pag.i.lin.ix.
Ad aurium paſſiones. pag.i.lin.x.
Ad ſtrumas. pag.i.lin.xiiii.
Ad parotidas. pag. & lin.iiſdē.
Ad apoſtemata. pag. & lin.iiſdem.
Ad furunculos. pag. & lin.iiſdem.
Ad omnia duriſſima ſoluenda. pag. & lin.iiſdem.
Ad ſuppurationem rumpendam. pag.i.lin.xv.

Virginis.

VI. VIRGINIS Calaminthes Nepeta.
Ad combuſturas ſanandas. pag.i.lin.xxii.
Vt cicatrix combuſturarum non appareat. pag.& lin.iiſdem.
Ad capillos euocandos. pag.i.lin.xxiii.
Ad ignem ſacrum. pag. & lin.iiſdem.
Ad febres. pag.i.lin.xxv.
Ad capitis dolorem. pag.i.lin.xxvi.
Ad hemicrania. pag.& lin. iiſdem.
VII. LIBRAE Scorpiurus.
Ad hydropicos incipientes. pag.j.lin.xxxv.
Ad hydropicos deſperatos. pag.ij.lin.xxxvj.
Ad elephantioſos incipientes. pag.j.lin.xl.
Ad elephantioſos periclitantes. pag.ij.lin.j.
Ad lumbricos. pag.ii.lin.ii.
Ad hydropicos. pag.ii.lin.iii.
Ad lienoſos. pag.& lin.iiſdem.
Ap omnes interiores paſſiones. pag.ii.lin.iiii.
Ad lumbricos eiiciendos. pag.& lin.iiſdē.
Ad ferarum morſus. pag.ii.lin.viii.
Ad ictus ſerpentium leuiorum. pag. ii.lin.ix.
Ad marinas beluas venenatas. pag.ii.li.x.
Ad aſpidis percuſſum. pag.ii.lin.xv.
Vt quis,etiam ſi inter ſerpentes dormiat,non percutiatur.pag.ii. lin.xxii.
Ad morſum beſtiarum hyenę,lupi,vrſi. pag.ii.lin.xxiii.
Aduerſus marinorum animalium venena. pag.ii.lin.xxviii.
VIII. SCORPII Artemiſia.
Ad quartanas. pag.ii.lin.xxxi.
Ad tertianas. pag.& lin.iiſdem.
Ad lunaticos. pag.ii.lin.xxxiii.
Ad neruorum paſſiones. pag.ii.lin.xxxviii.
Ad partes corporis torpeſcentes. Fo.57. pag.i.lin.ii.
Ad matricis recurſionem. pag.i.lin.iiii.
Ad neruorum vexationem. pag.i.lin.v.
Ad paralyſin. pag. & lin.iiſdem.
Ad ſtricturam matricis. pag.i.lin.x.
Ad κριθινώματος curationem. pag.& lin.iiſdem.
IX. SAGITTARII Anagallis.
Ad caput purgandum. pag.i.lin.xv.
Ae dentium dolorem. pag.& lin.iiſdem.
Vt faciem candidam & tenſam habeas. pag.i.lin.xvii.
Ad

Ad epilepticos. pag.i.lin.xix.
Ad inſanos qui paſſione capitis alienantur. pag. & lin.iiſdem.
Ad φαλίδας, lentigines, & oẽs maculas de facie tollẽdas. pag.i.lin.xxvii.

X. CAPRICORNI Lapathus.

Ad morſum ferarum. pag.i.lin.xxxvi.
Ad morſum caninum. pag.i.lin.xxxvii.
Ad morſum canis rabidi. pag.i.lin.xl.
Ad hydrophobon. pag.ii.lin.ii.

XI. AQVARII Dracontea,

Vt à ſerpentibus non mordearis. pag.ii.lin.vi.
Ad percuſſum à ſerpente. pag.ii.lin.vii.
Ad caliginem oculorum. pag.ii.lin.x.

XII. PISCIVM Ariſtolochia.

Ad ſuffuſionem oculorum, & glaucomata. pag.ij.lin.xix.
Vt facies clara & candida ſit. pag.ij.lin.xxiiij.
Ad vitiligines & alphomelanas. pag.ij.lin.xxv.
Ad κοιλώματα oculorum. pag.ij.lin.xxix.
Ad βόθρια oculorum. pag.& lin.iiſdem.
Ad ſordida vlcera oculis innata. pag.ii.lin.xxx.
Ad vlcera chironia & ſordida. pag.ij.lin.xxxiiij.
Ad vlcera quæ cicatricem non ducunt. pag.& lin.iiſdem.
Ad narium & oris vlcera. pag.ij.lin.xxxix.
Ad aurium, veretri, & ani paſſiones. pag.ij.lin.xl.
Ad vlcera quę in pectore nata,
phlegma, & pus egerunt. Fo.38. pag.j.lin.ij.
Ad calculoſos. pag.j.lin.vij.
Ad pſoriaſin veſicæ. pag.j.lin.viij.
Ad eos qui cum dolore minimum meiunt. pag. & lin.iiſdem.
Ad eos qui cum ſanguine meiunt. pag.j.lin.ix.
Ad ſtrumas, parotidas, atheromata, & ſteatomata. pag.j.lin.xv.
Ad ſpargenda duriſſima, & humores collectos rumpẽdos. pag.j.lin.xviii.

INDEX

Herbarum Planetarum.

I. SOLIS Heliotropium.

AD cardiacos. pag.j.lin.xxxij.
Ad quartanas, tertianas, & capitis dolorem. pag.j.lin.xxxiij.
Catapotium ad cardiacos, ſtomachicos, & facilè digerendum cibos. pag.j.lin.xxxv.

II. LVNAE Aglaophotis.

Ad tertianarium, & quartanarium. pag.ij.lin.v.
Ad lunaticos. pag.ij.lin.vj.

Ad

Ad dæmonem fugandum. pag ij.lin.vij.
Ad ſedandam tempeſtatem. pag.ij.lin.ix.
Ad ſtrumas, χοιράδας, omnia naſcētia, & hyperſarcomata. pag.ij.lin.xiij.
Ad explenda & ſananda vulnera. pag.ii.lin.xiiii.

III. SATVRNI Semperuiuum.

Ad podagram frigidam, & calidam. pag.ii.lin.xx.
Ad vehementem podagram. pag.ii.lin.xxv.

IIII. IOVIS Eupatorium.

Ad lethargicos. pag.ij.lin.xxix.
Ad ſanguinis eruptionem, dyſenteriam, vūlnera. pag ij.lin.xxxvj.
Collyrium ad λευκώματα, pterygia, onychidas. Fo.39. pag.j.lin.iiij.
Ad hypopia, liuorem, & impetigines. pag.i.lin.ix.
Ad cicatrices nigras vt candidæ fiant. pag.j.lin.x.

V. MARTIS Peucedanus.

Ad morſus ſerpentium pag.j.lin.xiij.
Acopum vt quis à ſerpentibus non mordeatur: & ſi percuſſus fuerit, curetur. pag.j.lin.xviij.
Catapotium ad morſum ſerpentium. pag.j.lin. xix.
Ad auriginem & hydropicos. pag.j.lin.xxiij.
Ad vulnera, & neruos præciſos intra triduū cōglutinādos. pag.j.lin.xxx.

VI. VENERIS Panaces.

Ad pilos denigrandos, & vt ſpiſſiores, & pulchriores fiāt. pag.j.lin.xxxix.
Ad γλαυκώματα. pag.ij.lin. i.
Leucophthalmi melanophthalmi vt fiant. pag.ii.lin.ii.
Vnguentum vt corpus & colore, & odore ſit optimo. pag.ij.lin.v.
Ad matricis omnes paſſiones. pag.ii.lin.x.
Ad quantumuis mala venena, & ſūpta mala medicamenta. pag.ii.lin.xiii.
Ad vulnera in capite, & vt pili renaſcantur. pag.ii.lin.xxii.
Vt mulieris facies rugoſa non ſit, & tenſa permaneat. pag.ii.lin.xxvi.
Ad omnia exanthemata. pag.ii.lin.xxvii.

VII. MERCVRII Flomus.

Vt iter faciens laborem non ſentias. pag.ii.lin. xxxiiii.
Ad laborem ex itinere conceptum depellendum. pag.ii.lin.xxxv.
Vt ſagittæ, vel ſpinæ de corpore facile euocentur. pag.ii.lin.xxxix.

FINIS.

Folio.35.pagina poſteriori, verſibus xxxij. & xxxvij. in dictionibus rheumata.u.pro.g.perperam excuſa ſunt: numerus quoq; elenchi priorem harum dictionum falſò qui indicat, quinario ſi minuatur, verus erit.

ʒ. } ſignificat { Aſſem.
p̃. } ſignificat { Numero.

PLINIVS SECVNDVS
ad amicos de Medicina.

FRequenter mihi in peregrinationibus accidit vt propter meam, aut meorum īfirmitatē varias fraudes medicorum experirer: quibuſdam viliſſima remedia ingẽtibus precijs vendentibus: alijs ea quę curare neſciebãt, cupiditatis cauſa ſuſcipientibus. Quoſdam verò comperi hoc genere craſſari, vt languentes qui pauciſſimis diebus, vel etiam horis poſſint ſanari, in longum tempus traherent: vt & ægros ſuos diu in reditu haberẽt, & ſęuiores ipſis morbis exiſterẽt. Quapropter neceſſarium mihi viſum eſt, vndique valetudinis auxilia contrahere, & veluti in breuiarium colligere: vt quocũque veniſſem, eiuſmodi inſidias vitarẽ, & hac fiducia ſecurior iter ingrediar: vt ſciam ſi quis mihi languor acciderit, non facturos medicos ex me vel meis reditum, nec taxaturos incommodorum occaſionibus ſanitates. Ante omnia puto in promptu habenda quæ ſubitò deſiderata, difficilima videntur inuentu, ſicut oleum vetus: quod ſi ad manum non erit, celerrimè fieri poterit. Deferuefactum enim vel recentiſſimũ, & odorem, & vires vetuſtiſſimi præſtat. Et ſi fortè curatio exegerit aquam marinam in mediterraneo quæri, ſolicitudini locus non erit, ſi ita proſpiciatur: Duo enĩ ſalis ſextarij in quatuor aquę ſextarios miſſi, temperatiſſimam marini liquoris copiam faciẽt. Oxymeli verò facilè erit fieri, ſi in duobus cyathis mellis ſextarius aceti addito pulegio & ſalis modico, contemperetur. Polenta autem hoc modo fiet: ordeum aqua perfuſum vna nocte ſiccatᷓ: deĩde viginti libris ordei adijciũtur tres libræ lini ſeminis, coriandri ſelibra, ſalis acetabulum: tunc demũ hæc mixta torrentur, & mola frangũtur. Omnibus autẽ curationibus mel optimum eſt, in quo apes moriuntur, & lana ſuccida: ea bona eſt, quæ de ouis collo fuerit adtõſa. Cinerem auium, vel aliorum animalium deſideratum ſic fieri oportet: in ollam nouam mittitur auis, aut quodlibet aliud animal putaueris exurendũ: quod addito operculo circũlitoq; argilla, in furno feruenti torrebitur, ſpiramento permodicè facto. Gargarizationes verò omnes calidæ vtendæ ſunt ſicut & fomẽta, vt medẽdi ratio & vſus oſtẽdit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ANTONII BENIVENII De ABDITIS NONNULlis ac mirãdis morborũ & ſanationũ cauſis.

Hieronymus Beniuenius Ioanni Roſato Medico & Philoſopho. S.

CVM poſt inſperatam amantiſſimi fratris mortem (qua propterea quòd quicquid in me fugientis vitę ex tã multis miſerijs ac lãgoribus ſupererat vno illo niteretur, nihil mihi in terris potuit accidere grauius) eius perq̃ ſanè honeſtam & omni doctrinarum genere locupletem bibliothecam euoluerem, incidi in pleraq; eius ingenij monumenta: quæ ille, vt erat vir doctrina & ætate prouectior, ac multarum rerũ vſu & experientia pollens, cudebat quotidie. Lectitanti igitur ea mihi, ac ſæpius ob memoriam illius reuoluenti obtulit ſeſe interea libellus quidã, in quo vir ſummo & ſtudio & diligentia præditus, quæcunq; trigeſimum ſupra ſecundum iam annum medenti illi admiratione digna occurrerant, & ex quorũ cognitu vſus aliquis poſſet exiſtere, ſtudioſiſſimè prout quæq; acciderant ſcriptitabat. Delectatus ſum fateor nouitate ipſa rerum & varietate lectionis: meaſq; partes eſſe duxi, ea q̃libet impolita, & quæ tumultuaria quadam, vt videbantur, feſtinatione ex tempore potius effuſa, quàm à cura diligentius exarata, iterum autor relecturus eſſet, vtcunq; colligere, & in publicum dare. Ne ſi qua in his vtilitas, poſteris inuideretur, & vnà cũ autore periret. Nam cætera quæ de reliquis medicinæ partibus paulò accuratius ſcribebat, non mihi viſa ſunt ita maturuiſſe, quę in publicũ veniant. Sed ne hæc quidem quæ de pluribus mutilis alioquin ac variè interlitis vix eruere potuerim, ſine te, hoc eſt, ſine cuiuſpiam excellentis ingenij & doctrinæ viri conſilio & autoritate publicare auſim. Ne mihi indies exprobrẽt temeritatem meam, qui fratris mei viri alioquin eruditiſſimi informem abortiuum pro maturo & vndequaq; conſummato fœtu tollens, in patris dedecus & ignominiã prodere feſtinauerim. Feci igitur quod meũ erat, quod fraternus poſtulabat amor, quod publica ſuadebat vtilitas. Verùm niſi ad hoc noſtrũ officiũ accedat cura & diligẽtia tua, quibꝰ & errata mea, ſi qua forte in his colligẽdis retractãdiſq; admiſerim, ſedulò diſpungas, & fratris feſtinatã celeritatẽ ſicubi opus fuerit, tempeſtiuè matures, feci nihil. Vale.

Ioannes Roſatus Medicus & Philoſophus,
Hieronymo Beniuenio.S.

Legi amantiſſimi fratris tui libellum de abditis nõnullis ac mirandis morborum & ſanationum cauſis, opus varium, elegans, eruditum, & vt vno me verbo expediam, dignum tãto viro. Magnum profecto detrimentum, magna, vt mihi videtur, iniuria fieret, cum pręſentis, tum futuri ſæculi hominibus, ſi tantæ vtilitatis & eruditionis liber illis inuideretur. Ego quantum ad me attinet, officio functus ſum. Reliquum eſt vt nunc tandẽ per te liber ipſe prodeat in publicũ: ne, ſi domi contineatur diutius, magni criminis reus fias.
Vale.

ANTONII BENIVENII FLORENTINI MEDICI ET PHILOSOPHI DE ABDITIS NONNVLLIS AC MIRANDIS MORBORVM ET SANATIONVM CAVSIS.

De morbo quem vulgò Gallicum vocant. Caput primum.

NOuum morbi genus, Anno Salutis nonageſimo ſexto ſupra mille quingentos à Chriſtiana ſalute, non ſolũ Italiam, ſed ferè totam Europã irrepſit. Hoc ab Hiſpania incipiens, per Italiam ipſam primùm, tum Galliam cæteras'que Europæ prouincias latè diffuſum, mortales q̃plurimos occupauit. Incipiebãt enim puſtulæ genere diuerſæ in genitalibus membris, licet interdum ſed rarenter in capite, & inde per totũ corpus diffundebantur. Alijs quidem planę miniméque extantes: ſed ſcabræ tamen in ſuperficie, & colore ſubalbidæ: à quibus ſquamæ reſoluebantur, & caro ſub his corroſa apparebat. Alijs varis ſimiles, figura rotundæ: & ab his itẽ ſquamis leuioribus reſolutis ꝓminebat caro rubicundior, ex qua virulentia fetens & grauioris odoris profluebat. Nonnulli verò latioribus corripiebantur puſtulis, ſed quæ ſupra cutẽ non intumeſcerent, craſſiores ſquamas habentes: ex quibus etiã virulentia copioſior emanabat, & amotis ſquamis caro apparebat obſcurior ac ſubliuẽs, quæ inulcerata roderetur. Quartũ genus erat, quod ſubalbidis ſquamis amotis cicatrici ſimile remaneret, à quo profluens interdum ſanguis difficultatem ſanationis oſtenderet, & ſimilitudine ſiccam ſcabiem repręſentaret, cæteris omnino deterius: & licet minus eroderet, ſerpendo tamen varijs & intẽtatis inſidebat locis. Hoc aũt morbi genus plebem plurimũ ſeruos'que afficiebat. Ex nobilioribus verò paucos. Subſequebantur huiuſcemodi puſtulas, licet etiam interdum præcederent, articulorum dolores, qui non minori cruciatu torquerẽt, ac ſeneſcentibus iam puſtulis plurimùm inualeſcerent. Quòd ſi medicamentis cõpingentibus intrinſecum quis conaretur extrudere humorem, cõtinuò exortę puſtulę in gula & ore ægrotos malè habebant. Ex quo etiam nonnulli ob incuriam medentis, mortem obibant: aut, quod proximũ eſt, eroſis faucibus difficilimè ſanabantur. Has autem nos impetiginis eſſe genera, quas Græci λειχῆνας vocant, iudicauimus. Quem etiam morbum Plinius, quòd ex accepto oſculo mentum venaretur, mentagram appellauit. Huius verò & Celſus quatuor ſpecies eſſe dixit: rubricam ſcilicet & nigram: tum & quę ſerpendo procedit, & quæ item bullulas varis ſimiles habet. Materiam aũt harum puſtularum diuerſam quidem ſicuti & diuerſa ſunt genera, iudicamus. Interdũ enim acuta humiditas ſanguini mixta & erodẽs dominatur.

Interdum craſſior tenuiori parte abſumpta & ad atram bilem verſa. Nonnunquam etiam atra ipſa inſurgit bilis, quę ab acutiori humiditate non abſoluitur, & cutem perforans carnem erodit. Pari quoque modo exuſti humores ad naturam atræ bilis inclinantes efficiunt: qui ſi denſioribus occurrant membris, quæ perforare nequeant, figuntur ibidem, & dolores excitant vehementiores donec reſoluantur, aut tandem erumpant in puſtulas: quæ etſi alioquin fœdæ & ad ſaneſcendum difficiles, ſine vllo tamen dolore, vt atræ bilis natura eſt, infectos premũt. Ex quo fit, vt qui eiuſmodi afficiuntur puſtulis, imperitis ſeſe medicis non vnquam curandos tradant. Quibus ægritudinis huius cauſas penitus ignorantibus, dũ inter mali initia cõpingentibus vnctionibus illis mederi feſtinant, ſæpe eos aut in mortem aut ſaltem in deteriorem, vel etiam penitus in inſanabilem compellant morbum. Nam cum huic malo cauſæ inſint difficiliores, & quæ vix remoueri queant, vt non ſine magno labore, ita nec ſine diuturnioris tẽporis ſpatio ſaneſcere poteſt. Quare qui ex his feſtinam ſanitatem quærũt, mortem plurimũ, vt iam dictum eſt, aut ſaltem diuturniorem morbum nanciſcuntur. Si quis igitur huiuſcemodi malo vexatus ſibi ipſi citra omne diſcrimen conſulere, ac certam ſalutem acquirere cupit, his vtatur medicamentis atq; conſilijs, quæ à nobis infrà ponentur. Aſſerunt peritiſſimi medici ſi huiuſcemodi morbus toto diffundatur corpore, iiſdem medicamentis curationẽ ſuſcipere, quibus & lepra curatur. Quare cum iudicaueris ſanguinem his miſceri humoribus, deduciq; eos cum ſanguine poſſe, optimum pręſidium erit ſanguinem ilico de vena media, quam Nigram medici vocãt, mittere. Contrà verò ſi ineptos, & qui cũ ſanguine minimè fluere poſſint exiſtimaueris, æquare eos ac deducere medicamento debes. Non inutile tamen erit hirudinem, quam ſanguiſugam vocant, aut cucurbitulas ea parte affigere qua æger magis vrgetur. Præſidij indigentiam indicant, habitus corporis, rubor in loco, tumor venarũ, & ſi puſtulæ ſanguinolentæ ſint. Poſtea verò ad ea medicamenta confugiendum, quæ materiæ partem deponant: quod certè felicius fiet, ſi aluum duxeris eo medicamento, quod habet Myrobalanorũ omnium partes duas: Radicis barbari partem vnam: Agarici Polypodij, ſingulorũ partem mediam: ſucci fumi terræ, ſenæ & vuæ paſſæ, ſingulorum partem quartam. Quæ tudicula attrita bulliãt in aquę libris ſex, donec quarta defecerit pars. Tum decolata comprimantur, & additis mellis libra, ſcamoneæ vnciola, & ſiliquę ægyptiacę vncijs duabus, paruo igne in vnam redigantur compoſitionem. De qua deuoret æger vnciolam mediam. Demum aggredi debemus potiones materiam ęquantes, vt ex fumo terrę, endiuia, aceto, ſaccaro, limonum citrique acido ſucco. Aut eam, quæ habet Myrobalanos omnes, fumũ terræ, endiuiam, bugloſſam, meliſſam, boraginem, violas, abſynthium, thamerindum, epithamum, & roſam.

Quibus additis ſucco fumi terrę atq; ſaccaro, bulliāt, & ad potionis formā redigantur. Materia tandem æquata deducatur aluus medicamento potentiori, quod deponat humorem quē excernere volueris: ſicuti ſena, polypodio, albo veratro, lapide ſtellato, ſcāmonio, compoſitione filij Amech, Inda & alijs multis, quæ doctores extollunt: dummodo non obliuiſcaris nutrire ea in lactis aqua: quæ ſiue in potione ſiue buccella accipies, optimū & excellens auxilium inuenies. ¶ Verùm quia humor non vna tantum vacuatione ſecernitur, iteranda ſæpius hæc erunt. ¶ Vltimo loco ea ſunt aggredienda præſidia, quę extrinſecus adiuncta etiam conferre poſſint: vt in craſſiori & glutinoſa materia, quæ incidant: in tenuiori, quæ reſoluant: in media quæ vtrãque operationem cōcilient. Mollire interdū & dolores remittere opportunis præſidijs conuenit. Hoc autem malum tollit acida pars citri, gummi arabicum, gummi nucis plurimæ, ſtorax liquens, & ſinapis, ſi aceto liniantur. Saliua quoque hominis ieiuni, pręſertim quæ dētibus inhæreſcit, pręſentaneum remedium eſt. Aqua ſulphurea, aqua ſalita & maris ſpuma, ſuccus pſilij, oleum ex frumēto & ex violis, ſtorax & pix armoniacus, helleborum, gummi rutę, litargirium, tutia, reſina pini, ſpuma argenti & ceruſſa. Serapion autem nitri partes duodecim, ſulphuris partes. xiiij. excipiebat reſina copioſa, ea'q; vtebatur. Alij minio ſinopio cæram & oleū ex roſa addunt & eo inungunt. Nonnulli verò reſinam terebinthinam, argentum viuum, maſticem, litarginū, ceruſſam thymiama'q; excipiūt myrtino oleo, atq; larido: & eo inūgentes ſudare ægros cogūt. Nec poſtremò deſunt qui fateantur ſe ex ſolo potu medicamenti, quod habet laccam lotam, aloen ac myrti coctionem, ex eiuſmodi ægritudine ſanos euaſiſſe.

¶ Vermis vomitu proiectus. II.

IOannes quidam faber lignarius, annum agens quadrageſimum, cum à cordis dolore ferè perpetuo duobus iam annis grauiter vrgeretur, ac propterea quòd eo ſæpius in mortis diſcrimen adductus fuerat, peritiſſimos quoſq; noſtri ſeculi medicos ſed fruſtra conſuluiſſet, tandem ad nos venit oratū, vt ſi quo modo poſſem, tanto malo ſuccurrerem. Mouit me fateor cum res ipſa, quæ ſatis per ſe miranda videbatur: tum vel maximè viri lachrymę, ac nimium miſerabilis obſecratio. Cœpi itaque mecum cogitare an id forte ex malo habitu vētriculi, ſeu cordis, ſiue ille calidus frigidúsve eſſet, an ſiccus, ſimplex aut mixtus. Sed hoꝝ nullus certis indicijs oſtendebat. Cordis enim natura nobilis præſtãſq; tãto tempore huiuſcemodi iniuriam non toleraſſet. Cum nullū ægritudinis genus īprimi in corde poſſit, qui hominē ad feſtinā mortē deducat. Opinanti igit mihi malignā aliquā & noxiā materiā in ventriculo detineri: quę, ꝗ vicinus locus ſit cordi, ad eius ceruicē aſcendēs hominē affligaret, viſum eſt eā quoquo modo ꝓpellere. Quare medicamēto vomitionē fieri iubeo.

Eo etſi corrupta ac putrens materia expellitur, non tamen dolor remittit. Conſulo igitur vt iterum vomitum experiatur: quem nihiloſecius vna intermiſſa diecula validiorem exhibeo. Expulſa'q; eo eſt craſſior pituita, et cum ea vermis longitudinis digitorum quatuor ſatis, plenior, capite rubro, lęui, rotundo'q;, quod piſi magnitudinem non excederet: cætero corpore lanugine quadam contecto, cauda furcata ad ſimilitudinem nouæ lunæ: pedibus nixus quatuor, duobus in dexteriorem, totidem in ſiniſteriorem partem coaptatis. Admiratus vermis formam medicis eruditioribus oſtendo. Nullum inuenio qui mõſtrum ſimile vidiſſe ſe vnquam fateretur. Aderat tamen ſenior quidam, ſed medicæ artis imperitus: qui teſtatus eſt ſimilem ſe vidiſſe vermem vomitu quoque propulſum ab Alexandro quodam cœnobita: qui ſtatim, vt ille aiebat, proiecto eo, mortuus eſt. Vocitabat aũt hoc mõſtrum cordis vermem. At contrà æger ille noſter vt primùm vermem ipſum euomuit ad priſtinam reuerſus eſt ſanitatem.

¶ Lapides in tunica hepatis reperti. III.

Mulier quędam nobilis dolore exorto circa iecinoris partes cum diu multúmque angeretur, ac propterea quamplurimos medicos conſuluiſſet, effugere tamen id malum nullo præſidio poterat. Quare opem noſtram vna cũ aliis experiri placuit. Conuenimus igitur plures medici, & quænã eſſent huius morbi abditę cauſę hinc inde plurimo ſermone diſcuſſimus. Verùm vt contingere in rebus dubiis plerunq; ſolet, ſententia non conuenimus. Cum pars iecinoris abſceſſum, pars malum habitum iudicaſſet; nos verò vitium in membrana contegente ineſſe credebamus. At illa cum inualeſcente morbo paucis pòſt diebus, vt nos etiam ex certis indicijs pari conſenſu prædixeramus, è vita migraſſet, mortuæ corpus incidendum curauimus. Et inuentæ ſunt in iecinoris membranulæ parte decliuiori cõgeſti lapilli figura & colore diuerſi. Alij enim rotundi: alij angulares: quadrati alij, prout poſitura & caſus effecerat, maculis etiam rubeis, cęruleis albiſq; diſtincti. Hi ſua grauitate ex tunica ſacculum longitudine palmi, latitudine verò duorũ digitorum effecerant. Hanc autẽ nos mortis cauſam arbitrati, diſputare de obſcuris vanum & inutile iudicauimus.

¶ Fluxus ſanguinis ex Poro. IIII.

Noui hominem robuſtum admodum, qui trigeſimum & ſextum agens annum, ſępe mecũ cõqueſtus eſt de certo ſanguinis fluxu, quo ſingulo quoque menſe grauiter afflictaretur. Interroganti mihi qua parte corporis flueret, id ſe neſcire reſpondit. Admiratus hominis verbum, detege, iquam, locum vnde fluat. Depoſito pallio ilia dextra oſtẽtat: vbi ſubiacet iecoris pars ima. Diligenter locum oculis luſtro, ſi foramen aut cicatrix in parte ſit: omnia ęquabiliter poſita lenem & mollem carnem, nullam aſperitudinis cicatriciſve notam inſpicio. Ab homine decipi ſuſpicor,

cor. Quod ille aduertẽs, paucis, inquit, diebus hunc tibi ſcrupulum demã. Inſtat enim tempus quo ſanguis fluere conſueuit. Reuerſus perendie vno ſuppoſito digito locũ fluxus cõtegebat: quo amoto, nõ ſecus emanauit ſanguis, ac ſi ex inciſa vena proflueret. Nec prius fluor ille ceſſabat ꝙ ſanguinis libra emitteretur. Quo euacuato, nullus diſcernere poterat vnde euacuatio facta eſſet. Exiſtimaui venulam foraminibus cutis ſua ceruice inhęreſcere, indéq; ſtato tempore ſanguinẽ euacuari. Curaui igitur hominem ſola ſanguinis miſſione ex vena iecoris ſingulo quoque menſe. Curioſo'q; victu iniuncto, protracta cura eſt ad ſextum vſq; menſem, & tandem conualuit.

¶De vena vmbilici, & ex vulua prolapſa inteſtina. V.

MVlierem vidimus ſexagenariam, cuius inteſtina ex vena vmbilici ſubitò prolapſa ſunt, nullo præſidio conferente tertia die vitam finiſſe. ¶Vidimus & aliam, de cuius vulua pariter diſrupta inteſtina omnia profluxerant, paucis item diebus occubuiſſe. ¶Inſuper & tertiã nouimus, cuius inteſtina perfracta eorum tunica, à ſumma vmbilici cute tanquam in ſacculo dependebant in vuluam. Hæc autem miſeram quidem, ſed tamen longiorem vitam ducens, vnà cũ hoc malo conſenuit.

¶Vmbilicus prominens. VI.

COmmune omnibus vmbilicũ ad decorem prominere. Mõſtroſum, ſi promineat vltrà quàm decens ſit. Iohannes Binus filium habuit octimeſtrem, cuius vmbilic⁹ digitis quatuor excreuerat ad Penis ſimilitudinem. Coles enim teſticulorũ tunica iunctus videbatur: à quo etiam ſpiritus erumpebat interdũ. Hunc cũ plures medici inuiſiſſent, & ex his alij inteſtinum eò erupiſſe iudicarent, alij omentum, alij humorem, nos carnem in loco increuiſſe dicebamus. Cui ſententiæ cũ pater inhæſiſſet, puerũ curare cœpi. Sed quòd autoritate eorum mouebar, qui propter ſpiritũ quem inde erumpere interdum diximus, inteſtinũ illud eſſe dicebãt, reſecãda ne mihi eſſet caro illa, & id ipſum ferro'ne an igne potius faciendum, plurimùm addubitabam. Verùm certa tandem ratione ſubnixus vincire carnem decerno: ſingulisque diebus arctius deligans non prius deſiſto, quàm ea ipſa prę mortua penitus exciderit: ac puer ſubinde integram valetudinem recuperauerit.

¶Ex ano euacuata vrina. VII.

QVis non miretur ſi audierit quod & nos vidimus, puerum ſcilicet duodecimum agẽtem annum, cum vrinam ſeptimo iam die non redderet, propterea quòd concretũ quid ex pituita & ſanguine, vrinæ ipſius canaliculos obſtruxerat, eam tãdem ex ano euacuaſſe? Præſertim ſi nouerit & veſicam ipſam ceruicẽq; eius minimè foraminulẽtam aut fũgoſam exiſtere: & inteſtinum quod penetrari debuit, ſolidæ & cõcretę eſſe naturæ, vt decet tunicas omnes quæ neruoſæ ſunt? oportuit enim aut inci-

ſam veſicam inteſtinúmque, quod citra mortem fieri nequit, aut naturam cui impoſſibile nihil eſt, huiuſcemodi aperuiſſe vias: vt inde vrinam redderet, puerúmq; ſeruaret. Nouimus enim miranda eius opera, nam & purulentum quid etiam oſſi ſubſidens extrinſecus trudit, & hominem certis indicijs moriturum ſæpius liberat. Vnde & militem vidimus, cui illatũ vulnus in coxam, veſicę ceruicem inciderit: ac ſubĩde incuria medici adeò conglutinatũ obcalluit, vt penitus iter vrinæ obſtruxerit: ſed ea nihiloſecius carne paulatim eroſa, coxa altera extrinſecus erupit. Indéq; quoad vir ille vixit ritè profluens reddita eſt. Sed Pauli Bonini filium nouimus, qui glãde colis clauſa natus, paulò infra eam itinere patefacto vrinam reddebat.

¶Mulier à ſpiritu malo oppreſſa. VIII.

ACcidit his temporibus nouum & admirãdũ morbi genus: quod & ſi viderim curauerimque, ſcribere tamen vix auſim. Mulier ſextumdecimum agens annum ab ima vẽtris parte dolore exorto, conuellere manibus nitebatur. Cúmq; in horrendum clamorem erũperet, intumeſcebat ilico totus venter, adeò vt vterum geſtare crederes octimenſem: & voce exhauſta vbi toto cubili hinc inde reiectans ſeſe, & plantas pedum interdum ceruici connectens reſiliebat in pedes, iterum procidens ac reſiliens: iſthuc ipſum identidem factitabat, quoad paulatim ad ſe reuerſa quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egiſſet penit⁹ ignorabat. Nos verò eiuſmodi morbi cauſas diſquirentes, arbitrati ſumus hoc malũ ex vuluæ aſcenſu & vaporibus malis ſurſum elatis, ac ſubinde cor & cerebrum impetentibus prouenire. Quare idoneis medicamentis adhibitis, cũ nihil omnino profeciſſent, non parum mirati ſumus. A recta tamen via minimè deſiſtendum putauimus, donec ferocior facta ac toruis oculis circumſpiciens tandem prorupit in vomitum, quo longiores & recuruos clauos æneaſque acus vnà cum cæra & capillis in globum mixtis euomuit. Et nouiſſime ientaculi fruſtum tantę magnitudinis vt deuorare integrum nullus potuiſſet. Cũq; idipſum ſæpius etiam vidente me factitaſſet, teneri eam arbitratus ſum ſpiritu malo, qui dum hæc ageret ſpectantium oculos perſtringeret. Quare ſpiritalibus medicis commendata, manifeſtioribus dein ſignis & argumẽtis rem comprobauit. Nam & nos ſæpe eam vaticinantẽ audiuimus: & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem vim morbi ſupergreſſa, humanum etiam captum excederent.

¶Sanatum genu miraculo euidenti. IX.

RObertus Saluiatus Bernardi filius & diui Dominici fratrum conſortio iunctus, dũ in monaſterio ſancti Marci Florentinę ciuitatis vitam degeret, geniculi dexterioris abceſſu grauiter affligebatur. Quare me familiari medico accerſito, malum oſtendit. Intumuerat enim genu, tautúmq; eleuabatur, vt humani capitis magnitudinẽ æquaret. No=

tæ

tæ pituitoſũ & vapore plenum oſtendebant. Hic chirurgica manu curatus bis iam ſanitatem fuerat conſequutus. Reuertebatur tamen id malũ priore peius. Quare iudicauimus huiuſcemodi ęgritudinem vbi iam inueteraſſet, nullo modo citra vſtionem finiri poſſe. Territus ille iudicio noſtro ac propterea medicæ artis ſpe depoſita, ad diuinum confugit auxilium. Erat eo tẽpore in eodem monaſterio vir ſimplex & bonus, Fide & Charitate pollens, Dominicus Piſciæ oppido ortus & eiuſdem religionis profeſſor: per quem Deus plurima iam ſigna fecerat. Hunc igitur Robertus ipſe cõueniens miſerabilibus primũ lachrymis & precibus orat, vt ſeſe ſuis apud deũ orationibus liberet: quod cũ ille pro ſola humilitate abnueret, inſtat iterum Robertus. Nec prius à lachrymis & importunitate deſiſtit, quàm Dei hominẽ flectit atque exorat. Celebratis itaq; ex more ac peractis miſſarum ſolemnibus, cum ad Robertum ipſum qui ſolus celebranti illi miniſtrauerat conuerſus fuiſſet, geniculũ detegit: & ſigno Crucis ſuper malũ impreſſo, fiat, inquit, tibi ſecundũ fidem tuam. Quibus verbis omnis prorſus intra pauc
ulos dies delituit ęgritudo. Quod & nos non ſolũ vidimus, ſed & proprijs (vt aiunt) manibus attrectantes, geniculum ipſum detumefactum ac penitus ſaneſcens inuenimus. Et nequis nõ omnino virtute diuina factũ putet, hic ſeptimus iam eſt annus ex quo ille ſanitatẽ adeptus, eam ſeruauit & ſeruat ope & auxilio illius, qui ſolus omnia potens, viuit & regnat in ſæcula.

¶Miraculo liberatus. X.

IVuenis quidam Florentinus nomine Gaſpar dũ circa pręcordia ſagitta vulneratus ſpiculũ educere nititur, relicto mucrone arũdinem tãtũ euellit. Quẽ cũ Chirurgici omni licet ingenio omniq; præſidio nixi auellere minimè potuerint (in intima enim coſta adeò inſederat vt reuelli nullo auxilio poſſet, niſi coſta ipſa perfracta & vulnere ampliori facto) mortem potius quamlibet miſerabilem, q̃ tale genus curationis ſubire malebat. Quare tandem in deſperationem verſus, laqueo ſuſpendere ſe, aut profluenti Arno, vel alto puteo præcipitem dare cogitabat: quod & feciſſet, niſi aſſiſtentes amici illũ diligẽtiſſimè cuſtodiſſent. Inter quos erat vir quidam Marioctus nomine fide & probitate pollẽs: hic hominem iugiter deprecabatur, vt deſperatione reiecta, in manus potius Dei à quo eſt oĩs ſalus, tam grande malũ tradere conaretur. Huius tandem precibus flexus Gaſpar totus ad Deũ conuertitur, non die, non nocte ab oratione ceſſãs: donec in vaticiniũ prorumpens, non nullos interim, qui ad eum viſendi gratia accederent, dũ adhuc procul eſſent paulopoſt adfuturos prædiceret. Qui etiam & ignotum quemlibet proprio quoq; nomine citans, admonebat aſtãtes omnes vti Deum timerent, & de ſalute ſua confiderent. Se enim nõ modò de ea deq; die & hora qua illam conſequi deberet certiorem factum eſſe, ſed multa præterea eodem lumine præuidiſſe aiebat: vt profectionẽ ſuam

Romam & mortem:exilium Petri Medicis & fugam:ciuitatis noſtræ Florentiæ anguſtias & calamitates, Italię ſubuerſionem, & alia q̄ plurima:quę breuitatis cauſa ſilentio præterimus:quę'q; ferè omnia magna ex parte iam impleta videmus. Nam & qua prædixerat die atq; hora mucro ipſe ex vulnere ſpōte ſua proſilijt:quo eiecto, etiam vaticinari deſtitit, & Romam tandem peregre proficiſcens mortuus eſt.

¶Mulier vulua carens vixit annis decem. XI.

INgenioſus noſtri ſæculi medicus Vgolinus Piſanus me licet iuniorem aduocandū cenſuit:vt vnà cum illo mulierem quandam curaremus, quæ vuluæ pernitioſo vlcere vexabatur. Huius nos malitiam omni ſtudio & diligentia tollere ſed fruſtra conati ſumus:nam corrupta interim vulua & fruſtulis comminuta deſcendens, non prius fluere deſtitit q̄ tota putreſcēs decideret:ac ſic mulierem ingenti malo liberauit, quæ licet vulua carens, ſana tamen ſuperuixit annos decem.

¶Aqua inter cutem. XII.

AQua inter cutem cū vehementius vrgeretur puer:tanta'q; intus contracta eſſet, vt aluum nullam in partem mouere poſſet, omni auxilio medicorū deſtitutus temerariam ſibi libertatem vendicauit. Quare aqua quantū poterat epota in vltimū ſeſe mortis diſcrimē malè ſanus præcipitauit. Verū ſiue id aquæ contractę impulſu, ſiue ope naturæ factum ſit, ſoluta eſt vmbilici vnitas:indéq; tanto impetu aqua proflue re cœpit, vt ſupra ventrem cubitos tres aſcēderet. Quo ſane vitam finiſſet, niſi circū aſſiſtentes oppoſita manu aquam fluere non permiſiſſent. Hinc medico accerſito & aqua paulatim educta, ac curioſo victu & cæteris quæ ad rem facerent iniūctis, breui tempore in priſtinam redactus eſt ſanitatē.

¶Ruſticus per annū nihil bibens, ab aqua inter cutē liberatur. XIII.

RVſtico, quem aqua inter cutem malè habebat, opem noſtram expoſtulāti, ſanari illum cum iam morbus inueteraſſet minimè poſſe reſpondi. Inſtanti tamen vt aliquod ſaltem conſilium ei præberemus, ſubridens inquam, amice ſi curari deſideras opus eſt vt non vltra bibas q̄ vt vitam ſuſtineas. Diſceſſit: & anno peracto iterum interrogat an ipſum nouerim. Nego me hominem noſſe. At ille tua ope curatus, inquit, ad te reuertor, ſcire cupiēs an adhuc mihi liceat aliquid bibere:cum hactenus per annum nihil biberim. Admiratus interrogo quare & cuius cōſilio. Cui ille, tuo inquit: & rem omnem ab initio narrat. Iuſſi igitur paulatim vino aſſueſcere; ſed mero potius quàm lymphato: & eo ipſo auſtero ac tenuiſſimo. Diſceſſit: & curioſa potione vſus ad priſtinum'q; reuerſus ſtatum, quā mecum familiaritatem primùm contraxit, eam adhuc in hanc vſque diem officioſiſſimè ſeruat & colit.

Struma

¶Struma ingentis magnitudinis & ponderis. XIIII.

Mulierem Oliuam nomine ſtruma coxę innata multos annos miſerabiliter vexabat. Ad eam enim iam magnitudinem excreuerat, vt occupante ea coxam ipſam ac crus, ambulare non poſſet. Quo factum vt iã quinquẽnio miſera in lecto iaceret. Nec ex medicis vllus inueniebatur, qui aut ferro aut alio quouis medicamento tollere tam ingẽs malum auderet. Quare omni ſpe deſtituta, me cum iunior adhuc eſſem ad ſe vocãs, operam noſtrã depoſcit. Lachrymis vrget & precibus, vt q̃libet miſerabile, aliquod tamen ei præſidium afferam: mori ſe malle quàm in tanta miſeria & calamitate vitam ducere. Mouerunt me fateor infœlicis mulieris lachrymæ: ac propterea rem ſanè arduam, & quam nullus qui ſaperet attentaſſet aggreſſus, ſtrumam ipſam ea potiſſimũ parte, qua coxa pendebat vinculo deligo. Et quoniã reſecanda craſſitudo palmo plenior erat, ſingulis quibuſq; diebus vinculũ ipſum arctius necto: donec pars media reſecaretur. Tum candenti ferro quod ſupereſt ſcindo: ſanguinem ſupprimo & mulierem ferè mortuam reſumens molli cubiculo recreo: ac curioſa dein obſeruatione idoneis'q; medicamentis rite procedens, diuino tandem auxilio eam in priſtinã ſanitatem reduco. Tanta autem fuit præciſæ carnis moles, vt pondus ſexaginta librarum excederet.

¶Ex frigidiſſimo emplaſtro Stomacho admoto mors ſubſecuta. XV.

Noui medicum, qui vel incuria, vel magis vt arbittor inſcitia, emplaſtrum frigidiſſimũ ſtomacho cuiuſdam viri, dum illũ ventriculi dolor ſatis mordax vrgeret, ſuperpoſuit. Putabat enim hoc auxilio dolorem ipſum tolli poſſe. Verũ ille dolore ferè amoto, grauẽ tamen noxã percipiens redeunti medico exponit dolorem quidem remiſſum, ſe tamen inſpirandi difficultate vexari. Quod inſcius medicus paruifaciens iterum emplaſtrum admouit: & ne tollatur etiam iubet. At æger dũ aſſiſtẽtes imperata faciunt, paucis interim horis ſingultu premitur: quo grauius grauius'q; hominem affligtante, inhorreſcunt illi membra: ex quo etiam paucis interceptis diebus mors ſubſequuta eſt: quam medici omnes ex incuſſo ſtomacho frigore proueniſſe iudicauerunt. Ignorabat enim bonus ille medicus, nullum princeps aut principi ſubſeruiens membrum ſolis frigidis eſſe curandum.

¶Ex frigidiſſimo aquæ potu vir interimitur. XVI.

Antonius Parmenſis iuuenis admodum robuſtus cũ ſub feruentiſſimo ſole, & magni ęſtus tempeſtate pluribus diebus in itinere fuiſſet, ardẽtiſſima tandem febri correptus eſt: quare cum vehemẽs eum ſitis vrgeret, frigidiſſima aqua epota intra paucas horas mortuus eſt.

¶Defectio ex frigidiſſimi vini hauſtu. XVII.

Blaſius Senenſis familiaris noſter & condiſcipulus dum longiuſculo tempore ſub ardentiſſimo ſole pilę ludo incaluiſſet, nec ſudore adhuc aut fatigatione remiſſis in ſubterraneum locum, vbi vinaria erat cellula, deſcendiſſet, frigidiſſimi vini calicem haurit: quo epoto ſtatim deficit: indéq; vt erat ferè præmortuus ad cubile delatus ac calidis vtcunq; fomentis ſed non ſine graui noxa tandem licet ægrè refocillatus, conualuit. Frigidiſſima enim potio altius cordi inſederat.

Eroſum capitis os. XVIII.

Quidam monachus ordinis beati Auguſtini ex his quos canonicos regulares vocant, dũ in monaſterio diui Donati, quod vrbi noſtræ prominens Scopetũ dicunt, vitam ageret, ſemel mecũ conqueſtus eſt, affirmans capitis eius os paulatim indies eroſum iri: quod miratus, caput detego, manu diligentius contrecto, frontem ferè totam oſſe denudatam inuenio: & quod maius eſt, nullam in cute ſumma, nullam in carne noxam aduerto: rei cauſam quęritans iudico acutiſſimo humore hoc fieri, qui foraminulenta carne demiſſus nullam in ea vim faceret. Os verò, quod denſius ac propterea magis obſiſtens, eroderet, non ſecus ac fulgur, quod aurum illæſis interim loculis nonnunquam liquare ſolet. At monachus ille cum maior iam oſſis ipſius pars eſſet eroſa, & nullo proficeret auxilio, paucis annis vitam finiuit.

Lapis ex inteſtinis eiectus. XIX.

Mariottus Palla Pharmacopola cum inteſtinorum dolore vexaretur eius'q; venter nihil ferè & id quidem ægrè atq; liquatum redderet, pluribus'q; hominem medicamentis aluum ducentibus & clyſteribus curaſſent medici, & morbus nihilominus inualeſceret, ad aliud auxilij genus conuerſi, totã ipſius aluum humidis fomẽtis emolliunt: nec prius ab incœpto deſiſtunt, quàm ille ſic fotus lapidẽ inſtar columbini oui aluo proijcit. Qui quidem lapis inteſtino ſubſiſtẽs & iter magna ex parte obſtruẽs, licet ideo deduci non poſſet quòd inteſtino tunicisq; eius deligatus eſſet, vel quòd ipſius craſſioris inteſtini aliqua fortè inhęreſceret cellula, medicamẽtorum tamen pręſidijs & expultrice adiuuãte virtute tandẽ propulſus eſt.

Aerea acus perforato ſtomacho extrinſecus truditur. XX.

Deuorauerat mulier quædam æneam acũ, & nulla inde noxa percepta, integrum annum ita vt erat, ſana permanſit. Quo peracto cœpit dolor ſatis acutus mulierem ipſam circa vẽtriculũ vrgere, qui dũ eam magis magisq; indies affligeret, plures conſuluit medicos: nihil tamen de deuorata acu, quam penitus obliuioni tradiderat, referens. Varię fuerunt hinc inde ſententiæ. Alij enim ab acutiori humore, alij à vento inter tunicas ſtomachi recluſo, cæteri verò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Cũ'q; omni quo poterat ſtudio & diligẽtia curata, ſanitatem

nullo

nullo modo conſequi poſſet, medicæ artis ſpe depoſita, tolerare id malũ ſatius duxit, quàm perpetuis medicamentis inaniter vexari. Sicq; annis iam decem tali vrgente dolore, miſeram vitam trahebat, cum ecce acus illa terebrato ventriculo è paruo demiſſa foramine proſilijt. Nos autem & acum vidimus & mulierem curauimus: quæ paucis pòſt diebus vnitate vulneris facta, in priſtinam ſanitatem reſtituta eſt.

¶Ob incuriam à lepra liberatus. XXI.

MEmini Onofriũ Tedaldũ pro mortuo à medicis derelictũ incidiſſe in manus noſtras, non quidẽ vt curaretur (id enĩ factu impoſſibile videbatur) ſed vt ſatis amicorũ opinioni & ægro ipſi fieret. Lepra hominem malè habebat: & febricula ĩſuper vrgebat. Quam ꝙ ſolidas animalis parteis occupans quaſi habitũ inducat, Græci ἑκτικὴν vocant. Tantũ'q; inhæſerat ſolidis mẽbris hæc febricula, vt macie & tabe conſumpta carne, nihil niſi pellis & oſſa ſupereſſet. Quin & in neruis crurium tanta item contractio facta erat, vt calces natibus inhæreſcentes extendi nullo modo poſſent. Indulgens itaq; hominis volũtati, ꝑmitto vt omnibus omiſſis legibus ſuo arbitrio viuat. Aduentante igitur vere cum iam nux plurima tenuiori cortice veſtiretur, his veſci cœpit. Et cum omne aliud cibi genus faſtidiret, non vna altera've contentus etiam ſupra centũ ſingulis diebus comedebat, pane licet modico adiecto. Quo factũ vt & venter fluere cœperit, & ſtomachus nihil continere: ſicque fruſtula integra deijci, vt concoctio nulla in eis appareret. Hoc itaq; incurioſo & licentiori victu vſus, ad æſtatem vſque proceſſit. Quo tempore citrullos, angurias, peponésque comedens nullum pręter ea cibi genus deuorabat: ſed & ea cruda & incocta omnia deiiciebat. Peracta autẽ iam ferè æſtate refici cœpit, & corpus quoquo modo reſumptum ad habitum ſuum reuertitur, quoad ſicco & calido morbo humidis & frigidis præſidiis ſuperato, quem ratio & diligentia curare non poterat, incuria & temeritas ad priſtinam redigeret ſanitatem. Qua biennio feliciter vſus, incurioſo poſt modum victu & inutili libertate in eũdem recidit morbum. Quo demum abſumptus, paucos poſt annos è vita deceſſit.

¶Vlcus menti ſanatum
dentis euulſione. XXII.

IVuenis quidã Angenius noĩe annis iã tribus mẽti vlcere vexabatur: qui licet opera compluriũ medicorũ vſus fuiſſet, tantũ abfuit vt nõ deprehẽdentibus illis morbi cauſam ſanitatẽ conſequi potuerit, vt penè omnẽ recuperandæ valetudinis ſpem amiſerit: dũ ſcilicet ex his nõnulli ꝙ altũ & calloſum vlc⁹ viderẽt, citra vſtionẽ nequaꝗ̃ tolli poſſe affirmarẽt. Atq; itẽ alii quia calloſa haberet ora, Chironeũ vlcus crederẽt: & ob id curatu difficilimũ arbitrarent̃. Nos verò vt primũ hominem vidimus, & vlcus cõſpicati ſumus, nullis id malũ medicamentis

vinci poſſe predixim⁹: niſi eo prius eruto dēte, ad cui⁹ radices vlcus ipſum aſcenderet. Id quod res planè indicauit, nam dente ipſo euulſo, eroſam eius radicem cernimus: vnde ſcilicet malum illud, fomētum ac pabulum capiebat. Quo ſublato, nō multis pòſt diebus etiam domeſticis medicamentis ſanatum eſt vlcus.

¶Attoniti fulmine. xxiij.

ATtonitos fulmine patrem & filium vidimus, quorum corpus & mens ſtupore quodam tenebantur, adeò vt diſſolutione neruorū, quam Græci ἀποπληξίαν vocāt, affici eos crederem. Cúmq; ad ſeptimū vſq; diem ferè abſq; cibo & potu, quin etiā muti & ſine ſenſu vitā miſeram traherent, ex vena demū, quam medici Nigram vocant, ſanguis emittitur, aluus ducitur, corpus plurimis frictionibus diſtringitur, ac tenuiſſimis interī cibis vtcūq; alitur, donec paulatim refecti ad priſtinam tādem ſanitatem reuerſi ſunt.

¶Lapis tuſſicula expulſus. xxiiij.

HEnricus quidam Alemanus cū laterū doloribus triennio iā vexaretur, & ob id opera & conſilio multorū interim medicorum ſed fruſtra vſus fuiſſet, ad nos tādem venit oratum, vt ſi quo modo poſſem, laboranti illi opē ferrem. Interrogo igitur hominem an initiū morbi cauſam'ue teneret, vtrum ſcilicet ex frigore vel ex ictu aliquo, aut nimio curſu vel diſtillatione à capite, ſiue etiam ex præcedente aliqua alia ægritudine hoc illi contigerit. Reſpondit ſe nullā procatarcticā ſcire cauſam, ſed tantū ex occulto initio paulatim increuiſſe morbum illū, adeò'q; auctū vt eum ad mortem duceret. Anxius igitur & tāti doloris cauſam minimè deprehendens, neſciebam quò me verterem. Neq; enim vlla vel materiei, vel mali habitus erāt indicia, cum tuſſicula quædam ſicca hominem vrgeret, neq; item excrementa aliqua videbantur. Et medicamenta etiā, quibus curatus fuerat, intentiones ferè omnes euacuauerant. Quare autorū tandem ſententijs nixus, quibus docetur medicus, cū cauſæ morbi abditæ ſunt his præſidiis vti, quæ cōferre quidem poſſint, nocere non poſſint, cœpi primū lenire pectus, mollire guttur & aſperam arteriam, donec calculo ad auellanę magnitudinem de pectore propulſo, & ſicca illa tuſſicula, & omnis pręterea dolor amotus eſt.

¶Magna ſuræ oſſis parte reſecata, puella conualuit. xxv.

HIeronymi Corbinelli filia octauū agens annū elephantico morbo affecta eſt, ita vt & ſurę os vitiari cœperit. Sūma enim cutis maculas crebros'q; tumores habebat, & rubor paulatim in atrū eleuari ac cōuerti cœperat, adeò vt facilè iudicares vitium in oſſe conſurgere: pręſertim quòd & ingenti dolore afficeretur, & nullum in carne puris ſignum appareret. Quare ſoluto ventre & ſanguine cucurbitulis miſſo, detegere os decernimus, quo detecto, quicquid putrens & carioſum inerat abſcindimus.

Sicq; magna oſſis parte reſecata, puella (quod multis îpoſſibile videbatur) tandem rite curata conualuit.

¶Sagitta carminibus euulſa. xxvj.

Nihil tam facilè in corpore quàm ſagitta conditur, & eadẽ ſæpius altiſſimè, quod & in milite vidimus, cui telũ dextra parte pectoris illatũ, ſiniſtræ ſcapulæ oſſi vſq;adeo inhæſit, vt & multi mucronem euellere fruſtra conati ſint. Nam redire tam longo ſpacio minimẽ poterat abſq; carnis & venarũ neruorúmq; laniatione: propterea ꝙ vtrinq; ſpicula ipſum cingerent, nec etiam cõtrà carne inciſa euelli telum poterat, cum os ſcapulæ, cui inſederat, magnum amplũ'q; obſtaret. Quare medicę artis præſidio deſtitutus, cum id citra mortis periculũ fieri non poſſet, aduocat Ariolum, qui duobus digitis plagę ſuperpoſitis & carminibus neſcio quibus inſuſurratis, telum ex oſſe redire iubet, quo etſi abſq; ægri corporis noxa, nõ tamen ſine vtriuſq; animæ diſpendio obtemperãte, miles ille paucis pòſt diebus ritè curatus conualuit.

¶Vlceratæ nares xxvij.

Vlcerari nares intus conſueuerũt, eiq; malo vix ſuccurri poteſt, cũ inueteraſcit. Mihi nubilis puella nobiliſq; oſtenditur: q̃ eiuſmodi morbo diu tenebat̃, nec inuentus eſt medicus, licet plurimi puellã curandã ſuſcepiſſent, qui id malũ tollere potuiſſet. Erant enim vlcera circa nares cruſtis pluribus fœda: è quibus etiam malus conſurgebat odor, quod genus Gręci ὀζαίναν appellãt. Curã itaq;, orante patre, qui vnicè filiã diligebat aggredior, his auxiliis fretus, quæ ad hũc morbum conducibiliora viſa ſunt, Primò igitur aluũ duco, humores æquo, & cucurbitulis ſcapulis affixis carnéq; ferro inciſa ſanguinẽ mitto. Tum & frictionibus diuertentibus vſus, nares calida aqua ſpõgia expreſſa cõfoueo: deinde ceruſſam & argẽti ſpumã oleo myrtino & omphacino excipiẽs ad craſſitudinẽ mellis reduco, eo'q; illiniri nares ſæpius iubeo quo auxilio cruſtis omnibus exciſis, ceruſſa demũ, olibano, cadmia, ſylliq; interiori parte diligenter attritis & melle addito medicamentũ conficio, quo ſpecillũ lana obuolutũ intingẽs vlceribus admouebam: & his repletis linamentũ, eo quoq; medicamento illitum demittebam in nares. Id'q; bis die vel ter faciendũ curabam: quoad his præſidijs & auxilijs malo, quod plurimos medicos diu multũ'q; fruſtra fatigauerat, paucis etiam menſibus ſublato, puellam priſtinæ reddimus ſanitati.

¶Naturalia clauſa inciſione curantur. xxviij.

Naturalia fœminarũ interdũ claudi certũ eſt. Id aũt aut protinus in vtero matris fit, aut vlceratione illarum partiũ: dum ſcilicet ex incuria medici ſaneſcendo oris inter ſeſe conglutinatis iungũtur. Incidit in manus noſtras puella quędam iam matura viro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipſa clauderentur. Quę cum ego huiuſcemodi malũ

curaturus inſpicio, video membranulã quãdam, quæ ipſius vuluæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter ſeſe tranſuerſis eam incido: ſtatimq; tanta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, vt grande lumen, quod tunc miniſter admouerat, extinxerit. Menſes enim præteriti intus tenebantur: qui & dolores etiam ſingulis menſibus excitarent. Inciſa itaque membranula ipſa, quicquid ex ea intus ſuperfuit, hamo apprehendo amputo'q;. Tum reliquũ curę ex aliorum vlcerũ more proſequutus, haud multis pòſt diebus puellam ipſam ſanam, ac coniugio aptam relinquo.

¶ Emortuus fœtus vnco extrahitur. xxix.

MAturo partu intus emortuo periclitabatur vxor piſtoris mei, quare euocatũ me rogat, vt deficiẽti illi quoquo modo opem feram. Ego verò reputãs huiuſmodi curationem inter difficilimas ãnumerari, & ſummam prudentiam ac moderationem deſiderare (præſertim & quòd ita fœtus tranſuerſus iaceret, vt ne manu quidem intra vuluam iniecta dirigi in caput aut ĩ pedes poſſet, & ꝙ imus vẽter iã frigeſceret) de ſalute eius dubitare cœpi. Verũ hortãte me cõiuge ac cęteris aſſiſtẽtibus, vt nullũ intẽtatũ relinquerẽ auxiliũ, vncũ vertebris dorſi infantis inijciẽs paulatĩ extrahere nitor. Sed obſtabat oris vuluæ cõpreſſio, & ceruix toto corpore replicata augebat extractionis difficultatem. Quare calido oleo naturalia foueo, quo paulatim hiante vulua fœtũ educo. Mulierẽ'q; ferè mortuã molli cubili recreo, & oportunis demũ præſidijs curatã priſtinę ſanitati reſtituo.

¶ Natus ano clauſo. xxx.

VIdimus duos pueros ab vtero matris natos naturalibus clauſis: horũ alteri caro quædã in ano altius increuerat, adeò vt inteſtini exitus percipi nullo modo poſſet, quo factũ vt paucis diebus vitam finierit. Alteri verò membrana quædam ipſius tantùm ani ori opponebatur: ſed ea acutiori ſcalpro præciſa, ſtatim ſanatus eſt puer.

Naturalia eroſa & clauſa. xxxj.

MVlierẽ etiam vidimus, cui morbus quem vulgò Gallicũ appellãt totam vuluã eroſerat, & incuria medici quicquid eroſum fuerat, oris inuicem iũctis obcalluit. Indéq; ſola vrina, & ea ex paruo quidem foramine reddebatur. Huic nos (propterea ꝙ callus ipſe altior eſſet, q̃ vt citra mortis diſcrimen incidi poſſe extimaremus) conſuluimus vt incurata potius viuere, quàm tãto ſe periculo exponere vellet.

¶ Inteſtino tenuiori clauſo vita finitur. xxxij.

STomacho lõga & plura vicia cũ ex alijs mẽbris, tũ humorib9 ſibi innatis accidere cõſueuerũt. Vnde & nos virũ nouimus quinquagenariũ, qui ex ꝑterita ęgritudine quã χόλεραν Gręci vocãt, ĩ qua ſimul & deiectio & vomit9 accidũt, iteſtina'q; torquenẽ, & bilis atra ſupra ĩfra'q; erũpit, in ꝑpetuũ & vt experiẽtia docuit, penit9 inſanabilẽ inciderat

vomitũ:

vomitum: vnde & ſtomachus paucis admodũ horis cibum continebat, & aluus pręterea nihil omnino reddebat, ſiue his leuibus ſiue etiã acribus medicamentis vrgeretur. Aſſumebat enim cibos leuiores, & ad concoquendum faciles: quos vbi aliquot horas continuerat, quicquid ex his ſupererat euomebat. Alebatur autẽ parte tenuiori, quam venæ à ventriculo attrahebant, ſicq; miſeram quidem, ſed tamen longiuſculam vitam duxit. Huius verò nos morbi cauſam indagãtes, putauimus eam inteſtino tenuiori figi: eo'q; adeò obcalluiſſe, vt cũ incoctus cibus ad iecur totus penetrare nõ poſſet, retrocederet & vomitu tandem expelleretur, id quod mortuo eo experimento comprobare volentes, corpus incidere tentauimus. Sed neſcio qua ſuperſtitione negantibus cognatis, voti compotes fieri nequiuimus.

¶ Ex abſceſſu meſenterij mortuus. XXXIII.

IVlianus quidam iuuenis alioquin optimus alui torminibus vexabatur: inq; dies magis magis'q; dolor vim capiebat: tantũ'q; aberat vt huiuſcemodi doloris abditæ cauſæ deprehendi poſſent, vt nullis vnq̃ præſidijs tolli aut ſaltem leuari hoc malum potuerit. Omnia enĩ viſcera ſana videbãtur, iecur, lien & inteſtina omnia nullam doloris notam oſtendebant. Sed ille nihilominus magis magisq; indies q̃ vt tolerari poſſet vrgente dolore ipſo, tandem è vita diſceſſit. Quare mortui corpore inciſo, vt ſcilicet tãti mali cauſas dignoſceremus, & ſanis omnibus vt putabamus inuẽtis viſceribus, iubeo inteſtina amoueri. Quæ dum gladio diſcindit miniſter, in abſceſſum magnum incurrit. Quo præciſo materia multa nigrior fœtenſque profluxit, encauſto ſutorio ſimilis. Ex quo manifeſtã eius mortis cauſam deprehendimus. Atra enim bilis eò cõfluens huiuſmodi abſceſſum paulatim effecerat.

Monialis inteſtinorum dolore mortua. xxxiiij.

IN cœnobio diui Donati quod in agro Pulueroſæ eſt, religioſa mulier & eius cœnobij profeſſa, fuit: quæ inteſtinorũ doloribus multis iam menſibus vrgebatur: Et aluus nihil niſi ægrè & durum, id'q; tantum decimo quoq; die reddebat: Cum'q; nullis conferentibus auxilijs diu multũmq; hoc malo vexata, tandem naturæ cõceſſerit, mortuæ corpus incidendum curauimus, & inuenta ſunt inteſtina altiori callo conſtricta: adeo' que iter anguſtum relinquebatur, vt deiectiones ægrè tranſmitti poſſent. Hoc tamen nos malum ꝓpterea quòd aluum prementi neſcio quid durum renitebatur, etiam ea viuente preſenſeramus.

Tuberculum ſupra cordis arteriam. xxxv.

MVlier Clara nomine & genere, cordis dolore iterdum vexabatur, quem medici à malo ipſius habitu fieri arbitrabantur. Sed cũ pluribus iã annis cõnubio iũcta non cõciperet, & ſterilitatis cauſam q̃reret ac tollere conaretur multis præſidijs, ita demũ dolor ille cordis icre

 breſcere

breſcere occepit, vt ꝑpetuus fieret. Ex quo ſępius etiã mulier ipſa deficiẽs, recreari vix poterat, donec eo iã magis magiſq; inualeſcẽte è medio ſublata eſt. Cæterũ mortuę corpore icíſo & fruſtulũ nigrioris carnis ĩ ſiniſtro cordis vẽtriculo ſupra arteriã, quod meſpilij formã haberet, & vulua a medio infrà verſus imam eius partem iunctis oris obcalluiſſe reperta eſt. Quare vt tuberculum illud mortis, ita hoc ſterilitatis cauſam fuiſſe cognouimus.

Stomachum obcalluiſſe. XXXVI.

ANtonius Brunus affinis meus, cum emanducatum cibum breui/ori quàm par fuerat temporis ſpatio contineret, & ita vt erat inco ctum reijceret, omnibus medicamentis, quæ ſtomachi vitijs ad/hiberi poſſunt, diligentiſſimè fotus eſt. Verùm cum ea nihil omnino profi cerent, & corpori ob inopiam alimenti iam abſumpto vix pellis & oſſa ſu/pereſſent, gradatim tandem ad mortem deductus eſt. Quare defuncti ca dauere publicæ vtilitatis gratia inciſo, inuentum eſt hominis ventriculum ita iunctis oris ad imam eius partem obcalluiſſe, vt cum nihil inde ad iferiora tranſmittere potuerit, neceſſariò mors ſubſecuta ſit.

Callus in venis meſaraicis. xxxvij.

PEtrus Aldimarius filium habuit, qui cum octauũ iam ageret an=num, in corruptum incidit appetitum, quo calculos ruderaq; cõ/edens in lentam tandem febriculam deuenit. Indéq; procedente tempore & ventriculus non continere & venter fluere cœpit. Adeóq; duobus his malis vexatus eſt puer, vt paucis etiam diebus è vita deceſſerit. Hu ius nos cum annuente patre emortuum corpus incidiſſemus, repertus eſt callus inter venas, quas meſaraicas appellãt, à quo cum venæ ipſæ adeò ob=ſtruerentur omnes, vt ferri inde ſanguis vltrà nõ poſſet, neceſſe fuit puerũ è vita migrare.

Angina inciſa. XXXVIII.

ANgina laborabat Nicolaus Rota, ſed nullus tamen rubor aut tu/mor vel itus in gula vel extrà videbatur. Et ipſe nihilominus vix ſpiritũ trahẽs, quicquid pręterea edendũ ſumeret, per os ſtati & nares reijciebat. Quare cum areſcente corpore, pallente iam facie ac verten tibus oculis, ſpes omnis ſublata eſſet, & medici quibus cura demandata fu erat ægrũ amplius non adirent, me licet iuniorem conuocant, ægrũ oſten dunt, & quæcũq; acta fuerant exponunt. At ego cum & ægrum ipſum ad mortem tendere, & medicos quæcũq; oportuna fuerant præſidia adhibu=iſſe intelligerem, cœpi ipſe mecũ cogitare ſatiusne eſſet ægrũ ipſum Deo & naturę, vt cæteri medici, incuratum dimittere, an aliquod licet inſolitũ, vtile tamen auxilium experiri. Verùm adhortantibus his qui ægro aſſiſte bant, conſilium capio, & locum altioribus plagis ſub ipſis maxillis, ac etiam ſupra collũ incido: ex quo cũ ſanies multa prorũperet, adeò morbus leuat⁹

eſt

eſt,vt faucibus ipſis ſpiritum ſimul & cibum capientibus,facilis dein ad bonam valetudinem ægro ipſi daretur regreſſio.

¶Soluta vmbilici vnitas. xxxix.

VIrũ nouimus,quem dolor in pleniori inteſtino exortus adeò cruciaret, vt nullo interim ſpiritu erũpente mediũ hominem diſiectum iri putares: cũq; fruſtra multa auxilia adhiberentur,& non ſolum clyſteria vt in aluum demittebãtur eadem prorſus eijcerentur, ſed & medicamenta quoque tam nihil ex ipſa aluo deponerent, vt iter hinc inde clauſum crederes: Tandem cucurbitula vmbilico affixa (ſolet enim huiuſmodi malũ tali præſidio nonnunquã minui ac leuari) ſoluta eſt vmbilici ipſius vnitas: indéq; ſpiritus craſſior erumpens, & cucurbitulam ipſam diſiecit, & hominem omni amoto dolore priſtinæ ſanitati reſtituit.

¶Eleuatio ſtomachi. XL.

ANnum ſextũdecimũ agẽti Petri Guicciardini filio, ita ceruix vẽtriculi ſine vllo doloris ſenſu eleuabatur, vt magnitudinem pomi cydonei æquaret: nec manifeſta cauſa oſtendebatur, cũ omni nocumento careret. Quare rem admodum diligenter veſtigare cœpi, admiratus quænam abditæ huius mali cauſæ eſſe poſſent. Sed cum nullam prorſus pręter ventum inuenirem, à quo ventriculi capite paulatim eleuato, ita eiuſcemodi fieret tumor, vt & oſſa etiã talem ſitũ adepta, nec vltra ad priſtinum ſtatũ reuerſa, figuram iam illis impreſſam tanquam naturalem cuſtodirent, ferrea demum lamina, quæ ex cingulo quoq; ſurgebat ferreo, ſtomachum comprimi iubeo, quo paulatim ad ſedem ſuam retrocedere cogeretur, quod factũ eſt: nam haud multò pòſt hoc vno tãtùm pręſidio ita repreſſus eſt tumor ille, vt ad priſtinam ac naturalem formam ipſius ventriculi ceruix penitus reuerſa ſit.

¶Menſes vomitione proiecti. XLI.

VRgebatur mulier acerbiſſimo capitis dolore, propterea quòd menſtrua non prouenirent: verùm his demum vomitione propulſis ilico ſublatus eſt dolor. Sed cum id iterum iterum'q; ac ſæpius factitaſſet, abhorrens tandem mulier ab huiuſcemodi vitio, auxilium noſtrũ expoſcit: qui ſola ſanguinis miſſione ex venula quæ ſub talo eſt, & menſtrua ipſa ex naturali loco rite profluere coegimus, & quod ſequẽs eſt, mulierem ipſam priſtinę ſanitati reſtituimus.

¶Cordis pars patefacta. XLII.

INciſo abceſſu, qui ſupra ſeptimam vertebram innatũ longo temporis interuallo ſinũ fecerat, intimam'que membranam ſua ſanie prorſus eroſerat, minima ipſius cordis pars oculis cernentium patefacta eſt. Verùm cũ hominem ſumma & diligẽtia & ſolicitudine curaremus, in priſtinam redactus eſt ſanitatem.

¶Pure per vrinam deducto ſanatus eſt pleureticus. XLIII.

ORitur ſæpe in lateribus morbus, qui πλευριτικὸς à Græcis nominatur: huic tuſſis & febris accedit, & excreatur cum pituita ſanguis, graue profectò ac penè intolerabile malum. Hoc cũ affligeretur Antonius quidam, & morbus iam ad maturitatem perueniſſet, euacuato per vrinam pure, quod raró cõtingere ſolet, penitus ſanatus eſt ęger.

¶Ex tabe ſanata ſola ſanguinis miſſione. XLIIII.

ANno integro remorantibus menſtruis mulier ad ſummam deducta eſt maciem: & venæ eius ob nimiam plenitudinem nigriores factę, admodum extendebantur, Cum'q; nullũ cibi genus deſideraret, conſequẽs fuit, vt totũ tabeſceret corpus. Quare præſentaneũ auxilium iudicauimus ſanguinem mittere: qui cũ primo die nigrior effluxiſſet, iubeo & altero idipſum fieri. Quo longè clariore emanante, factum eſt vt profluentibus dein menſibus, mulier quę per annũ macie & tabe afficiebatur, idoneis tandem medicamentis reſumpta ad priſtinam facilè redierit valitudinem.

¶Fluxus ſola oratione ſanatus. XLV.

ACcidit interdũ ventrem fluere: & ſi diu negligas, difficilior plerunq; fit eius curatio: quin & nonnunquam impoſſibilis. Quod & nos nuper experti ſumus. Iohannina Bencia affinis mea, mulier quidem & animo & genere nobilis, cũ diu ventrẽ fluere permiſiſſet, eò tandem deuenit, vt nullis medicamentis, nullis auxilijs, nullis etiam balneis eiuſmodi fluxus ſiſti potuerit: augente interim hoc malũ iugi & inuincibili humore, qui ex eius infirmo alioquin & imbecillo capite in ventriculum diſtillabat. Et licet interdũ conualeſcere videretur, haud multo tamen pòſt reuertebatur id malũ, & quidẽ priore deterius. Quare omni ſpe medicæ artis depoſita, Fratrem Dominicũ Piſciẽſem ordinis prædicatorum, de quo etiam ſuprà mentionem fecimus, adit: morbũ quo tenetur exponit: ſe omni humano auxilio deſtitutã affirmat: lachrymis & precibus orat, vt laboranti ſibi ſua & fide & oratione opem ferat: quod cũ ille ſe facturum pro viribus annuiſſet, admota manu mulieris caput cõprimit. Tũ fuſa oratione ac ſigno Crucis ibidẽ impreſſo, abire iubet. Reuerſa domum, cum eo ipſo atq; item altero die vẽter nihil ex conſuetudine pręterq̃ ſanum redderet, me conuenit, rem ordine narrat, ſéque penitus liberam affirmat. Quod etſi Deo, cui poſſibilia ſunt omnia, factu facilimum ſcirẽ, verebar tamẽ ne quod habebat in votis mulier, id iam ſe adeptam perſuaderet: cum nihilominus morbus ipſe paulò pòſt vel etiã deterior reuerſurus eſſet. Sed cum iam tertius peragatur annus ex quo fluxus ipſe ſuppreſſus eſt, nec vlla interim appareat regreſſionis nota, ingenuè & fatemur & prædicamus hoc ſolo nutu Dei per fidem & orationem ſanctiſſimi illius viri factum fuiſſe, ad laudem & gloriã nominis ſui, quod eſt benedictum in ſæcula.

Gelatus

Gelatus in comitialem incidit morbum. XLVI.

Hieronymus Bencius, cum è diui Laurentij æde, vbi declamãtis ad populũ concionem audierat, domũ ſeſe recepiſſet: & reſerato hoſtio ad cubiculũ vſq; in quo vxor ex partu languens iacebat, aſcẽdiſſet, immotus ibidem & inconniuis oculis ſtetit. Quem cũ vxor diutius intuita rogaſſet tandem quid ageret: & ille nihiloſecius expergiſceretur, accerſitis famulis in eodem quo illa iacebat cubili, coniugem locari iubet. Qui vbi tãdẽ ſenſum recepit, nihil eorũ quę ipſe interim egerat, recordabatur. Quare conuocatis medicis, quibus & ipſe interfui, plurimo ſermone quæſitũ eſt, an ille toto eo tempore obdormierit, vt accidit multis: qui ea perſæpe dormientes faciunt, quę munia ſolũ videntur eſſe vigilantium: an alio quopiam morbo laborauerit. Ac tandem conuenimus illũ eo tempore non dormiſſe: ſed rigidũ potius vel attonitũ aut gelatum fuiſſe. Quã quidem ſententiam etiam ſubſequens malũ manifeſtiſſimè comprobauit: cũ paulò pòſt in comitialem inciderit morbum: quo nullis prorſus conferentibus auxilijs multos iam annos miſerabiliter cadit.

¶Amiſſa atq; iterum recuperata memoria. XLVII.

Ex præterito morbo cõualeſcens Antonius quidam Senẽſis, quęcunq; memoria fixa tenuerat ita prorſus oblitus eſt, vt ne rerũ quidem nomina reminiſceretur. Dũmq; Florentiæ eſſet, Senis ſe eſſe putabat. Sed ne amicos quidem ab inimicis diſcernebat: quos etiam immutatis nominibus vocitabat. Quare eo velut prorſus amenti, atq; deliro naturæ dimiſſo, cũ vigeſimo iam die hoc malo angeretur, cœpit venter fluere, variaſq; & diuerſa ſtrigmenta, ſanguinem, bilem viridem, muccoſaſque deiectiones deponere. Quo factũ vt mens ſimul & memoria redirent, licet nihil eorum quæ ipſe interim geſſerat, recordaretur.

¶Ex diſtenſione neruorum mors ſubſequuta. XLVIII.

Mittere ſanguinem vt expeditiſſimũ perito eſt, ſic ignaro periculoſiſſimum. Iuuenem vidimus cui cum ex brachio ſanguis mitteretur, & neruum ſcalpellum attigiſſet, ſtatim ſequuta neruorum diſtenſio: quæ hominem ita crudeliter afflictauit, vt paucis etiam diebus laboranti illi vitam eripuerit.

¶Ex inciſa arteria ferè mortuus. XLIX.

Orta, vt aſſolet, inter commenſales lite, cum quidam è conuiuis arreptum calicem in Alfonſi Hiſpani familiaris noſtri faciem proieciſſet, & inciſa arteria ac cute dilacerata ſanguis copioſior erumperet, multa quidem ſed fruſtra adhibita ſunt medicamenta: cũ ea ſit arteriæ ipſius conditio, vt inciſa coire aut ſaneſcere citra vſtionem nõ poſſit. Quare cũ ſanguis ipſe eò ſemper vehementius proflueret, quò plura experirentur auxilia: & homo iam venis exhauſtis prorſus deficeret, ad me tandem

mittunt

mittunt rogantes, vt ſi fieri poſſit, amicum à morte præripiam. Venio igitur ad eum, vulnus inſpicio, virtutem probo, nullum ſupereſſe præſidium iudico, pręter vſtionem ſolam: quare ea qua potui diligẽtia inciſam arteriã candenti ferro inuro, & ſtatim ſuppreſſus eſt ſanguis, quo inhibito, reliquũ curæ facilem ſatis & expeditum habuit ad ſanitatem regreſſum.

¶Mulier ex copioſa ſanguinis miſſione emortua. L.

QVidam noſtri ſæculi medicus philoſophiæ magis q̃ medicæ artis peritus, cũ vxorem Iacobi Pactij equitis Florẽtini curaret, quę duabus tertianis vexabatur, mittere ſanguinem vtiliſſimũ iudicauit, quod & ego, cui ſimul cum illo cura demandata erat, penitus non improbabam: cũ bilis ſanguini mixta videretur. Sed & multa tamen pituita exuberabat. Igitur venam incidendam quidem cenſui: ſed tentandi gratia, vt ſcilicet colorem ſanguinis habitũ'q; diſcerneremus. Qui ſi craſſus & niger eſſet, tanq̃ vitioſus largius effunderetur: ſin contrà ruber & pellucens, tanq̃ integer ſeruaretur. Inciſa igitur vena ſanguis effluxit rubicundior. Quare dimiſſo iam caliculo, ſupprimendũ cenſui: ille cõtrà deducendum. Verùm cum eſſet ipſe ætate prouectior, eius magis ſententiæ inhærentibus coniuge & propinquis, ad duas ſanè libras ſanguinis miſerunt æquè lucidi ac rubri. Quare cura omni ſeniori illi relicta protinus diſcedo, palam affirmans atq; conteſtans iugulatam eſſe mulierem: quod & paulopoſt rei euentus facilè comprobauit, cum paucis admodum diebus mulier ipſa defectis iam viribus, ac voce penitus exhauſta in ſomnũ inciderit grauiorem: ex quo tandem mors ſubſequuta eſt, ob nimiam ſcilicet humorum cruditatem: quę ex ingenti ſanguinis profuſione contingere ſolet. Quare debet ſemper medicus ſi diligens ſit, in omni ſanguinis miſſione conſiderare vtrũ craſſus & niger: an contrà ruber & pellucidus ſit. Quòd ſi niger & craſſus, vt vitioſum effundi: ſin contrà ruber & pellucidus, vt integrũ ſupprimi iubere: tantum enim abeſt vt eiuſmodi ſanguinis rubri ſcilicet atq; pellucidi miſſio proſit, vt etiam plurimũ ſemper obſit. Sed excidit homini documẽtum filij ſeni: quo in miſſione ſanguinis cũ bilis accenſionem, tum & pituitæ cruditatem plurimum cauendam cenſuit.

¶Epoto veratro iugulatus. LI.

LAboranti cuidam Zenobio nomine quartana, imperitus quidam medicus veratrũ, quod inter cætera medicamenta periculoſiſſimũ eſt, temere propinauit. Ex quo ſtatim ſubſequuta eſt cũ crebra ac vehemens alui ductio, tum ſpiritus tam grauis ac difficilis attractio, vt cum me filij ad hominem iam in mortis articulo poſitũ aduocaſſent, & nullis potuiſſet præſidijs tanto malo ſuccurri, intra ſex tantũ horarum ſpatiũ mors eũ violenta è medio ſubtraxerit. Cauendum igitur eſt ne huiuſcemodi medicamenta, quæ veneni naturam habent, & ſtomachũ cætera'q; mẽ-

bra

bra plurimũ lædunt, abſq; eo exhibeamus, quod nocumẽtum auferre poſſit: cum & aluum per ſe ſæpius ducant, & hominem non ſolùm infirment, ſed plerũq; etiam morti tradant.

¶Vomitu ex albo veratro mors ſubſequuta. LII.

VOmitus vt interdũ ſanis vtilis, ſic aduerſa valetudine laborantibus nonnunq̃ neceſſarius. Verùm multum intereſt quo modo & quare fiat. Hoc autem officiũ diligentis medici eſſe debet. Nam cum quidã medicę artis imperitus albo veratro vomitũ ciere ſolitus, omne genus morbi tali præſidio ſeſe curaturũ polliceretur, accidit fortè vt in manus eius inciderit quidam, qui duobus iam annis ventriculi vitio laboraret, nec vllis vnq̃ medicamentis ſanari potuerit: vtpote quod cũ ſuapte natura difficile ſit, difficilimũ etiã redditur in corpore infirmo atq; imbecillo, prę ſertim vbi licẽtiori quadam libertate vtatur æger. Albũ igitur & huic veratrũ, ex more exhibente illo, plurimùm bilis ac pituitæ, tum nigrã bilem, poſtremò ſanguinem eiecit: quibus ita deductis, imbecillitas primò & quidem magna, tum ſudor frigidus toto capite ac thorace emanans, nouiſſimè & mors ſubſequuta eſt. Non igitur ignorare diligens medicus debet huiuſcemodi medicamentũ non ſemper ęgris prodeſſe: ſanis verò ſemper obeſſe: nam vbi robuſtum corpus nactus fueris, & vẽtriculus ſit potens, morbúſq; longior ac difficilis, vt comitialis & inſania, aut pares his, tunc albũ veratrũ rite ac citra medici culpam exhibi poteſt.

¶Repreſſo ſudore ſanatus. LIII.

CVm haud poſtremæ notæ Medicus nobilem quẽdam ciuem curaret, & febribus malè hominem habentibus, vniuerſum corpus in ſudorem reſolueretur, vires'q; omnes ita deficerent, vt cognati plurimũ de ſalute eius addubitarẽt, me aduocant, ægrũ oſtẽdũt, curam enarrant. Inſpiciens itaq; hominem, oculos admodum graues ac pallorem faciei intueor: quin & intima eius præcordia calore vehementi affici aduerto. Quare ſudorem inæqualem, qui finiri non poterat, ſtatim amotis veſtibus, quibus ille de præcepto medici tegebatur, vt incongruũ & inutilẽ ſupprimere nitimur: præſertim q̃ eo vires ęgri penitus conuelli videbãtur: tum corpus euentari ægrũ'q; etiam frigidioribus potionibus vti iubeo: donec ſudor, quem medicus ille omni ſtudio ciebat, prorſus ſupprimeretur. Quod vbi factũ eſt, immutari ſtatim videas ægri faciem, vires redire, calorem reprimi, febrem remitti, ac non multo pòſt hominem ad priſtinam ſanitatem reuerti.

¶Peſtilenti febre arreptus. LIIII.

PHilippus Stroza & nobilitate generis & opũ affluẽtia inſignis, lęta quadam febricula laborabat: & ex medicis, qui ægrum viderãt, alij quotidianam ſed leuem, alij ob algorem contractam febrẽ putabant:

tabant:nec defuit qui crederet à capite diſtillaſſe materiam, quæ putreſcẽtem febriculam gigneret. At nos cũ eam ipſam diligentiori examine perpẽderemus, peſtilentem iudicauimus: quam ſententiam deridẽtes medici, cũ leuatam iam febrem exiſtimarent (latebat enim anguis in herba) familiari tantum medico curam dimittunt. At æger, qui iam conualuiſſe videbatur, aduentante die ſeptimo, in neruorũ ſubitò reſolutionem & febrem incidit ardeſcentẽ: qua exhauſta voce & corporis viribus conuulſis, paucis etiã diebus mors ſubſequuta eſt. Magna igitur eſſe debet medicorum circũſpectio in cognoſcendis curandiſq; morbis: ne inſcitia (vt ſæpe fit) atq; indiligentia eorũ ægri ipſi, qui ſeſe illis penitus tradũt atq; cõmittũt, periclitenť.

¶Claudus ex loco eminentiori cadens liberum recipit greſſum. LV.

NIcolaus architectus cũ de eminenti turri præceps ruiſſet, tantum abfuit vt ex tam ingenti caſu incommodum aliquod reportarit, vt cum antea altero claudicaret pede, rectè deinceps ambulauerit.

¶Quin & puerum vidimus, qui peſtilenti morbo correptus curatuſq;, idẽ malum effugerit. Nam vbi prius adeò vtroq; pede claudicaret, vt niſi duobus fulcitus baculis omnino incedere non poſſet, curatus liberè id eſt ſine aliquo adminiculo incedebat.

¶Scorpione ictus glacie ſe opprimi querebatur. LVI.

FAmulum habui, qui ſcorpione ictus tanto ſubitò ac tam frigido ſudore toto corpore perfuſus eſt, vt algẽtiſſima niue atque glacie ſeſe opprimi quereretur. Verùm cum algẽti illi ſolam thyriacam ex vino potentiori exhibuiſſem, ilico curatus eſt.

¶Fames valida. LVII.

CVm vniuerſam penè Italiam anno ſalutis nonageſimo ſexto ſupra milleſimum quadringenteſimũ tam ingens ac valida fames afflictaret, vt paſſim multi publicis in vijs atq; plateis deficerẽt, multi etiam ex malis ac noxijs nutrimentis in varias inciderent ægritudines, vidimus ex his q̃plurimos qui ex diutina fame eſcam abundantiorem nacti fuerant, dum pleniori vtuntur victu, paucis diebus vitam finiſſe: adeò noxia atque pernitioſa eſt nimia ſatietas, quam multa præceſſit inedia. Mulieres quoque vidimus, quæ pueris quos lactarent infectis, & ſe & illos ad mortẽ deducerent. Plurimi tamen ex his qui ad valitudinariũ deducebantur, medicorum cura & diligentia ad priſtinam reuertebantur ſanitatem.

¶Mulier ferè mortua ex ſanguinis miſſione. LVIII.

MVlierem vidimus, quæ cum pleniori & obeſo eſſet corpore, & in ardeſcentem incidiſſet febrem, vſa cuiuſdam imperiti medici cõſilio, ſanguinem ex vena copioſum emiſit. Quo ſtatim grauiter

afflictata

afflictata in multò deteriorem prolapſa eſt valetudinem. Nam vt in tenuioribus magis ſanguis, ita & in plenioribus magis caro abundat. Nos igitur cum ad mulierem vocati, eam ſummo in diſcrimine poſitam inueniremus, alias omnino obſeruationes adhibendas cenſuimus, eas videlicet, ad quas dirigi curantis conſilium debet. Quare defectam dudum virtutum omni genere auxilij reſumo, donec corporis viribus redeũtibus, materiam quam exuberare cognoueram, medicamento deponendam cenſeo: quod cum ex frigidioribus rebus ægrotãti exhibuiſſem, ilico extincta eſt febris, & mulier de cuius iam funere cogitabatur, per Dei gratiam rite curata conualuit.

¶Ex quartana malè curata, ſanitas, tum & mors ſubſequuta. LIX.

VIllicus meus annuam quartanam patiebatur, & cõſilio neſcio cuius empirici faſelum ex omphacino, & allia vſq; ad ſatietatem deuorãs, ad viginti inſuper vini meri calices ebibit, quo adeò inflatus eſt, vt è foco prope quem cœnauerat, amoueri penitus non poſſet. Quare ſtrato humi pallio quo induebatur, ibidem pernoctauit. Matutino autem aduentante tempore, diffuſus per omnia membra ſudor eſt, quo finito, vomitu quicquid comederat reiecit, & cũ eo pituitoſa excrementa quamplurima. Quo factum vt & quartana quoq;, qua ĩtegrum iam annum laborauerat, extruſa, valetudinem ſit cõſequutus, quam quidem rem validioris naturæ vi acceptam referendam arbitrati ſumus: nam amota iam cruditate, & humorum concoctione longiori ſpacio perfecta, natura quæ ſua pigritia torpebat, ab ignauia & torpore propulſa, contra morbũ & cauſas vires excitat, quibus tandem ſudore ipſo atq; vomitu, & morbum & errorem diſiecit. Quod profectò eadem febris comprobauit. Nam cum quatuor poſt ãnos hominem iterum inuaſiſſet, & ille putaret eodem poſſe ſe auxilio febrem tollere, quo olim fecerat, ſtatim hoc eſt inter morbi ipſius initia, dum ſcilicet cruda eſſet adhuc ipſa materia atq; incocta, pleniori vt tum victu & potione abũdantiori ex ijſdẽ quibus ſuprà rebus abuſus, ante ſolis ortũ eodẽ quo decubuerat loco mortuus inuentus eſt.

¶Moleſta tuſſis ſola ſanguinis miſſione curata. LX.

MOleſta tuſſi afficiebatur puella quædam quintũ & decimum agens annũ, quæ tametſi per ſe grauis & formidabilis eſſet, eo tamen ſeſe medico formidabiliorem reddebat, quòd vnà ſæpius cum ea ſanguinem expuerat puella. Quamobrem cũ medici ipſi, quibus cura demandata erat, & hãc paulatĩ tabe cõſumptum iri, & nullis ſe poſſe auxilijs huic malo ſuccurrere viderent, eam tandem Deo & naturæ dimittunt. Verùm pater (vt eſt amor) ne quid omnino intentatum relinqueret, me aduocat, puellam oſtendit, & quæ hactenus facta ſunt, plurimo ſermone enarrat.

At ego ſputũ primò colligi iubeo, quod vbi nulla pus ſubſequi, & ſanguinẽ ipſum minimè etiã purulentũ inſpicerẽ, cœpi mecũ cogitare quænam huius vitij cauſa eſſet, & an ſanguis ipſe ex ore vel ex gingiuis, aut forte ex naribus efferretur: ſed cum ex his locis abſq; vlla profluat tuſſi, aliũde eũ emanare arbitratus ſum. Quæro igitur ſi is ex gutture, aut ex arterijs vlceratis vel ex pulmone potius, ſiue ex pectore, aut forte ex iecinore prorũperet: ſed cum nulla eſſent certa indicia, puellam interrogo an menſes illi profluant (ſolent enim fœminæ, quibus ſanguis per menſtrua non reſpondet, ſæpe eum aut cum tuſſi expuere, aut vomitione propellere) Sed negante illa, ſanguinem mittendum cenſeo ex venis, quæ ſub talo ſunt: idq; ſingulis menſibus faciendum donec iſto atq; item alijs auxilijs, quæ ſanguinem promouere conſueuerũt, & menſes ipſi rite profluere cœperunt, & puella quę iam macie & tabe confecta videretur, ſex tantùm menſium ſpacio vires & corpus reſumens, ad priſtinam adiuuante Deo reuerſa eſt ſanitatem.

¶ Difficultate ſpirandi mortuus. LXI.

MVltos difficultate ſpirandi laboraſſe cognouimus, ſed iter cæteros quendam, qui non niſi recta ceruice ſpiritum trahens, paulatim ex anguſtia deficiẽte virtute toto corpore pallidus ac liuẽs efficiebať: nullus tamen in pectore, nullus in præcordijs dolor erat: ſed nec ſibilus aliquis ob anguſtias, per quas ſpiritus euadit percipiebať: ex quo iudicare poſſes ægritudinẽ in pectore concipi. Verùm cũ paucos poſt dies inualeſcente morbo ipſo & nullis cõferentibus præſidijs, æger è vita migraſſet, incidere mortuum decernimus, vt huius mali abditas ac latentes cauſas deprehenderemus. Quod vbi factum eſt, inuenimus non parũ atræ bilis & ſanguinis nigrioris in eius corde coiſſe, vnde etiam per venas diffuſus, non eſt mirum ſi corrumpẽte eo ſpiritum ipſum, hominem ad feſtinam mortem deduxerit, quod etiam autore Galeno aliàs contigiſſe cognouimus.

Ex horrore flammæ in febrim incido. lxij.

IN Appiani Baſilica, cum adhuc eſſem admodum iuuenis, vnà cũ Peregrino Allio literis Græcis operam dabam ſub præceptore Franciſco Caſtilionenſi religioſo viro. Vbi cum ſemel è cubili ſummo diluculo conſurgens ędem ipſam ingrederer, vixq; limẽ tranſiliſſem, ecce video flammas ab imo pauimento iterum atque iterũ ſurſum ferri: horreſco, & pauens ac tremens curſim, vt poteram, cubile ipſum repeto. Me verò Peregrinus condiſcipulus meus, qui adhuc in lectulo quieſcebat, cum anhelantem & veluti lymphatum inſpiceret, rogat quidnam mali mihi contigerit: vix ego trahebam ſpiritum, rem tamen vt potui explico. Admiratus & ipſe, timere cœpit. Sed cum interim pręceptor noſter è cubili ſurrexiſſet, hominẽ conuenimus, rẽ exponimus, cauſam quærimus.

Ille

Ille verò, vt erat vir doctus & in philoſophia ſatis eruditus, vapores, īquit, ex cadaueribus mortuorum eleuātur, qui calidiſſimum hunc aerem nacti (id enim accidit in ipſo mēſe Iulij) facilè inflammantur, quod & nos etiam ſæpius vidimus, ac propterea nihil vobis pertimeſcendum eſt. Hoc etſi ego autoritate viri ſuaſus verum iudico, ex præcedenti nihilominus timore, ex quo ſpiritus ipſi cateruatim verſus cor regredientes inflammati ſunt, in eā quam Græci ἐφημέριον vocant, febrem incidi.

¶Puer horrore mortuus. LXIII.

PVerum nouimus, qui dum rure paterno degeret, ſingulíſque diebus ad vicinum ſacerdotem ſtudendi cauſa, vt fit, ſummo manè mitteretur à patre, accidit ſemel vt propè iam intranti illi ſacerdotis ipſius ædes, eſſétq; cœlum paululum adhuc ſubobſcurum, præſtò fuerint duo viri nigris veſtibus obuoluti, quibus adeò perterritus eſt puer, vt toto corpore contremiſcens alta'q; voce auxilium clamitans, in admirabilē ſanè ægritudinem, ac demum in mortem inciderit. Nam ſtato tempore, id eſt octauoquoq; die & eadem ferme hora in eundem ſemper horrorem atq; clamorem proruebat, donec tabe conſumptus, vitam quæ nullis præſidijs contineri potuit, miſerabiliter finiuit.

¶Tuſſi ſciſſa eſt tunica inteſtinorum. LXIIII.

TVſſi valida vrgebatur puer ſextum agens annū, dúmq; vehementius tuſſiret, ſciſſa eſt tunica, quæ diducere ab īferioribus partibus inteſtina debet: & in ſcrotum, Græci ὄσχεον vocant, inteſtina deuoluta, herniam fecerūt, qua & in hunc vſq; diem laborat. Tanta enim fuit ſciſſura, vt nec coire hactenus vllis potuerit medicamentis, nec etiam in futurum niſi ſola vſtione coibit.

¶Ictus in cordis tunica conualuit. LXV.

EX nobili familia nati fratres duo, eadem etiam cohabitantes domo, atq; eodē victu viuentes, dum inter cœnandum orta (vt fit) inter eos lite, alter alterum gladio quo in mēſa vteretur in ipſius cordis ſede percuſſiſſet, plurimúſq; ex vulnere ſāguis efferretur, langueſcunt ilico venæ, pallet facies, ſudor frigidus toto corpore manat, arteriæ non eleuantur, omnia'q; demū mortis ſigna apparent. Verùm ne nihil omnino agerem, iubeo hominē his rebus foueri, quibus cordis vires reſici poſſint: cúmq; æger vſq; ad mediam noctem eodē ſeſe habitu haberet, & de eius potius funere quàm de vita cogitaretur, cœpit paulatim ſpiritus reuerti. Quare ſumpta ſpe curā proſequor, donec alijs atq; item alijs præſidiis vſus, hominem tandē, Deo adiuuāte, ad priſtinam ſanitatem reduco: ex quo planè cognouimus non ictū cor, vt putabamus, ſed eius tantum tunicam leuiter fuiſſe perſtrictam.

¶Vitium ſtomachi curatum. LXVI.

INter ſtomachi vitia vulgatiſſimum eſt reſolutio, quæ vel calidiori, aut frigidiori, humidiorive, vel etiam ſicciori habitu plerūq; ſolet accidere. Nobilis quidam vir Ioannes nomine ciuis Neapolitanus, cum diu eiuſcemodi vitio laboraſſet, & ex medicis noſtri ſæculi plurimi hominem curandum ſuſcepiſſent, nullum tamen inuenire auxilium idoneum potuit. Quare cum Florentiam demū veniens me conueniſſet, & quæ hactenus ex medicorum conſilio huic vitio adhibuiſſet, ordine enarraſſet, ex his quibus vſus eſt præſidijs facilè cognouimus exiſtimaſſe medicos omnes eum malo habitu frigido laborare. Nos verò & prę cedenti curatione & alijs haud ſanè obſcuris inditijs, longē aliter ſentientes, calidiori habitu eius affici ventriculum arbitrati ſumus. Quare ad ea auxilia conuerſi, quæ aridum iam ac tabe penè conſumptum corpus deſiderare videbantur, primo die ſolas lactuculas ex aceto & oleo cōmanducare præcipimus, quas cū vtiles ſtomacho atq; idoneas percepiſſet, iubeo dimittat balneum, frictiones, exercitationes, prę ſertim ſuperiorum partium, vnctiones omnes & cibos calidiores, quibus hactenus vſus fuerat, & ad frigidos potius ac difficilioris concoctionis ſeſe conuertat. Vnde & veruecem magis quàm auem aut venationē vel piſcem, niſi ſit generis durioris, in hac ſua ægritudine conlaudo. Potui quoq; aptiſſimum illi vinum frigidum & auſterum, ineptiſſimum calidum & craſſum eſſe pronūcio. Quibus cum ille auſcultaſſet, ac diligentiſſimè ea exequutus fuiſſet, hoc tantùm genere victus & frigidioribus medicamentis vſus, infra duos menſes priſtinam recuperauit ſanitatem.

¶Melicera pro carbūculo iudicata. LXVII.

VLcere ſubalbido furūculo ſimile, quod Græci eo ꝙ faui ſpeciē habeat μελικηρὶς vocant, vir quidam nomine Paulus laborabat. Id aūt cum febrem & inflammationem ingētem excitaſſet, medicū quidem ſed qui per imperitiā vlceris ipſius naturā minimè calleret, accerſit. Eo aūt iudicāte vlcus ipſum peſtilens eſſe (venit enim cū dolore vehemēti habénsq; foramina per q̄ fertur, humor glutinoſus vix matureſcit) ſimul omnes cū conſulente medico aufugiūt, vni tantùm viro ægri curam commendantes. Quo factū, vt deſperatis penè rebus ad me mitteret, rogarétq; aliquod pereūti illi auxilium ferrem. Sciſcitor itaq; nuncium vlceris naturam, & an increſcat ægritudo vel deficiat virtus, aut fortè eo loco peſtilentes ſint febres. Refert vlcus non nigrū, non lucens, nō pallidum eſſe, febrē lentam & penè leuatam, ſana omnia in regione illa. Accedo igitur ad hominem: cum'q; contrà hilari vultu reſediſſem, faciem primò oculos'q; ſano ſimiles intueor. Tum arteriam tangens, pleniorem quoq; reperio. Quare ſanitatem pollicitus vlcus detego, & omni ſublato timore familiam reuocās curam aggredior, quæ licet difficilis admodum fuerit, ad integram tamen ſanitatem æger ille per Dei gratiam reuerſus eſt.

Inciſus

¶Inciſus coles ſanari nequiuit. LXVIII.

MEdium ſibi colem lino & quidem arctè deligauerat puer inſcijs parentibus, eóque tam diu vinctus fuit, donec plagæ altitudo ad iter vrinæ aſcenderet duobus locis: quibus & quòd vrina ipſa inde mitteretur, & quòd vtrinq; oræ obcalluerint, coire vlcus atq; conglutinari nullis vnquam remedijs potuit. ¶Monachũ etiam iiſdem fermè temporibus vidimus atq; curauimus, qui ob zelum caſtitatis ſed indiſcretum tamen ac minimè ſecũdum Dei rationabile obſequium, colem ſibi & quidem pubetenus prorſus abſciderat: ex quo cum ſanguis copioſus efflueret, ac propterea medicamẽta omnia vinceret & exuperaret, arduum ſanè ac laborioſum fuit eiuſmodi profluuium ſiſtere atq; inhibere. Oportuit enim ſingulas venas, quæ ſanguinem fundebant apprehendere, atq; ita deligare, vt ora preclusa coirent. Quo facto reliquum curæ genus haud admodum difficile fuit, donec vulnus ritè curatum penitus ſaneſceret.

¶Qui ex nimia plenitudine mori videretur, ſola ſanguinis miſſione ſanatur. LXIX.

PLurimum in morbis iudicandis tribuũt venarum pulſui, qui ſi imbecilli exiguique fuerint, mortem plerunque denunciant: ſin contrà magni & pleniores, ſalutis ſpem afferunt. Nos tamen Philippum quendam vidimus, hominem ſanè ebrioſum & corpulentum, cuius pulſus, dum languẽs in lecto iaceret, ita paruus & exilis erat, vt cum à medico percipi vix poſſet, facilè crederes mortem inſtare, ni facies rubicũdior, oculi, dentes & venæ pleniores iudicio prudẽtis medici obſtitiſſent. Quare tanti mali cauſam diligentius perquirens, iudico id ob nimiam ſaturitatẽ ſanguinisque abundantiam fieri, nullúmque oportunius adhiberi poſſe auxiliũ, quàm ſanguinis ipſius celerrimam miſſionem. Sed obſtabant cognati atque amici, verentes ne huiuſcemodi præſidium hominem celerius occideret. Inſtanti tamen mihi ac certam, ſi id fieri permitterent, ſalutem pollicenti, tandem acquieuerunt. Quare accerſito ſtatim miniſtro ſanguis mittitur. Nec mora, pulſus ſimul & vires tam celeriter redeunt, vt feſtinantior affuerit ipſa ſanitas, quàm mors quæ pro foribus excubare viſa eſt, affutura crederetur.

¶Abſceſſus ſola thyriaca apertus. LXX.

PVerulus thoracis abſceſſu laborabat, & cum condita & matura iã ſuppuratio eſſet, timerétque ille vlcus mucrone diſcidi, thyriacam ſuperpono, qua nõ ſecus vnius tantùm noctis ſpacio abſceſſus ipſe apertus eſt, ac ſi ſcalpello fuiſſet icíſus, ex quo facilè cõiectari poteſt quãta ſit huius compoſiti vis: quod & nos ſæpe aliàs experti ſumus.

¶Cãcrenam mortem afferre ſi à digito pedis inceperit. lxxj.

QVi vlcere nigro, quod γάγγραιναν Gręci appellant, afficiũtur, ſi id à digito pedis inceperit, & patiens fuerit ſenex, vel ex his, quorum corpus mali habitus ſit, celerius moriuntur. Nouimus nos Cambinũ, Carolum & Thomam ciues Florentinos, necnon & alios q̃plurimos huiuſcemodi affectos vitio paucis diebus vitã finiſſe. Incipit enim caro ipſa in vlcere paulatim nigreſcere vel liuẽs fieri: quin & arida interim atq; ſicca, & cutis circumiacẽs nigris impletur puſtulis: tum & quæ proxima eſt, amiſſo ſenſu liuet pallétq;. Nec prius ſerpere id malũ deſinit, donec oſſa etiam inficiat: quòd ſi quicquid aridum eſt & proximum quoq; locum, vel vſq; ad ſanũ prorſus exciderís, reuertitur tamen & ſerpit. Verùm cum aliæ corporis partes hoc malo afficiuntur, plærũq; ſanantur. In illiuſmodi aũt membris & calor eſt debilis & nerui inſunt plurimi, qui cum inficiuntur, facilè etiam circũiacentia loca inurunt. Vnde & proxima his ſtatim liuent, donec totũ membrũ miſerabiliter occupant atq; inficiũt.

¶ Ex carcinomate exagitato mors ſubſequuta. LXXII.

VEnit ad me Philippus quidam textor, cui in leua frontis parte tumor erat immobilis inæqualiſq;, ac furunculo perſimilis, qui etiã tangenti renitebatur. Et venæ, quæ circa locum erant, pallidæ quodãmodo ac liuore quodam ſuffuſæ, vltra decorum ĩtumuerãt. Cũ'q; noſtrum de hac re perquiſiſſet iudicium, conſulo ne id malum quoquomodo tollere præſumat, ſed leuioribus tantùm medicamentis illi blandiatur. Diſceſſit, & cũ in manus imperiti cuiuſdam medici incidiſſet, tota iam ĩtra menſem frõte & altero oculo eroſo, ad me reuertitur, ſciſcitãs'q; an aliqua ſalutis ſuperſit ſpes, vtinam, inquit, conſulenti tibi fidẽ habuiſſem. Moneo igitur iterũ hominẽ, ne vllis p̃terea vtatur medicamentis pręterq̃ blandis ac leuioribus. Quòd ſi aſperis & erodẽtibus vteretur, fore vt breui reliquũ etiam ipſius faciei eroderetur. Audiuit tandem homo, & cum his tantùm, quæ nos illi ſecundum hãc intentionem parauimus, medicamentis ſemper vſus fuiſſet, vt ad decimum vſq; annum ſuperuixit, ita certè ſi id malum ex conſilio noſtro nunq̃ agitaſſet, ad vltimum ſenectutis perueniſſet.

¶ Ramice curatus interijt. lxxiij.

RAmice vexabatur Michelotius noſter, cúmque ſacerdoti cuidam, qui hãc artem profiteretur, ſeſe curandum tradidiſſet, duplici ſtatim ille faſcia inguen deuinxit, nõ repulſo in ſuperiores parteis inteſtino. Dum'que membrum ipſum ita vt erat arctius obligatum ĩ octauũ vſq; diem detinuiſſet, eſſétq; interim ingẽs exorta inflammatio, quę hominem ea parte, qua faſcia deligabatur, miſerabiliter cruciaret, repente omnis amotus eſt dolor, & ipſe delirare cœpit. Quare cum ad ægrum ſeròquidẽ ſed tamen vocatus accederem, primò arteriam tango, cum'q; pulſum vix eleuari perciperem, & faciem inſpectans, eam nimio pallore ſuffuſam atq;

ipſos

ipſos etiam oculos cauos effectos aduerterem, iubeo ſacerdotem accerſant: tum faſcia illa ſoluta, locum vndiq; nigreſcentem cerno: cum'q; ſpecillum vlceri imponerem, omnia circũiacentia inteſtina iã putruiſſe cognoſco. Ex quo paucis horis è vita diſcedẽs, vtile nobis documentũ ſua morte reliquit, languentium ſcilicet corpora non ſacerdotibus, quibus tantùm animarum cura demandata eſt, ſed doctioribus medicis tradi oportere.

¶Puella oculo perforato viſum recuperauit. LXXIIII.

QVatuor annos natam puellam vidimus, cui dũ ea nodum in panno ſoluere acuto gladio niteretur, reſiliens mucro oculũ dextrum percuſſit, quo perforata ipſius oculi tunica, plurimus ſtatim inde fluxit humor: quare & ſi viſum prorſus amiſerit, ipſum tamen haud multò pòſt rite curata recepit. Tanta enim ineſt vis tenellæ illi ætati, vt hũc ipſũ oculi humorem (quod ſæpe accidit) in integrum reficere poſſit.

¶Iocinoris vitio laborans ſola ſanguinis miſſione ſanatur. LXXV.

IOcinoris vitio afficiebatur Antonius Brunelleſcus, ex quo cũ vehemẽs dolor à latere dextro in iugulũ humerũ'q; trãſmitteretur, & bilem quoque euomentem ægrum ſingultus etiam penè ſtrangularet, ad hominem vocatus accedo. Verùm cum huiuſcemodi vitij notę eædem ferè ſint, quæ & lateris abſceſſum indicãt, medicus cui primũ ęgri cura demandata fuerat, medicamentis & cataplaſmatis eius pectori medebatur. Sed cũ dolor & anguſtiæ magis magisq; hominẽ afflictarent, iubeo ſanguinẽ ex vena, quæ ad iecur dirigitur, ſtatim deduci: & quæ ille inſuper pectori adhibuerat medicamenta, iocinori ipſi impono, donec ęger ad ſanitatem reuertitur: quod paucis diebus factum eſt. Oportet igitur medicum non ſolum morbum cognoſcere, ſed & locum etiam in quo fit, diligentius perſcrutari.

¶Sciſſo inteſtino graciliori vita amittitur. LXXVI.

TEnuioris inteſtini morbo, quem Græci εἴλεον vocant, vrgeri commune eſt: ſed vrgeri, vt ſic vitam tollat, inauditũ. Corpulenta quędam mulier, cum modò ſupra, modò infra vmbilicum intolerabili premeretur dolore, nec vllus hic inde ſpiritus erumperet, adeò agitata eſt vt ſciſſo tandem inteſtino vitam finierit: quod niſi inciſa mortua pluribus innotuiſſet, neſcio an citra mendacij ſuſpitionem à me ſcribi potuiſſet.

¶Sed & ruſticũ nouimus, qui cum poſt longiores tortiones, & ventris diuturnas inflammationes diem obiſſet, & mortui incideretur corpus, longior in inteſtino fixura inuenta eſt: ex qua etiam recentes vuas, quas paulò antè comederat, prorupiſſe conſpeximus.

¶Vermis ex pectore propulſus. lxxvij.

LAborabat Antonius Siculus moleſta quadam tuſſicula, & cũ diu nihil conferentibus auxilijs hoc malum toleraſſet, ad nos tandem venit: rem exponit: conſilium quærit. Nos verò & quòd morbus diutius inueteraſſet, & quòd multos expertus medicos, nihil omnino profeciſſet, putabamus hoc vitium ægrè elidi poſſe. Verùm ne quid intentatũ relinqueretur, marrubij ſuccum ex melle ægrũ deuorare iuſſimus ſingulis diebus: tum & interiectis tẽporibus ſcyllam lambere, donec vermis ex eius pectore vnà cum tuſſi propulſus, hominem ſanitati reſtituit.

¶Calculus vi ſua deciſus. lxxviij.

NIcolaus Ruſticus calculo vexabaẗ, figura, vt poſtea conſpeximus, longiore: hic cum ab ima parte acutior & aſperior eſſet, veſicam ipſam incidit: tum & teſticulorũ tunica perfracta poſt multos ac penè intolerabiles dolores, tandem in conſpectum venit, quo haud magna poſtmodũ difficultate deducto, cũ multi hominem moriturũ, & quidem rectè iudicarẽt (neq; enim veſica cũ inciſa fuerit, præſertim inferiori parte, cohæret) ille tamen præter omniũ opinionem conualuit: hoc ſolùm ex tãto malo homini incõmodo relicto, quòd inde ſemper quoad vixit vrinam reddidit.

¶Os fœminis eroſum. lxxix.

VRgebatur Rogerij Corbinelli filia in ilib9 dextris dolore ferè perpetuo. Quare multis diuerſo tempore vocatis medicis, cũ vnuſquiſque pro ingenio ſuo (diuerſi enim diuerſa ſentiebãt) puellam curaſſent, & præſidia nihil omnino profeciſſent, è medio tandẽ ſublata eſt. Quare cõſiliũ fuit incidere corpus mortuę, & inuentũ eſt os fœminis eroſum, maximam'q; oſſis partẽ in puluerẽ redactã: nec nõ & circa matricis os quatuor quaſi lutei tuberculi inſtar pilæ, quorũ tres aqua opplebãtur, quartus paululũ præ cæteris eleuabatur vndi'q; dentatus & ſuperficie inæqualis atq; durior, vtpote qui ex carne atra'q; bile genitus eſſet. Non igitur admodũ mirandũ eſt, ſi in eiuſmodi morbis, quorũ cauſæ incertæ abditæ'q; ſunt, diuerſi medici diuerſa ſentiant & loquantur. Nam & Antonij Iacceti filiũ nouimus, qui cũ ingenti coxarũ dolore vexatus in maximam primũ debilitatem, tum & in mortem nihil iuuantibus medicis nihilq; conferẽtibus pręſidijs deueniſſet, inciſo corpore inuentus eſt peſtifer humor in coxa, quo magna pars oſſis eroſa, etiam in cinerem verſa videbatur.

¶Calculo euulſo ſanata eſt mulier lxxx.

CAlculũ non in viris tantũ ſed etiam in fœminis concreſcere certum eſt. Monialis quędã duodecimo iã die vrinã non reddebat, propterea quòd ipſius vrinæ iter calculo obſtrueretur, quò etiã materia multa confluxerat. Quare cũ neq; ænea fiſtula neque medicamentis alijs vinci hoc malũ poſſet, inſolitũ alioquin ſed tamẽ opportunũ conſiliũ capiẽs, vncum calculo inijcio, ne ſcilicet concuſſus iterum in

vesicam

veſicam reuolueretur. Tum ferramento priori parte retuſo calculū ipſum percutio, donec ſæpius ictus in fruſta comminuitur, & tunc omni qua potui diligentia nequid intus omnino læderetur, vncū ipſum pariter ac ferramentum reduco, ex quo ſimul vrina atq; calculis remiſſis ſtatim ſanata eſt mulier.

¶ Ex ſolo vento mors ſubſequuta. lxxxi.

LOdouicū Nicolinū generoſi equitis Othonis filium vidimus, qui cū ſolo vento viſcera & ſtomachū impetente adeò in monoculo afflictaretur, vt dum pars parte premitur exitu hinc inde negato, non ſolū viſcera & pectus ſed ſcapulæ etiam incredibili extenderentur dolore, & ſpiritus magna ac miſerabilis fieret anguſtia, tertio denique die nihil conferētibus auxiliis è vita migrauit. Inciſo autem eius cadauere & viſcera omnia vento plena conſpeximus, & in ſiniſtro cordis ventriculo obduratū callum inuenimus, qui nucis magnitudinem æquaret. Quare vt illū hoc eſt ventum mortis ipſius, ita hunc ſcilicet callū aduerſæ hominis valitudinis cauſam fuiſſe arbitrati ſumus.

¶ Brachium ab humero diductum. LXXXII.

COhærere interdū membra exulcerata vel protinus in vtero, aut etiam vſtione conſueuerūt. Nos autem puellam vidimus & curauimus, cuius totū brachiū feruentiſſimæ aquæ effuſione humero cohęſerat. Cū'q; nemo ex prudentioribus medicis inueniretur, qui puellam curare auderet, (periculū enim erat, ne dū membra ipſa ſcalpello diſcernerentur, neruus incideretur, & ſanguis immodicus proflueret) ego ſolus vt eram iuuenis hanc curam aggreſſus, paulatim cicatricem ipſam ſcalpello diſcindo, ſanguinem ſupprimēs, donec ad cubiti iuncturā, vbi neruus eſt, deuenio: tū ſeparatim vtrūq; molliori emplaſtro circundo, & quoniam extendere brachium nō poterat, iubeo vt grauiori pōdere ſumpto, manu id perferat, donec paulatim extendatur. Quod cum ipſa diuturnioris temporis ſpatio obſeruaſſet, ad priſtinum tandem ſtatum reuerſum eſt brachium ipſum, ſola gratia & munere illius, qui eſt benedictus in ſæcula.

¶ Cor pilis refertum. LXXXIII.

IAcobus latro è patibulo quo ſuſpenſus fuerat, veluti iam mortuus, ſed qui tamen adhuc viueret, depoſitus atq; curatus, cōualuit. Verum, vt erat homo ingenio malo prauo'q;, ad eadem ſtatim ſcelera reuolutus quibus antea extemum promeruerat ſupplicium, iterum capitur atq; ſuſpenditur. Quare hominis admirati nequitiam, mortui cadauer incidendum curauimus, & inuentum eſt cor eius ob eximiam caliditatem vndiq; pilis refertum. Hoc idē inuentum eſt in corde Ariſtomenis Græci, qui ſolus perhibetur integras acies pugnando in fugā vertiſſe. Eſt ergo non tātùm ſceleſti ingenii ſignum, ſed quandoq; etiam raræ fortitudinis.

¶Ex ſtata febre vita ſublata. LXXXIIII.

IOhannes architectus ſingulis annis ſtato die, hoc eſt quo natus fuerat, febre implicabatur, quæ ex putreſcenti bile genita, ſuum circuitum ſeruans quartum & decimum nõ trãſgrediebatur diem. Donec ſenio confectus & eadem ex more complicitus febre, natali ſuo die vi morbi proſtratus, naturæ conceſſit.

¶Multitudo vermium eiecta. LXXXV.

LAurentij lanij filium vidimus, qui ſeptimum agens annum, triduò ex nimia lũbricorum vi ferè mortuus iacuit, ſolo potu ex gramine, aceto & ſaccharo viuẽs. Quarto autem die cum medicamẽto ex aloe, myrrha & croco ei propinaretur, duodequinquaginta ſupra cẽtum vermibus aluo depoſitis, ſtatim conualuit.

¶Recrementa ex naturalibus deiecta. lxxxvj.

PVellam quoque vidimus, quæ clauſo ani meatu nata, octauoquoq; die recrementa ex naturalibus deijciebat. Cũmq; hoc implicita malo vſq; ad ſextumdecimum annum vitam duxiſſet, vi tandem morbi, quod στρόφον Græci vocant (id autem fit cum inteſtina circa vmbilicum torquentur) miſerabili cruciatu deiecta è medio ſublata eſt.

¶Vermes eiecti. lxxxvij.

IN Auinionis balneis, quæ ſunt in agro Senenſi, mulierem vidimus, quæ continuis ſeptem diebus aqua epota, q̃plurimos tandem ex iſs, quos medici propterea quòd cucurbitæ ſemina imitantur, cucurbitinos vocant, vermes eiecit. Qui ita inter ſeſe, dum ſcilicet alter alteri mordicus inhærerent, iungebantur, vt cũ ſua ipſi ſerie quatuor cubitorum longitudinem excederent, vnum tamen corpus, vnum dumtaxat vermem putares.

¶Fruſtulum carnis eiectum. lxxxviij.

ILlud etiam memoria dignum videtur: Mulier præfocata cum ab omnibus pro mortua haberetur, & de eius potius funere q̃ de vita cogitarent aſſiſtentes, paulatim quaſi grauiori ſomno excitata, in moleſtiſſimam incidit tuſſim, qua cum diu agitata eſſet, durioris tandem carnis fruſtulũ eiecit, & ſanata eſt. ¶Sed & Iulianus medicæ artis profeſſus, dum grauiter ægrotaret, & aduenienti medico dolorem quo circa vẽtriculum miſerabiliter cruciabatur, exponeret, tangente illo (vt fit) ac manibus locum pertractãte, erupit in vomitum, quo & ipſe fruſtum carnis ad paruæ pilæ magnitudinem, in quo vermis nõ ſecus ac brucus in ſiliqua recludebatur, eiectans, ad priſtinam ſtatim reuerſus eſt valitudinem.

¶Quæ inciſo mortuo notatu digna inuenta ſunt. lxxxix.

NOn videntur ſilentio eſſe prætereunda, quæ nuper in inciſo Iacobi cuiuſdam furis inſignis cadauere adnotauimus: bifurcatam ſcilicet

venam

venam,quæ à liene ad ventriculũ atram defert bilem,tum & abſceſſum in ſiniſtro cordis ventre pituita redundantem: poſtremò & poſteriorem eius capitis partem,vbi memoriæ ſedes eſt,adeò breuem,vt tã tillã cerebri portiunculam contineret. Quam ob cauſam cũ priorum ſcelerũ,& eorũ,quæ pro his ſæpe paſſus fuerat tormẽta,ſcilicet exilia & carceres minimè recordaretur,toties ad vomitum tanq̃ carnis impudẽs reuerſus eſt, vt in laqueum tandem inciderit, vitæ'que ac furti finem fecerit.

¶ Vrina ex alienis locis emanans. XC.

Contrahitur etiam ex matris vtero circa naturalia vitium,vt obſtructio meatus,ex quo fluere vrina ſolet. Vidimus enim & nos puerum quendam,atque puellam nobilem hoc vitio laborantes, quorũ alter cum adeò meatus ipſe clauſus obſtructus'q; eſſet,vt meiere inde non poſſet, ex anguſto admodũ foramine, quod paulum infra glandem vrinã ipſa vi ſua effecerat,emingebat,ſed non abſq; ingenti eiulatu & genitalis membri tumore. Altera verò ex loco, qui eſt infrà pectinem paululũ ſupra vuluam vrinam reddebat,nullis interim apparẽtibus ſignis atq; indicijs,vnde ipſa naturaliter efferri debuerit. Hanc autem nos,cũ parentum rogatu curare tentauerimus, & nullũ huic malo idoneum inueniretur præſidium, ita vt erat incurata ad vltimũ ſuę vitę terminũ permãſit.

¶ Ex noxa illata neruis vox deperdita xcj.

Ruſticus quidam cum decliuiori capitis prora percuſſus recidiſſet, & alteram capitis ipſius partem oppoſitam ad terram,vt par fuit, elideret,ſurrexit quidem ſed mutus:id autem ſiue ex repercuſſione neruorũ,qui regrediuntur ex pectore, ſiue ex defluenti materia,quę neruos illos oppleuerit, tam incertum, q̃ certiſſimum ex hoc communicatam noxam neruis ipſis, qui vocem effingunt. Nam & Galenus facilè medicorũ princeps in libro, quem de interioribus ſcribit, affirmat fuiſſe hominẽ, qui dum glãdula illi abſcinderetur in collo, & ſcalpellum neruos ipſos,quibus vox effingitur,incideret,ilico factus eſt mutus.

¶ Lumbricis vexatus puer quieſcere non poterat. xcij.

Puerum vidimus & curauimus,qui cũ nullo modo quieſcere poſſet,ſed ita ſemper hinc inde temerario quodam impetu & inordinato motu ferretur,vt etiam ſtare volens iterum titubaret & caderet, quæſitum eſt à medicis quænam eſſet abdita cauſa huius mali,quod illi diſtentionem cum ſaltu putabant. Sed cum nullam prorſus aliam inuenirent q̃ timorem,in quem paucis antè diebus puer ipſe neſcio quam ob rem incidiſſe dicebatur, idoneis ſecundum hanc rationem medicamentis puerum curare cœperunt,quæ cũ nihil omnino proficerent & in noſtras tandem deueniſſet manus,deprehẽſa ſtatim morbi cauſa,quàm ſolos lumbricos eſſe perſenſimus, vſq; adeo ad hoc malum propulſandum facilè & ex/

peditum

peditũ aditum habuimus, vt hac ſola intentione curatus puer, ad priſtinam breui regreſſus ſit valitudinem.

¶Mulier ex lapſu vrinam continere non poterat. xciij.

VEnit ad me mulier quædam, quæ vrinam continere non poterat, cúmq; aliquod à nobis præſidium plurimis iam defatigatis medicis expoſceret, iterrogo an aliquam huius mali cauſam teneat. Negãte illa, iterũ quæro ceciderit ne, ex quo fortè ani ſedes eliſa fuerit, cũ'q; & ipſa fateretur oli ſe de ficu prolapſam, vltimã ſpinæ vertebrã eliſiſſe, nullo tamen inde ſenſibili percepto nocumento, & nos non fugeret oriri ex ea ipſa vertebra neruum, qui conſtringendi veſicam vim habet, huius ſtatim ęgritudinis cauſam deprehendimus. Attrito enim ex eius lapſu neruo ipſo, conſequens fuit vt relaxata veſica vrinam continere nõ poſſet, quod & ſæpe aliàs ex eadem cauſa accidiſſe cognouimus. Hoc igitur nos malo idoneis eliſo pręſidijs, mulierem ipſam per Dei gratiã priſtinę ſanitati reddimus.

¶Calculus in tunica fellis. xciiij.

DEceſſit his dieb⁹ mulier nobilis Diamãtes nomine, dolore proſtrata calculi: ſed cum nullum antea ex eo percepiſſet nocumentũ, viſum eſt medicis mortuæ cadauer incidere, & reperti ſunt lapides q̃plurimi, non quidem vllus in veſica, vt putabatur, ſed præter vnũ, qui in tunica fellis coloris atri & magnitudine caſtaneæ aridæ continebatur, cæteri omnes in panniculo, quo contegitur hepar, vnde etiam veluti in folliculo dependuli ſacculum effecerant. Hanc autem nos mortis cauſam rati, ſapientis viri conſilium eſſe duximus, nihil omnino de incertis & occultis morbis ſtatuere.

¶Ex præcedentibus torminibus eroſi villi,
quibus vis retinendi fulcitur. xcv.

INteſtinorum tormina, quod Græci δυσεντερίαν vocant, exulcerare inteſtina intus conſueuerunt, inde'que deſcendunt cruenta & muccoſa excrementa: cum'q; id malum diutius inueteraſcit, aut hominem tollit, aut (quod forſitan deterius eſt) nuſq̃ ſaneſcit. Nam & nos Iulianum quendam nouimus, qui cum poſt quadraginta dies, quibus hoc morbo vexatus eſt, ſublatis iam doloribus ac deijciendi cupiditate, eius aluus impendiò liquidior permanſiſſet, & ſæpius q̃ par fuerat ferretur, nullis vnq̃ auxilijs curari potuit, quin ſemper quoad vixit & impetũ ventris cohibere nequiret, & vbicũq; deijciendi cupiditas hominẽ vrgeret, ibidem excrementa deponeret, eroſis ſcilicet ex pręcedentibus torminibus atque conſumptis villis, quibus vis ipſa retinendi fulcitur.

¶Ex iiſdem torminibus eroſa viſcera. xcvj.

VIdimus & alium natione Aretinum, qui cum iis item torminibus diutius vexatus fuiſſet, ex iiſdem deniq; in erodentia ipſorum inteſtinorum

ſtinorum vlcera, tum in tabem, poſtremò in mortem incidens, eroſa intus viſcera oſtendebat, è quibus dum ita affectus ſuperuixit, vt triennium non exceſſerit, continuò ſanies effundebatur.

¶Morbus comitialis. XCVII.

ETſi notiſſimus iter cęteros morbos eſſe ſoleat, qui comitialis nominatur, ignotus tamen apud multos plęrũq; eſt, vt quẽ nuper in puella vidimus Aretina: quæ cum huiuſmodi inuaderetur morbo, minimè (vt aſſolet) concidebat, miniméq; ex eius ore ferebatur ſpuma. Sed ſtans caput tantùm hincinde, ac ſi quid inſpicere vellet, tota cũ ceruice mouebat, nihil interim loquens, nihil audiens, nihil ſentiens. Cúmq; iterum ad ſe reuerteretur, ĩterrogata quid egiſſet, penitus ignorabat. Cauſam autem perquirentibus nobis cur puella cum comitiali afficeretur morbo non concideret, viſum eſt ex hoc contingere, quòd contractio & tenſio ad cerebrũ non ferretur, cum ſolus vapor ſurſum aſcenderet. Ex quo nullo rigore cerebrum ipſum intentum ab inordinatis motibus reliqua membra præſeruare poterat. Quòd autem puella ipſa hoc modo laboraſſet, & medici oẽs quicunq; eam viderant, affirmabant, & rei euentus facilè comprobauit: cũ prorumpentibus menſtruis hoc malum euaſerit. Nam vt quandoq; in pueris Venus, ita in puellis mẽſtruorum initium huiuſmodi morbum tollere ſolet.

¶Elephantia. XCVIII.

LOngis morbis annumeratur is quem ἐλεφαντίαν Græci vocant: qui in Italia penè nunq̃ viſus à medicis, vix dignoſcitur. Peregrinum quendam vidimus in grabatulo iacentem, cuius ſumma corporis parte maculis quibuſdam ad atrum colorem vergentibus inficiebatur, & cutis inæqualiter aſpera craſſáq;, & veluti ſquamis fœda ac liuens, diuerſis etiam locis mollis ac dura oſtendebatur: quin & oſſibus ipſis vt videbatur iam vitiatis, & vniuerſo corpore macie ac tabe cõfecto, ita ſurę ipſius os, pedes & manus intumuerãt, vt vtriuſque partis digiti ſub tumore ipſo conderentur. Quare cum ad hæc mala etiam febricula quædã adderetur, quæ hominem abſumeret, vnius tantùm menſis ſpatio è vita migrauit ad Dominum. Parcat igitur Auicenna, qui elephantiam tumorem pedum dixit: cum hæc non ſolum pedes, ſed vniuerſum corpus afficiat, & ſpecies lepræ ſit, quę apud noſtros nondum viſa, apud Paulum probè deſcripta notatur.

¶Ex calidiori materia caput impetente furit ac moritur puella. XCIX.

INſaniæ tria ſunt genera, & acutum quodlibet, vnum cum in acceſſione febris, aut in ſuo vigore deſipit æger, & aliena loquitur, ſed tamen leuata febre ſtatim reſipit. Alterum, quod Græci φρενῖτιν vocãt, cui ſemper dementia comes eſt. Nam licet inter mor/

bi initia reſipere interdum videatur ęger, eius tamen mens quibuſdam ſemper imaginibus agitatur. Tertiū verò genus eſt lethale magis ac peſtiferū, cum ſcilicet æger ipſe non ſolum perpetuò deſipit, ſed & quæcūq; agit, impetu quodam & violento motu operatur. In huius autem generis lethalem inſaniam cum nobiliſſimi cuiuſdam viri filia ꝓlapſa malè ageretur, & nos ad eam intempeſta nocte vocati accederemus, adeò furentem puellam inuenimus, vt dum hinc inde ſeſe violēto quodam impetu iactaret, quicquid interim obuium habebat, dentibus arriperet, frangeret, laniaret. Ex quo proprios capillos, brachia & manus, & ſi quid præterea aliud arripere poterat, ita mordicus, nullo habito diſcrimine ſuū ne an alienū eſſet, apprehēdebat, vt niſi ſciſſum ac prorſus laceratū ex eius dentibus eripi non poſſet, adeò vt vinciri puellam oportuerit, ne ſibi aut alteri noceret. Verùm cū paucis poſt horis furor ille remitti cœpiſſet, in ſomnum īcidit grauiorem, quo (tametſi noſtris præſidijs, ſtudio & diligentiæ ægrè cederet) vix tandem excuſſo, ab inſania quoque puellam ipſam liberauimus. Sed vt eſt ingeniū mulierum, præſertim nobilium, cum ſanitate adepta nihil eorum quæ pro tuenda firmandaque valitudine iniuncta fuerant, obſeruaſſet, & ſua viueret libertate, poſt integrum menſem quo priſtina vſa eſt valitudine, in eundem incidit morbum: à quo cum nullis vnquam auxilijs potuerit à medicis liberari, vnius tātùm diei ſpatio è medio ſublata eſt. Si quis autem huius morbi cauſam quærat, nos quantum cōiectare licuit, materiam credimus fuiſſe calidiorem, ſed paucam tamen: quæ cum caput peteret, ſuo & incendio & mobilitate puellam furentem redderet. Et quoniā caput ipſum frigidiori materia oppletum fuerat, hanc quoque, cum & ipſa vt creditur & par fuit exagitata fuiſſet, priori illa materia extincta ac reſoluta, ipſum denique profundiorem ſomnum puellæ feciſſe putamus.

¶Vermis è nare proiectus C.

SOlet interdū acutus & peſtifer dolor in capite excitari, quē Gręci κεφαλαλγίαν vocāt, ſed talē, quo caligent oculi, alienetur mens, citetur vomitus, ſupprimatur vox, frigeſcat corpus, & ipſa deniq; deficiat anima, rarum eſt videre. Nam & nos amicum habuimus Philippū nomine, qui cum his omnibus ageretur malis, & aduentante die ſeptimo mors ipſa nullis conferētibus auxilijs iamiam adeſſe videretur, vi tandem robuſtioris naturæ vermem è dextra nare palmo longiorē eiecit, quo propulſo, omnis ſtatim cum eo amotus eſt languor.

¶Spaſmo Cynico mortua mulier. CI.

CVm imperitus quidam medicus cuidam mulierculæ ex gena dextra tuberculū foruncculo ſimile ſcalpello abſcidiſſet, nulla habita ratione neruorū ac venularū, quibus illud, cū ſemioui magnitudinem

nem expleret, alligabatur, ilico ſubſequuta eſt ĩflammatio ac dolor, ex quò ſimul infœlix mulier in eũ incidit morbũ, quẽ Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant: quo dum miſellæ illi temerario quodam motu peruertitur os, & facies modò in dexteriorem, modò in ſiniſteriorem partem diſtẽditur, ac totum denique corpus pallore quodam ſuffunditur, adeò afflictatur mulier, vt cum neque ſanguinis miſſione, neque alui ductu, neque vnctionibus vllis, neq; alio quouis genere auxilij hoc malum inhiberi poſſet, infra paucos admodum dies è vita migrauerit: hoc nobis ſuo ipſius infortunio documentum relinquens, vt cum ſcilicet oportuerit, non paſſim nos omnibus qui ſibi chirurgici nomen vſurpant, ſed his tantùm qui doctrina ſimul vſu & iudicio præualent, credamus.

¶Gelatus. cij.

POſt graueis diuturnos'q; labores, quibus per ingentia frigora turbido & pluuio cœlo, pérque flagrantiſſimos æſtus diu noctúque perequitans ſeſe fatigarat Antonius Collenſis, in difficiliorẽ tandem incidit ægritudinem: qua ſtatim vt corripiebatur (quod ſæpe homini contingebat) amiſſa ilico memoria ſenſúq;, eodem quo erat dũ ab ea inuaderetur habitu perſeuerabat, patentibus etiã & incõniuis oculis: ſi enim inter ambulandũ hoc illi cõtingebat malum, ambulabat: ſi inter quieſcendum, quieſcebat: ſin verò inter aliud quoduis agendum, tantiſper ipſum agebat, nihil interim audiens, nihil loquens, nihil cognoſcens, donec cedẽte morbo ad ſe regrederetur, & tunc etiam nihil eorũ quæ egiſſet, reminiſcebatur. Ex medicis autem qui hominem viderit, alijs virtutem quæ diſcernit & vnit coniungitq;, læſam eſſe iudicantibus, eiúsq; noxam cæteris ventriculis iunctum iri volentibus, adeò vt memoria ex hoc & communis ſenſus intrinſecus paterentur, alijs aliter & quidem argutius & morbũ & cauſam explicare conantibus, nos hominem gelatum dicebamus: cũ huius morbi notæ, quæ per ſe ſatis eruditioribus eas veſtigare volentibus manifeſtæ ſunt, eiuſmodi detegerent ægritudinem. Fit autem id malũ ex nigriori bile poſtremũ ventrem cerebri impetenti, quę ſtatim memoriã tollens, ſua etiam ſiccitate cæteros ventres contrahit: quibus clauſis tollitur pariter ſenſus & motus, & quoniã frigidior eſt, hominem gelat: quibus verò medicamentis ad hunc morbũ profligandum vſi ſimus, propterea quòd eius cura notiſſima eſt, intexere ſuperfluum iudicauimus.

¶Tenſio neruorum ceruicis. ciij.

GRauioribus morbis obnoxia ceruix eſt: ſed inter cæteros importunior acutior'que, qui rigore quodam neruorum erectam ęgri ceruicem intendẽs, eum ſæpe vel intra quartam diem interimit. Quo morbo cum Parmenſis quidam Franciſcus nomine grauiter vrgeretur, & nos ad eũ vocati, hominẽ robuſtioris naturæ, & qui turgẽtibus venis faciẽ

etiam atque oculos rubicũdiores haberet, inſpiceremus, ſanguinem ſtatim ex ea vena, quam κεφαλικὴν Græci vocant, mitti iubeo. Tum parciori victu, hoc eſt, ſola aqua ex melle hominem cibãs, hyrcino atq; caprino oleo de/tonſum madefacio caput: ſuperq; impoſito pileo aluum etiam his medica/mentis duco, quibus à capite ipſo ac cæteris ſuperioribus partibus deduci reſoluique poſſit humor, qui huius mali cauſa fuerat. Ex quo ocyus affuit illi ſanitas q̃ mors affutura putabatur.

¶ Ex abſceſſu gulæ hominem penè iugulatum. CIIII.

ALiud quoque morbi genus circa fauces oriri conſueuit, & id in/terdum peſtiferum acutúmq;: quale in Alexãdro Serralio nuper vidimus, cui neq; rubor neq; tumor vllus intus in gula aut extrà oſtendebatur, ſed aridum corpus erat & ſqualidum. Cúmq; nihil omnino alimenti demitteret, ſed quicquid abſumeret ſtatim reiectans vix ſpiri/tum traheret, & vox adeò faucibus hæreret, vt ne mutire quidem poſſet, iugulari prorſus hominem putares, nos tamen & vrgentis morbi & ægri virium ratione habita, vtile & præſentaneum remedium duximus ſangui=nem mittere: tum & cucurbitulis natibus affixis deducere humorem cona ti, frictionibus ſimul aliiſq; pręſidijs quæcũq; extrinſecus hominem iuua=re poterant tantiſper vtẽdum cenſuimus, donec ægri fauces detumeſcerẽt. Verùm vbi malum his omnibus auxilijs non modò cedere aut leuari, ſed in horas vehementius ac cõtumacius fieri aduertimus, omni abiecta ſpe ęgrũ tanq̃ proxima nocte moriturum, Deo & naturæ reliquimus. Hunc autem cũ aſſiſtentes, velut iã iam ſpiritũ exhalaturum, ſigno Crucis ex more in au roram vſq; ſingulis momentis conſignarẽt ac munirẽt, ecce ſtatim à ſum/mis ægri faucibus tam ingens ex adaperto intus abſceſſu purulentæ mate=riæ vis effertur, vt homine penè iugulato, catinulum, in quo recepta eſt, ad ſummum repleret labrũ. Qua expulſa, ſtatĩ reſumptus eſt ſpiritus, & ęger qui iam pro mortuo lugebatur, veluti ab inferis remeans, paulatim conua/leſcere cœpit, donec integram conſequutus eſt ſanitatem.

¶ Vitio lienis curatus. CV.

LIenis vitio afficiuntur q̃plurimi, horũ ſiniſtra pars tumẽs ac du/rior premẽti renititur. Quod ſi diu perſeuerat (nam interdũ per/petuum id malum eſt) tumeſcũt crura, & ſi vlcera præterea inna=ſcuntur, vix ſaneſcũt. Multos nos tali vitio affectos curauimus: inter quos vnum, quem, cum ſeptennio hoc morbo vexatus fruſtra multa cõſilia, ac penè infinita præſidia expertus fuiſſet, ſolo tandem cappari, qui tali ægri=tudini aptiſſimus cibus eſt, ſola'q; vi aquæ, in qua faber ferrarius ſæpe can=dẽs ferrum extinguit, annua potione liberauimus: tanta ſcilicet in eiuſmodi aqua contra hoc vitium ineſt vis atq; virtus. Vnde & compertum eſt, ani/malia quæ apud hos fabros educantur perquam exiguos habere lienes.

Morbo

¶Morbo cœliaco curatus. CVI.

IN ipſius ventriculi porta morbus innaſcitur, qui à Græcis κοιλιακὸς appellatur. Dureſcere ſub hoc venter ſolet, & torminibus premi, aluúſq; ipſa adeò nihil reddere, vt ne ſpiritus quidem infrà, ſed nec ſuprà erumpere poſſit. Paulus pater meus haud mediocris ingenij & doctrinæ vir, hoc morbo malè vexatus, cũ diu multa ac varia auxilia ſed fruſtra expertus fuiſſet, clyſtere ex ſolo lacte condito in ventrem iniecto, ac multis ſubinde ſtrigmentis depoſitis, ad priſtinam reuerſus eſt ſanitatem.

¶Ex tenuioris inteſtini morbo ſanatus. CVII.

IN tenuiori inteſtino acutus interdum & peſtifer oritur morbus, ex quo etiam ſupra vmbilicum intolerabiles excitantur dolores, nec ſpiritus vllus tranſmittitur, & non ſolum cibus ipſe, ſed ſtercus ipſum plærunq; per os redditur. Vomitus autem varius aut niger exiſtens, grauioris etiam odoris eſt. Tali igitur morbo adeò Laurentius amãtiſſimus frater affectus eſt, vt cum neq; miſſio ſanguinis, neq; alui ductio, neq; aliud quoduis idoneum auxilium hoc malum frangere poſſet, materia tandem ad neruos prolapſa, in morbum incidit comitialem. Quo breuì & in mortis diſcrimẽ adductus, cum triduò hoc habitu iacuiſſet, nihil omnino deguſtans, à medicis derelictus eſt. Verũ die quarta, vbi paululum reuiuiſcens vinũ lambere occepit, reſumitur ſpiritus, & morbus paulatim vi naturæ propulſus, præſidijs cedit, donec tandem per Dei gratiam penitus ſublatus, hominem ſanum reliquit: quod nõ prius tamen effecit, q̃ exactis quatuor menſibus, à die quo primùm ille huiuſcemodi affectus eſt morbo.

¶Morbo vuluæ inedia liberata eſt mulier. CVIII.

VExari vulueę morbis vt mulieribus commune, ita ſanè inauditum ſic vexari, vt patiens nullum cibi genus deuorare queat. In cœnobio mõtis Cœlij monialem vidimus, quę cum huiuſmodi vulueę morbo grauiter affligeretur, ita prorſus quancunq; illi ſubminiſtraſſent eſcam faſtidiebat, vt quodam velut impetu æſtuãtis ſtomachi eam ſtatim vt acceperat, vomitione propelleret: quod nos ab irreſolubili & craſſiori vẽto, qui à vulua ipſa verſus ſtomachum ferretur fieri putantes, multa pro re ac tempore adhibuimus auxilia, quæ cum nihil omnino proficerent, & ad decimum ipſa iam diem ſola panis buccella (quod mirum eſt) vitam traduxiſſet, vi tandem inediæ deuicto ac penitus profligato morbo, ad priſtinam reuerſa eſt mulier ſanitatem.

¶Aqua inter cutem eliſo vtero propellitur. CIX.

ACcidit interdum caſu & fortuna ſanari nonnullos, quos medicina curare non poteſt. Mulierem ſcimus, quę dum aqua inter cutẽ adeò

laboraret, vt nulla de ſalute ei⁹ ſupereſſet ſpes, neſcio quo ſpiritu impulſa, de eminenti quodam loco ad terram deuoluitur, & vtero ad lapidem eliſo diſiectó'q;, ita prorſus omnis effuſus eſt humor, vt quæ puerũ octimenſem geſtare videbatur, enixam crederes. Sed nec multo pòſt aut tempore aut labore idoneis ad hanc rem adhibitis pręſidijs, penitus ſanata eſt mulier.

¶Alapa mortuus. CX.

EXorta inter duos iuueneis lite, cum alter alterum extento brachio alapa percuſſiſſet, in morbũ ſtatim, quem ἀποπληξίαν Græci vocant, reſolutus vapulans, paucis etiam horis iugulatus interijt. Quare conuocatis medicis (in vinculis enim detinebatur reus) quæſitum eſt de cauſa mortis ipſius. Verùm alijs in ictum ipſum, quo materiam cõmotam fuiſſe putarẽt: alijs in humidiorem locũ, quo diutius obdormierat: nõnullis etiam in lautiorem victũ & potum pleniorem, quo dum vixit eſt vſus, huiuſmodi mali cauſam referentibus, indiſcuſſum apud præſidẽ remanſit iudicium. ¶Nouimus item fullonem quendam nomine Petrum, qui vnico pugno ſtomacho cuiuſdam iuuenis violentius impetito, hominẽ interemit.

¶Gemini pueri. CXI.

GEminos naſci nullus dubitat, ſed ita naſci, vt indiſtincti ſint, monſtruoſum. Mulier quædam Alexandra nomine ex Mediolanenſi agro Florentiam veniens, geminos mares quęſtui ſpectandos dabat, quorum alter integer toto corpore diſtinctiſq; membris erat, alter verò ita ſcapulis alterius iungebatur ventriculo, vt illò totum caput iniecisse videretur: cætero verò corpore ab eo ſeiũctus, non ſecus illo de mammilla matris lac exugente mouebatur, ac ſi ipſe pariter ſugeret. ¶Sed & ſub idẽ ferè tempus vidimus & alios geminos, qui ab humero ad plãtam pedis coierãt capite excepto, alter ſiniſtro, dextro alter vbi iũgebantur carebat brachio. Coxa, crus, & pes, vnus ac communis erat. Altera tamẽ corporis parte integra ſeiuncta'que, diſtinguebantur.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

